

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΣΙΝΟ-ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΠΡΟΣ ΕΝΑΝ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ
Ή ΜΙΑ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ;»

Παναγιώτης Σκαλτσούνης

A.M. 1215M035

Επιβλέπων καθηγητής: Χαράλαμπος Παπασωτηρίου

Αθήνα 2016

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν.1599/1986, δηλώνω ότι: Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Παναγιώτης Σκαλτσούνης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κ. Χ. Παπασωτηρίου για την ανάθεση του θέματος της διπλωματικής εργασίας, για την ουσιαστική επίβλεψη και καθοδήγηση σε όλα τα στάδια της εκπόνησής της καθώς και για τις κρίσιμες παρατηρήσεις του.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω στον Δρ. Χρ. Ζιώγα για τη βοήθεια που μου παρείχε στην κατάστρωση και τη δόμηση των περιεχομένων του κειμένου.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για τη στήριξή της κατά τη διάρκεια της συγγραφής της παρούσας εργασίας καθώς και τον θείο μου, Δ. Σκαλτσούνη, για τις ιδιαίτερα χρήσιμες υποδείξεις και συμβουλές του.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΚΟΠΟΣ	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
Ιστορική αναδρομή στις σχέσεις Η.Π.Α.-Κίνας από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μέχρι σήμερα	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
Ανταγωνισμός και συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α.-Κίνας	24
2.1 Ανταγωνισμός στον στρατιωτικό τομέα.....	24
2.2 Ανταγωνισμός στον οικονομικό τομέα	33
2.3 Γεωπολιτικός και γεωοικονομικός ανταγωνισμός στην περιοχή της Ανατολικής-Νοτιοανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού	40
2.4 Πεδία συνεργασίας Η.Π.Α.-Κίνας:	
α) Οικονομικό-εμπορικό πεδίο β) Διεθνείς Οργανισμοί	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
Ρωσία, Ινδία, Ιαπωνία: ο ρόλος τους στην ασιατική ήπειρο και πώς επηρεάζουν τις στρατηγικές επιλογές της Κίνας και των Η.Π.Α.	54
3.1 Ρωσία.....	54
3.2 Ινδία.....	61
3.3 Ιαπωνία.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	
Προβλήματα που επιφέρουν στασιμότητα στην ανάπτυξη της Κίνας: μπορούν να θέσουν τέλος στις ηγεμονικές της βλέψεις;	75
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	84

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να προσεγγίσει τις διμερείς σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στη μεταψυχροπολεμική εποχή. Προκειμένου να καταστεί αυτό εφικτό δίνεται έμφαση στην καταγραφή των ζητημάτων που προκαλούν ρήξη στις μεταξύ τους σχέσεις, καθώς και αυτών που ενισχύουν τη συνεργασία των δύο κρατών, με τελικό στόχο την ανάδειξη των σημαντικότερων εξ αυτών. Γίνεται επίσης μία προσπάθεια να ερμηνευθούν οι στρατηγικές και οι τακτικές που ακολουθεί η κάθε χώρα, τόσο σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, όσο και στο εσωτερικό, προκειμένου να διατηρήσουν ή να αποκτήσουν τη θέση που επιθυμούν στο μεταβαλλόμενο διεθνές σύστημα. Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία αποπειράται να χαρτογραφήσει τις στρατηγικές κινήσεις των δύο χωρών στην απόκτηση και κατανομή των συντελεστών ισχύος τους (στρατιωτικές δυνάμεις, οικονομικά μέσα, διπλωματικά μέσα) και την προσπάθεια της καθεμιάς να οδηγήσει τις διεθνείς εξελίξεις βάσει των δικών της επιδιώξεων και φιλοδοξιών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Είναι προφανές ότι το πλέον επικίνδυνο σενάριο που μπορούν να αντιμετωπίσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες στις αρχές του 21^{ου} αιώνα είναι αυτό στο οποίο η Κίνα εξελίσσεται σε δυνητικό ηγεμόνα στη Βορειανατολική Ασία». Με αυτά τα λόγια ο μεγάλος θεωρητικός των Διεθνών Σχέσεων John Mearsheimer κλείνει το βιβλίο του, «*Η τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*»¹, προϊδεάζοντάς μας για την (ανα)διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος κατά τον 21^ο αιώνα. Φυσικά, ο Αμερικανός θεωρητικός των διεθνών σχέσεων δεν ήταν ο πρώτος που προέβλεψε ότι η Κίνα θα αναδειχθεί σε έναν πιθανό μελλοντικό ηγεμόνα. Ήδη από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ο Μέγας Ναπολέων, με την περίφημη ρήση του «όταν η Κίνα ξυπνήσει, ο κόσμος θα ριγήσει...»², αποτέλεσε ίσως τον πρώτο δυτικό που κατανοούσε τη γεωστρατηγική σημασία της χώρας αυτής καθώς και τις δυνατότητες της που στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στην κινητοποίηση του τεράστιου πληθυσμού της. Στους δύο επόμενους αιώνες που ακολούθησαν (19ος-20ος), τα λεγόμενα του Μεγάλου Ναπολέοντα δεν φάνηκαν να επαληθεύονται και το ξύπνημα της Κίνας κάθε άλλο παρά πιθανό φαινόταν.³ Η Κίνα, κατά τους δύο αυτούς αιώνες, γνώρισε απανωτές ταπεινώσεις από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και την Ιαπωνική Αυτοκρατορία, με μεγαλύτερες αυτές των πολέμων του οπίου, της αποτυχημένης εξέγερσης των Boxers καθώς και τις ταπεινωτικές ήττες από την Ιαπωνική Αυτοκρατορία τόσο πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και κατά τη διάρκειά του. Παράλληλα, τα σημαντικότερα από τα αχανή εδάφη της διαιρέθηκαν σε ζώνες επιρροής και μοιράστηκαν μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων της εποχής, δηλαδή της Μ. Βρετανίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ρωσίας και της Ιαπωνίας. Προς τη συνέχιση του λήθαργου του ασιατικού γίγαντα συνηγορούσε και ο εμφύλιος πόλεμος που ξέσπασε μεταξύ των δυνάμεων του Μάο Ζεντόνγκ και του Τσιάνγκ Καϊσέκ κατά την περίοδο πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και κυρίως αμέσως μετά τη λήξη του πολέμου, ο οποίος κόστισε τη ζωή σε πάνω από 8 εκατομμύρια ανθρώπους.

¹ Mearsheimer John Joseph, *The Tragedy of Great Power Politics*, σ.771.

² Izraelewicz Erik, *Quand la Chine change le monde*, σ.9.

³ Χαρακτηριστικό είναι ότι η χρονική περίοδος 1839-1945 έχει μείνει στη μνήμη της Κίνας ως ο «αιώνας της ταπείνωσης».

Μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου το 1950 και την επικράτηση των δυνάμεων του Μάο Ζεντόνγκ τέθηκαν οι βάσεις της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και της σταθεροποίησης της χώρας και του καθεστώτος, οι οποίες ωστόσο διαταράχθηκαν κατά τη διάρκεια της Πολιτιστικής Επανάστασης του 1966. Το τέλος της Πολιτιστικής Επανάστασης το 1976 και η σταδιακή άνοδος του Ντενγκ Σιαοπίνγκ στην εξουσία σηματοδότησαν μια νέα περίοδο για τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας κατά την οποία η χώρα γνώρισε ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης, ενώ προωθήθηκε και το άνοιγμά της προς τη Δύση, χωρίς ωστόσο να εγκαταλειφθεί ο συγκεντρωτικός τρόπος διακυβέρνησης, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη βίαιη καταστολή των διαδηλώσεων της πλατείας Τιανανμέν το 1989. Παρ' όλα αυτά, από την περίοδο διακυβέρνησης του Ντενγκ Σιαοπίνγκ και έπειτα η Κίνα γνώρισε τεράστια οικονομική ανάπτυξη, η οποία συχνά ξεπερνούσε τις 10 ποσοστιαίες μονάδες ετησίως, ενώ σήμερα αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου με ένα ΑΕΠ της τάξης των 11,380 τρισεκατομμυρίων δολαρίων καθώς και τη μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη παγκοσμίως.⁴ Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια έχει πραγματοποιηθεί και συνεχίζει να πραγματοποιείται μια εντυπωσιακή ανάπτυξη και εξέλιξη του τεχνολογικού τομέα καθώς και της στρατιωτικής μηχανής της χώρας, δημιουργώντας μεγάλες και δικαιολογημένες ανησυχίες τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες όσο και στις γειτονικές χώρες της Κίνας. Πλέον, η Κίνα καλείται να διαδραματίσει έναν διεθνή ρόλο σε έναν κόσμο ο οποίος τείνει να μετακινηθεί στο βάθος του χρόνου από ένα μονοπολικό σύστημα προς ένα πολυπολικό. Τα ερωτήματα που προκύπτουν και απασχολούν τους μελετητές των διεθνών σχέσεων είναι αν τελικά το μέλλον των σινο-αμερικανικών σχέσεων είναι εγκλωβισμένο σε μία «παγίδα του Θουκυδίδη»⁵ ή είναι εφικτό η Κίνα να συμμορφωθεί με την υπάρχουσα παγκόσμια τάξη και να αποδεχθεί την πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών ή, τέλος, αν προβλέπεται μια ειρηνική ανάδειξη της Κίνας ως νέας υπερδύναμης κατά το πρότυπο των Η.Π.Α. στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.⁶

⁴ <http://www.worldbank.org/en/country/china> [Accessed 23 July 2016]

⁵ Ο καθηγητής του Harvard, Graham T. Allison, ονομάζει «παγίδα του Θουκυδίδη» τη σύγκρουση ανάμεσα σε μια ταχέως αναδυόμενη μεγάλη δύναμη, η οποία επιθυμεί να μεταβάλει το *status quo* προς όφελός της, με την εδραιωμένη μεγάλη δύναμη που νιώθει να απειλούνται η ασφάλεια και η ηγεμονία της από την άνοδο της πρώτης.

⁶ Ήδη από το 1900 οι Η.Π.Α. είχαν ξεπεράσει το Ηνωμένο Βασίλειο στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής. Το 1900 οι Η.Π.Α. παρήγαγαν το 23,6% της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής έναντι του 18,5% του Ηνωμένου Βασιλείου, ενώ το 1913 οι Η.Π.Α. κατείχαν το 32% της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής έναντι του 13,6% το οποίο κατείχε το Ηνωμένο Βασίλειο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Ιστορική αναδρομή στις σχέσεις Η.Π.Α.-Κίνας από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μέχρι σήμερα

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης επέφερε σημαντικές αλλαγές στη διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων καθώς και στις προτεραιότητες των Ηνωμένων Πολιτειών σε διεθνές επίπεδο. Οι στρατηγικές προτεραιότητες των Η.Π.Α. μετακινήθηκαν από τον ευρωπαϊκό χώρο, λόγω του ανταγωνισμού στην ήπειρο αυτή με τη Σοβιετική Ένωση, στον ασιατικό χώρο και συγκεκριμένα στην Ανατολική και Νοτιανατολική Ασία καθώς και στον Ειρηνικό Ωκεανό. Η μετατόπιση αυτή των αμερικανικών στρατηγικών προτεραιοτήτων οφείλεται στην ταχεία ανάπτυξη αρκετών κρατών των περιοχών αυτών κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο, στην ολοένα αυξανόμενη σημασία του ελέγχου του Ειρηνικού Ωκεανού και στην ανάδειξη της Κίνας σε μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες παγκοσμίως. Παράλληλα, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η περαιτέρω αποδυνάμωση της Ρωσίας, τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο, έστρεψε το ενδιαφέρον των Η.Π.Α. στην Κίνα, η οποία άρχισε να εμφανίζεται ως η νέα μεγάλη δύναμη στη διεθνή σκακιέρα. Σταδιακά, οι ανησυχίες των Ηνωμένων Πολιτειών ξεκίνησαν να επικεντρώνονται κυρίως στον αυταρχικό τρόπο διακυβέρνησης της Κίνας, στην έλλειψη διαφάνειας στο επίπεδο των στρατιωτικών της δυνάμεων καθώς και στην αβεβαιότητα για τις μελλοντικές της προθέσεις και δυνατότητες.

Στο εσωτερικό της Κίνας, οι περισσότεροι Κινέζοι πολιτικοί και αναλυτές ανέμεναν μια ταχεία μετάβαση κατά τη μεταψυχροπολεμική περίοδο από ένα διπολικό σύστημα σε ένα πολυπολικό. Καθώς όμως οι Η.Π.Α. παρέμεναν η μοναδική υπερδύναμη τη δεκαετία του 1990, η πολιτική ηγεσία της χώρας αποφάσισε ότι δεν είχε άλλη επιλογή από το να συνεργαστεί με τις Η.Π.Α., καθώς η μετάβαση από το μονοπολικό σύστημα σε ένα πολυπολικό δεν φαινόταν εφικτή στο εγγύς μέλλον. Ακόμα και οι πιο σκληροπυρηνικοί Κινέζοι αξιωματούχοι και αναλυτές αναγνώριζαν ότι οποιαδήποτε προσπάθεια εξισορρόπησης των Η.Π.Α. θα κόστιζε υπερβολικά στην Κίνα, αφήνοντας ως μοναδική εναλλακτική τη συνεργασία. Τα τελευταία

χρόνια, ωστόσο, αρκετοί ευρωπαίοι και Αμερικανοί θεωρητικοί και αναλυτές υποστηρίζουν ότι η στασιμότητα στην οποία έχουν περιέλθει οι Η.Π.Α., σε συνδυασμό με την ταχεία ανάπτυξη της Κίνας, θα μεταβάλλουν το μονοπολικό διεθνές σύστημα σε πολυπολικό, γεγονός που θα ευνοήσει την Κίνα καθώς οι περιορισμοί της τελευταίας θα χαλαρώσουν σε σημαντικό βαθμό, ενώ οι στρατηγικές της επιλογές θα αυξηθούν σημαντικά. Γεγονός πάντως είναι ότι σήμερα οι περισσότεροι Κινέζοι αναλυτές, παρότι αναγνωρίζουν ότι η ισχύς των Η.Π.Α. έχει μειωθεί ως αποτέλεσμα του πολέμου στο Ιράκ και της οικονομικής κρίσης, θεωρούν ότι δεν διαφαίνεται άμεσα μια πιθανή αναδιάταξη του διεθνούς συστήματος. Γι' αυτόν το λόγο υποστηρίζουν ότι το δόγμα «one superpower and many great powers», με τις Η.Π.Α. στον ρόλο της υπερδύναμης και την Κίνα στον ρόλο της σημαντικότερης δύναμης από τις «great powers», περιγράφει καλύτερα την υπάρχουσα κατάσταση.⁷

Στο εσωτερικό των Ηνωμένων Πολιτειών, τόσο οι συντηρητικοί όσο και οι φιλελεύθεροι κύκλοι αντιλαμβάνονται την Κίνα ως απειλή για τα συμφέροντα των Η.Π.Α. στον ασιατικό χώρο και τον Ειρηνικό Ωκεανό. Ωστόσο, αρκετοί φιλελεύθεροι, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κινεζική απειλή, τάσσονται υπέρ μίας αρμονικής συνεργασίας των δύο χωρών, η οποία θα βασίζεται κατά κύριο λόγο στο εμπόριο, στις επενδύσεις και στην αλληλεξάρτηση που θα επιφέρουν αυτά τα δύο, δίνοντας ταυτόχρονα έμφαση στον εκδημοκρατισμό της Κίνας και στην ενεργότερη συμμετοχή της στους διεθνείς θεσμούς. Ειδικότερα, θεωρούν ότι ο εκδημοκρατισμός της Κίνας θα συμβάλλει στη βελτίωση των σχέσεων των δύο χωρών καθώς τα κράτη με δημοκρατικό καθεστώς είναι πιο φιλειρηνικά στις μεταξύ τους σχέσεις,⁸ ενώ βασικότερη επιδίωξη τους είναι να ενταχθεί η Κίνα στο δυτικό διεθνές σύστημα χωρίς να αμφισβητήσει την πρωτοκαθεδρία των Ηνωμένων Πολιτειών. Αντίθετα, αρκετοί κύκλοι εντός των Η.Π.Α. που πρόσκεινται στη ρεαλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων θέτουν ως προτεραιότητα την αντιμετώπιση της κινεζικής απειλής μέσω διπλωματικών μέσων, όπως η σύναψη συμμαχιών στην ασιατική ήπειρο, ενώ δεν αποκλείουν ακόμη και τη χρήση βίας,

⁷ Glosny M. A., "China and the BRICS: A real (but limited) partnership in a unipolar world", *Northeastern Political Science Association*, 2009, https://guaciara.files.wordpress.com/2010/05/glosny_2009.pdf [accessed 24 July 2016].

⁸ Αφετηρία της φιλελεύθερης θεωρίας των διεθνών σχέσεων αποτελεί η αντίληψη του Immanuel Kant περί της «δημοκρατικής ειρήνης», όπως αυτή εκφράστηκε στο έργο του «*Zum ewigen Frieden*». Σύμφωνα με τον Γερμανό φιλόσοφο τα δημοκρατικά κράτη είναι λιγότερο πιθανό να συγκρουστούν μεταξύ τους, ενώ ένας κόσμος αποτελούμενος αμιγώς από δημοκρατικά κράτη θα ήταν δυνατό να επιφέρει την πολυπόθητη «Αιώνια Ειρήνη».

εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο. Πιο συγκεκριμένα, τις τελευταίες δυόμισι δεκαετίες, έχουν διατυπωθεί αρκετές θεωρίες οι οποίες προσπαθούν να ρίξουν φως στο το μέλλον των σινο-αμερικανικών σχέσεων. Μία προσέγγιση η οποία υποστηρίζεται κυρίως από τους θεωρητικούς του **νεορεαλισμού** και συγκεκριμένα από αυτούς του επιθετικού ρεαλισμού, προβλέπει ότι η διαρκής ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας καθώς και των στρατιωτικών της δυνάμεων, δυνητικά θα έχουν ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωση της κυριαρχίας των Η.Π.Α. στον ασιατικό χώρο. Οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης, όπως ο J.Mearsheimer, θεωρούν ότι η συνεχής ανάπτυξη της Κίνας θα έχει ως αποτέλεσμα την αναδιάταξη του διεθνούς καταμερισμού ισχύος καθώς και την αποσταθεροποίηση όχι μόνο της ασιατικής ηπείρου αλλά και ολόκληρου του διεθνούς συστήματος. Ο J.Mearsheimer υποστηρίζει ότι η σύγκρουση Κίνας-Η.Π.Α. είναι μια αναπόφευκτη εξέλιξη και αυτό διότι οι τελευταίες θα προσπαθήσουν να αποτρέψουν την Κίνα από το να αναδειχθεί στη νέα μεγάλη δύναμη με κάθε μέσο, ακόμα και εάν αυτό τις οδηγήσει σε μια ένοπλη αντιπαράθεση. Σύμφωνα με τον Αμερικανό θεωρητικό, η διαρκής ανάπτυξη της Κίνας θα την οδηγήσει σε μια προσπάθεια οικοδόμησης περιφερειακής ηγεμονίας, όπως έκαναν στο παρελθόν και οι Η.Π.Α. στο δυτικό ημισφαίριο κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα με το περίφημο «Δόγμα Μονρόε». Μια τέτοια κίνηση θα οδηγήσει τις δύο χώρες σε άμεση αντιπαράθεση καθώς θα θιγούν τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή, κάτι το οποίο δε θα ανεχτούν οι Η.Π.Α.⁹ Τους ισχυρισμούς αυτούς ενισχύει και η παρατήρηση ότι από το έτος 1500 και έπειτα σε 12 από τις 15 περιπτώσεις όπου αναδυόμενες δυνάμεις βρέθηκαν να ανταγωνίζονται ηγεμονικές δυνάμεις το αποτέλεσμα ήταν να οδηγηθούν σε πόλεμο.¹⁰ Αντίθετα, κάποιοι άλλοι θεωρητικοί της νεορεαλιστικής προσέγγισης και συγκεκριμένα του αμυντικού ρεαλισμού, όπως ο J.Art, υποστηρίζουν ότι στην περίπτωση της Κίνας καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των μελλοντικών της προθέσεων θα διαδραματίσει και ο τρόπος με τον οποίο θα την αντιμετωπίσουν οι βασικές ανταγωνίστριες δυνάμεις. Επομένως, αν οι Ηνωμένες Πολιτείες επιλέξουν την πολιτική της ανάσχεσης, θα αυξήσουν σημαντικά τις πιθανότητες σύγκρουσης των δύο δυνάμεων. Οι Η.Π.Α. δεν έχουν, εξάλλου, τη δυνατότητα να ανακόψουν την άνοδο της Κίνας, ενώ μια πρόωρη υιοθέτηση της πολιτικής της ανάσχεσης θα επιφέρει τα ακριβώς αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα: οι υπόλοιπες ασιατικές δυνάμεις θα

⁹ Mearsheimer John Joseph, *The Tragedy of Great Power Politics*, σ.772.

¹⁰ http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/24928/thucydides_trap_case_file.html [accessed 25 July 2016]

αρνηθούν να ακολουθήσουν τις Η.Π.Α. σε μια απρόκλητη σύγκρουση με την Κίνα και ταυτόχρονα θα ενισχυθούν οι ανησυχίες τους για την αμερικανική τάση για μονομέρεια. Σε γενικές γραμμές, οι αμυντικοί ρεαλιστές δεν προδικάζουν τη σύγκρουση των δύο δυνάμεων και προτείνουν πολιτικές για τον περιορισμό της έντασης στις διμερείς τους σχέσεις. Για παράδειγμα, ο J.Art επισημαίνει ότι οι δύο δυνάμεις έχουν αρκετούς παρόμοιους στόχους στην περιοχή της Ασίας (π.χ. στο ζήτημα της Β. Κορέας) και αυτό το οποίο τις διχάζει είναι κυρίως οι προτιμήσεις τους για τα μέσα τα οποία θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη των στόχων αυτών. Επομένως, η βασική πρόκληση για τις πολιτικές ηγεσίες των δύο δυνάμεων είναι να αναδείξουν τα κοινά αυτά συμφέροντα και να οικοδομήσουν πάνω σε αυτά μια «στρατηγική σχέση συνεργασίας» η οποία θα συνεισφέρει τόσο στην αντιμετώπιση των όποιων διαφορών, όσο και στον περιορισμό της επιρροής των εκατέρωθεν εθνικιστικών τάσεων. Τέλος, ορισμένοι θεωρητικοί που πρόσκεινται στον **νεοκλασικό ρεαλισμό**¹¹, όπως ο Schweller, αποστασιοποιούνται από τη λογική που θεωρεί προκαθορισμένη την αναθεωρητική ατζέντα της ανερχόμενης Κίνας, εκτιμώντας ότι εγχώριοι παράγοντες θα συνδιαμορφώσουν την εξωτερική πολιτική της και θα επηρεάσουν την τελική της επιλογή, αναθεωρητική ή υπέρ του status-quo.¹²

¹¹ Αφετηρία του νεοκλασικού ρεαλισμού είναι η αμφισβήτηση της υπόθεσης του νεορεαλισμού ότι τα κράτη είναι όμοιες μονάδες. Απεναντίας, ο νεοκλασικός ρεαλισμός πρεσβεύει ότι τα κράτη αντιδρούν με διαφορετικούς τρόπους σε κοινά δομικά ερεθίσματα και η ερμηνεία αυτής της διαφοροποίησης εδράζεται σε επιμέρους εθνικές/κρατικές διαφοροποιήσεις.

¹² Συλλογικό Έργο, *Η Κίνα και οι άλλοι: Οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρώπη και τον Κόσμο*, σ. 51-56.

«Σινο-αμερικανικές σχέσεις: προς έναν ηγεμονικό ανταγωνισμό ή μια ηγεμονική διεύθυνση;»

No	Period		Ruling Power(s)	Rising Power(s)		Result
1	First half of 16th century		France	Habsburgs		War
2	16th-17th centuries		Habsburgs	Ottoman Empire		War
3	Late 16th century		Spanish Empire	England		War
4	17th century		Habsburgs	Sweden		War
5	Late 17th-early 18th centuries		France	Great Britain		War
6	Mid 18th-early 19th centuries		United Kingdom and Allies	France		War
7	Mid-19th century		United Kingdom, France	Russia		War
8	Late 19th century		France	Prussia and German Allies		War
9	Early 20th century		Russia	Japan		War
10	Early 20th century		United Kingdom	United States		No war
11	Early 20th century		U.K., France, Russia, United States	Germany, Austria-Hungary, Ottoman Empire		War
12	Mid-20th century		Soviet Union, U.K., France, USA	Germany		War
13	Mid-20th century		United States	Japan		War
14	1940s-1991		United States	Soviet Union		No war
15	1990s-present		United Kingdom, France	Germany		No war
16	2000s-		United States	People's Republic of China		?

Εικόνα 1.1 Σε 12 από τις 15 περιπτώσεις από το 1500 και έπειτα, όπου αναδυόμενες δυνάμεις βρέθηκαν να ανταγωνίζονται ηγεμονικές δυνάμεις είτε σε περιφερειακό είτε σε παγκόσμιο επίπεδο, το αποτέλεσμα ήταν να οδηγηθούν σε πόλεμο.

Μία άλλη προσέγγιση η οποία στηρίζεται σε αρχές της ρεαλιστικής θεώρησης των διεθνών σχέσεων, όπως η ισορροπία ισχύος, είναι αυτή της **επιλεκτικής εμπλοκής**. Η επιλεκτική εμπλοκή θέτει ως στόχο τη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος στο θέατρο της Ανατολικής και Νοτιανατολικής Ασίας καθώς και στον Ειρηνικό Ωκεανό ούτως ώστε να διασφαλιστεί η ειρήνη μεταξύ των δύο δυνάμεων. Οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης αναγνωρίζουν τη σημασία μιας ευημερούσας και εκσυγχρονισμένης Κίνας, θεωρούν, ωστόσο, ότι τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα απαιτούν την εξισορρόπηση της διαρκώς αυξανόμενης κινεζικής ισχύος. Αυτή η

προσέγγιση των σινο-αμερικανικών σχέσεων απαιτεί ορθολογικό καθορισμό οικονομικών και πολιτικών στόχων. Το επιθυμητό αποτέλεσμα που επιδιώκεται είναι μια οικονομικά ευημερούσα Κίνα, η οποία δεν θα έχει ούτε την πρόθεση ούτε τη διπλωματική και στρατιωτική ικανότητα να αμφισβητήσει την υπεροχή των Η.Π.Α. στην ασιατική ήπειρο. Η στρατηγική αυτή, την οποία ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό η κυβέρνηση Obama, μέσω της πολιτικής «pivot to Asia»,¹³ απαιτεί την αναβάθμιση της αμερικανικής ισχύος στην περιοχή (οικονομικής, θεσμικής και στρατιωτικής) και τη δημιουργία περιφερειακών συμμαχιών, προκειμένου να εξισορροπηθεί η κινεζική ισχύς. Πρόκειται δηλαδή για μια τροποποιημένη στρατηγική της ανάσχεσης που από τη μια μεριά ενθαρρύνει την ανάπτυξη της Κίνας, αλλά από την άλλη υπογραμμίζει ότι αυτό θα πρέπει να γίνεται μέσα σε ένα ειδικά διαμορφωμένο πλαίσιο το οποίο θα περιορίζει τις διπλωματικές και στρατιωτικές της δυνατότητες.¹⁴

Μία διαφορετική προσέγγιση που υποστηρίζεται κυρίως από θεωρητικούς ή και πολιτικούς¹⁵ οι οποίοι πρόσκεινται στη **φιλελεύθερη** θεώρηση των διεθνών σχέσεων, θέτει ως βάση τη συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών, η οποία θεωρούν ότι θα αποφέρει κέρδη τόσο στις Η.Π.Α. όσο και στην Κίνα καθώς και τον εκδημοκρατισμό της τελευταίας, ο οποίος υποστηρίζουν ότι θα βελτιώσει σημαντικά τις σχέσεις των δύο χωρών. Αρκετοί υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης προτείνουν την ενσωμάτωση της Κίνας στο παγκόσμιο σύστημα, μέσω της εντονότερης συμμετοχής της τελευταίας στους διεθνείς θεσμούς, ενώ είναι πιο αισιόδοξοι, σε σχέση με τη ρεαλιστική προσέγγιση, σχετικά με το μέλλον των σχέσεων των δύο χωρών καθώς και τη θέση της Κίνας στο διεθνές σύστημα. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση η ανάδυση της Κίνας ως νέας μεγάλης δύναμης δεν θα επιφέρει την αποσταθεροποίηση του διεθνούς συστήματος. Αντίθετα, οι οπαδοί αυτής της προσέγγισης υποστηρίζουν ότι η Κίνα αποτελεί μια τεράστια αγορά για τις οικονομίες των υπόλοιπων κρατών και με αυτόν τον τρόπο προωθείται η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και αλληλεξάρτηση, ενώ αποτρέπεται το ενδεχόμενο μιας σύγκρουσης, λόγω του υψηλού της κόστους, των ισχυρών οικονομικών

¹³ «Pivot to Asia»: Με την πολιτική αυτή η κυβέρνηση Obama προσπαθεί να ενδυναμώσει τη θέση της στον στρατηγικό ασιατικό άξονα από την Ανατολική Ασία μέχρι τον Ειρηνικό Ωκεανό, σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης της αυξανόμενης κινεζικής ισχύος.

¹⁴ Posen & Ross, "Competing Visions for U.S. Grand Strategy", *International Security*, Vol. 21, No. 3, (Winter 1996-1997), σ. 6.

¹⁵ Όπως ο Henry Paulson, υπουργός οικονομικών επί της προεδρίας του G.Bush.

δεσμών των κρατών και της προώθησης των κοινών τους συμφερόντων.¹⁶ Αρκετοί υποστηρικτές της φιλελεύθερης θεώρησης των διεθνών σχέσεων υποστηρίζουν ότι μία αναδυόμενη Κίνα δεν θα αποτελέσει απειλή για τις Η.Π.Α. και τα υπόλοιπα κράτη και για τους παρακάτω λόγους: πρώτον, λόγω του γεγονότος ότι η ολοένα αυξανόμενη αλληλεξάρτηση που προκύπτει από την ένταξη της Κίνας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα θα αυξήσει τον πλούτο της και επομένως θα την καταστήσει ικανοποιημένη με το υπάρχον status quo και δεύτερον, η ενσωμάτωση της Κίνας στο διεθνές σύστημα, μέσω της ολοένα και μεγαλύτερης συμμετοχής της σε διεθνείς οργανισμούς (π.χ. ΟΗΕ, ΔΝΤ, ΠΟΕ, ΑΡΕC, κ.α.), πιστεύεται ότι θα την εμποδίσει να προχωρήσει σε μία βίαιη αναδιάταξη του διεθνούς συστήματος. Τέλος, αρκετοί μελετητές της φιλελεύθερης θεωρίας, όπως οι Qingguo και Rosecrance, θεωρούν ότι η σημερινή Κίνα μεταρρυθμίζεται γοργά και βρίσκεται σε διαδικασία εκδημοκρατισμού, ενώ άλλοι, όπως ο Friedberg, θεωρούν ότι η συνέχιση της κινεζικής οικονομικής ανάπτυξης θα οδηγήσει αργά ή γρήγορα στην εφαρμογή κρίσιμων πολιτικών μεταρρυθμίσεων (π.χ. στον τομέα της δικαιοσύνης και του κράτους δικαίου) προωθώντας τον εκδημοκρατισμό της χώρας ακόμα περισσότερο. Ωστόσο, ο Αμερικανός καθηγητής πολιτικής επιστήμης, Francis Fukuyama, υποστηρίζει ότι στις χώρες σε διαδικασία εκδημοκρατισμού, παρατηρείται μία σημαντική αύξηση της επιρροής του εθνικισμού, κάτι το οποίο μπορεί να παρατηρήσει κανείς και στη σημερινή Κίνα.¹⁷ Με βάση αυτήν την ανάλυση, αναμένεται ότι οι πιθανότητες να προκληθεί σινο-αμερικανική σύγκρουση θα είναι αυξημένες κατά τη διάρκεια του εκδημοκρατισμού της Κίνας. Ο F.Fukuyama σημειώνει με ανησυχία ότι η άνοδος, στο εσωτερικό της Κίνας, μιας μεσαίας τάξης που θα τρέφει ανεκπλήρωτες προσδοκίες για πολιτικές μεταρρυθμίσεις μπορεί να προκαλέσει πολιτική αστάθεια και εξεγέρσεις στο εσωτερικό της χώρας ενώ ακόμα και εάν εκδημοκρατισθεί η Κίνα, το ενδεχόμενο σινο-αμερικανικής σύγκρουσης δεν θα εξαλειφθεί πλήρως εξαιτίας των πολιτισμικών διαφορών των δύο κρατών και του έντονου κινεζικού εθνικισμού.¹⁸

¹⁶ David M. Lampton, "The stealth normalization of U.S.-China relations", *The National Interest*, No. 73, Issue: Fall 2003, <http://nationalinterest.org/article/the-stealth-normalization-of-us-china-relations-1117> [accessed 26 July 2016].

¹⁷ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κινεζική πολιτική αναθεωρητισμού τόσο στη Νότια Σινική Θάλασσα όσο και στην Ανατολική Θάλασσα της Κίνας καθώς και οι μαζικές διαδηλώσεις στο εσωτερικό της χώρας στρεφόμενες κατά της Ιαπωνίας.

¹⁸ Συλλογικό Έργο, *Η Κίνα και οι άλλοι: Οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρώπη και τον Κόσμο*, σ. 60-62.

Μια τελευταία προσέγγιση αποτελεί αυτή του **νέο-απομονωτισμού**, η οποία πηγάζει από την Τζεφερσονική παράδοση.¹⁹ Οι υποστηρικτές αυτής της προσέγγισης, όπως ο Ron Paul (πρώην βουλευτής του ρεπουμπλικανικού κόμματος), απορρίπτουν τον διεθνισμό. Ουσιαστικά, αυτή η προσέγγιση αποφεύγει τις «παρεμβάσεις στις ξένες υποθέσεις» και δεν μπαίνει στο δίλημμα περί παγκόσμιας ηγεμονίας. Οι νέο-απομονωτιστές υιοθετούν μια στενή οπτική περί των εθνικών συμφερόντων των Η.Π.Α. και αναγνωρίζουν ως μόνα ζωτικά συμφέροντα της χώρας τους την ασφάλεια της, την ελευθερία και την ευημερία του αμερικανικού λαού. Πιστεύουν ότι μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης καμία χώρα δεν έχει την ισχύ να απειλήσει τις Η.Π.Α. Τόσο το πυρηνικό οπλοστάσιο όσο και η γεωγραφική απομόνωση των Ηνωμένων Πολιτειών, μεταξύ του Ατλαντικού και του Ειρηνικού Ωκεανού, εξασφαλίζουν την ασφάλειά τους. Παράλληλα και στον οικονομικό τομέα θεωρούν ότι η χώρα τους ελέγχει σε ικανοποιητικό βαθμό την παγκόσμια οικονομία ούτως ώστε να μπορεί η δική τους οικονομία να συνεχίσει να αναπτύσσεται. Υποστηρίζουν δηλαδή ότι δεν υπάρχουν πραγματικές απειλές που να δικαιολογούν την παρέμβαση σε παγκόσμιο επίπεδο και φυσικά απορρίπτουν κάθε ιδέα περί ευθύνης διατήρησης της παγκόσμιας τάξης. Οποιαδήποτε «σταυροφορική» στρατηγική εγκαθίδρυσης της δημοκρατίας ανά την υφήλιο και διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι απλά καταστροφική και το μόνο που πετυχαίνει είναι να εμπνέει αντιαμερικανικό μίσος.²⁰ Η νέο-απομονωτική προσέγγιση προτείνει την παύση των πολιτικών εκδημοκρατισμού της Κίνας, την κατάργηση των εγγυήσεων ασφαλείας προς την Ταϊβάν και τουλάχιστον τη μείωση, αν όχι την απαγκίστρωση, όλης της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας από την Κορέα, την Ιαπωνία και την υπόλοιπη περιφέρεια της Ανατολικής Ασίας.²¹ Εν κατακλείδι, θεωρούν ότι η Κίνα, παρά τα τεράστια άλματα ανάπτυξης που έχει επιτύχει τις τελευταίες δεκαετίες, παραμένει οικονομικά και κυρίως στρατιωτικά σημαντικά υποδεέστερη

¹⁹ Η Τζεφερσονική παράδοση έχει πάρει το όνομα της από τον πρόεδρο των Η.Π.Α. Thomas Jefferson. Η πολιτική του χαρακτηρίστηκε από την αποφυγή της εμπλοκής των Η.Π.Α. σε πολέμους. Ο T.Jefferson φοβόταν ότι η πιθανή εμπλοκή των Η.Π.Α. σε πόλεμο και η γιγάντωση των εξουσιών του ομοσπονδιακού κράτους, ως αποτέλεσμα της εμπλοκής σε μια πολεμική σύγκρουση, θα επέφερε πλήγματα στις ελευθερίες των Αμερικανών πολιτών.

²⁰ Με αυτή την άποψη συμφωνεί και ο J. Mearsheimer ο οποίος είχε εύστοχα υποστηρίξει ότι η εισβολή των Η.Π.Α. στο Ιράκ το 2003 θα προκαλέσει έντονη ανησυχία σε χώρες όπως η Ρωσία, η Κίνα και το Ιράν, οι οποίες θα θορυβηθούν από την αμερικανική παρουσία στη Μέση Ανατολή.

²¹ Posen & Ross, "Competing Visions for U.S. Grand Strategy", *International Security*, Vol. 21, No. 3, (Winter 1996-1997), σ. 9-16.

σε σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες και σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί έναν αντίπαλο εφάμιλλο της Σοβιετικής Ένωσης.²²

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου βρήκε τον B.Clinton στο τιμόνι της ηγεσίας των Η.Π.Α., έπειτα από τη νίκη του στις εκλογές του 1992. Την περίοδο αυτή οι οιωνοί για το μέλλον των διμερών σχέσεων Η.Π.Α.-Κίνας δεν έδειχναν να είναι οι καλύτεροι, καθώς ο νέος πρόεδρος ήγειρε ερωτήματα σχετικά με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό της Κίνας προκαλώντας τις έντονες αντιδράσεις της τελευταίας. Ωστόσο, στη συνέχεια, ο B.Clinton και ο πρόεδρος της Κίνας Jiang Zemin, σε μια προσπάθεια να βελτιωθεί το κλίμα μεταξύ των δύο χωρών, συμφώνησαν να πραγματοποιηθεί η πρώτη διμερής συνάντησή τους, κατά την οποία οι δύο πολιτικοί δήλωσαν ότι επιθυμούσαν τη σταθεροποίηση των σχέσεων των χωρών τους, ενώ και οι δύο τάχθηκαν υπέρ της παγκόσμιας ειρήνης και σταθερότητας. Χαρακτηριστικό είναι μάλιστα ότι οι επισκέψεις των ανώτατων κυβερνητικών αξιωματούχων των δύο χωρών επανήλθαν σε φυσιολογικά επίπεδα έπειτα από τρία χρόνια. Παρ' όλα αυτά, σύντομα νέα σύννεφα επισκίασαν τις σχέσεις των δύο κρατών. Τον Μάιο του 1995 οι Η.Π.Α., αγνοώντας τις προηγούμενες προειδοποιήσεις της Κίνας, συμφώνησαν να πραγματοποιηθεί επίσκεψη του Lee Teng-hui, προέδρου της Ταϊβάν, στις Η.Π.Α. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι σχέσεις Ηνωμένων Πολιτειών και Κίνας να υποχωρήσουν στο χειρότερο επίπεδο των τελευταίων 16 ετών. Οι σφοδρές αντιδράσεις εκ μέρους της Κίνας βοήθησαν τις Η.Π.Α. να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται η τελευταία το ευαίσθητο ζήτημα της Ταϊβάν, ενώ κατά την επόμενη ανεπίσημη συνάντηση μεταξύ του B.Clinton και του Jiang Zemin, στα τέλη του 1995 στο πλαίσιο του εορτασμού των 50 ετών από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών, ο Κινέζος πρόεδρος αναφέρθηκε στην επαναπροσέγγιση Κίνας-Η.Π.Α. στη βάση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, της μείωσης των εντάσεων και της ενίσχυσης της συνεργασίας. Από τη δική του πλευρά ο B.Clinton έδωσε έμφαση στην προσπάθεια διεξαγωγής εποικοδομητικών συζητήσεων με την ηγεσία της Κίνας επανεπιβεβαιώνοντας την πολιτική της μίας Κίνας,²³ κάτι που οδήγησε στη βελτίωση των διμερών σχέσεων.²⁴

²² Marvin Kalb, "China is not the Soviet Union", *The National Interest*, January 10, 2012, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2012/01/10/china-is-not-the-soviet-union/> [accessed 27 July 2016].

²³ Η πολιτική της μίας Κίνας αναφέρεται στην άποψη ότι υπάρχει μόνο ένα κράτος με την ονομασία Κίνα, παρότι υπάρχουν δύο κυβερνήσεις που ισχυρίζονται ότι εκπροσωπούν το κράτος της Κίνας (Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και Δημοκρατία της Κίνας ή Ταϊβάν). Σε διπλωματικό επίπεδο, αυτό σημαίνει ότι οι

Έπειτα από την επανεκλογή του B.Clinton το 1996 οι ηγεσίες των δύο χωρών πραγματοποίησαν αμοιβαίες επισκέψεις. Τον Οκτώβριο του 1997 ο πρόεδρος της Κίνας Jiang Zemin πραγματοποίησε την πρώτη επίσημη επίσκεψη προέδρου του Κινεζικού κράτους στις Η.Π.Α. έπειτα από 12 χρόνια. Κατά τη διάρκεια αυτής της επίσκεψης οι δύο πλευρές δημοσίευσαν μια κοινή δήλωση (Sino-US Joint Statement), η οποία καθόριζε τους στόχους και τις αρχές όσον αφορά τις σινο-αμερικανικές σχέσεις, ενώ εξέδωσαν και έναν οδηγό για την ανάπτυξη των διμερών σχέσεων, προσαρμοσμένο στον 21^ο αιώνα. Τον επόμενο χρόνο ήταν σειρά του B.Clinton να επισκεφθεί την Κίνα. Στη διάρκεια της επίσκεψής του οι δύο πλευρές προχώρησαν στην αποκρυστάλλωση του περιεχομένου της κοινής δήλωσης του περασμένου έτους, ενώ ο B.Clinton για πρώτη φορά αναφέρθηκε στις τρεις μη-δεσμεύσεις προς την Ταϊβάν (no contact, no talks and no compromise), κίνηση η οποία έδωσε νέα πνοή στις σχέσεις των δύο κρατών. Ωστόσο, η Ουάσινγκτον διαβεβαίωσε την Ταϊβάν μέσω του Richard Bush, διευθυντή του αμερικανικού ινστιτούτου στην Ταϊπέι (το οποίο λειτουργεί ως πρεσβεία των Η.Π.Α. στην Ταϊβάν από το 1979), ότι η αμερικανική πολιτική απέναντι στην Ταϊβάν θα παρέμενε ίδια και ότι οι Η.Π.Α. θα συνέχιζαν να την προμηθεύουν με στρατιωτικό εξοπλισμό,²⁵ κάτι το οποίο συνεχίζουν να πράττουν μέχρι σήμερα, με την Ταϊβάν να παραμένει ένας από τους σημαντικότερους εισαγωγείς όπλων των Η.Π.Α. Καθώς ο 20^{ος} αιώνας έφτανε στο τέλος του οι σινο-αμερικανικές σχέσεις δοκιμάστηκαν από δύο νέα γεγονότα. Πιο συγκεκριμένα, τον Μάιο του 1999 το Κογκρέσο δημοσίευσε την αναφορά του ρεπουμπλικάνου βουλευτή Christopher Cox, επικεφαλής της επιτροπής Εθνικής Ασφάλειας και Στρατιωτικών/Εμπορικών Ζητημάτων σχετικά με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, η οποία επέρριπτε ευθύνες στην Κίνα ότι υπέκλεπτε πληροφορίες σχετικά με την κατασκευή διηπειρωτικών πυρηνικών πυραύλων καθώς και άλλων όπλων μαζικής καταστροφής. Σαν να μην έφτανε αυτό, τον ίδιο μήνα, η πρεσβεία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στο Βελιγράδι βομβαρδίστηκε από πολεμικά αεροσκάφη του NATO κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων κατά των σερβικών δυνάμεων, με αποτέλεσμα τον θάνατο τριών κινέζων υπαλλήλων και τον τραυματισμό άλλων είκοσι. Τελικά, η κατάσταση εκτονώθηκε μερικώς έπειτα από δήλωση του προέδρου των Η.Π.Α. στην οποία απολογήθηκε για το συμβάν

χώρες οι οποίες επιδιώκουν να διατηρούν διπλωματικές σχέσεις με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας οφείλουν να παύσουν τις διπλωματικές τους σχέσεις με τη Δημοκρατία της Κίνας (Ταϊβάν).

²⁴ <http://www.china.org.cn/english/6706.htm> [Accessed 27 July 2016]

²⁵ Bill Gertz, "U.S. to continue sale of defensive arms to Taiwan", *The Washington Times*, April 22, 2004.

υποστηρίζοντας ότι ο βομβαρδισμός της κινεζικής πρεσβείας επρόκειτο για ατύχημα. Παράλληλα, το Νοέμβριο, Η.Π.Α. και Κίνα ήρθαν σε συμφωνία για την είσοδο της τελευταίας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) η οποία πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2001²⁶, ενώ έπειτα από ανεπίσημες συναντήσεις στο πλαίσιο της συνόδου κορυφής του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας Ασίας-Ειρηνικού (APEC) οι σχέσεις των δύο χωρών βελτιώθηκαν περαιτέρω.

Η άνοδος του ρεπουμπλικάνου George Bush του νεώτερου στο προεδρικό αξίωμα στις εκλογές του 2000 σηματοδότησε μία νέα περίοδο βελτίωσης των σινο-αμερικανικών σχέσεων, κάτι που οφειλόταν κυρίως στις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001. Ωστόσο, πριν την 11^η Σεπτεμβρίου, οι σχέσεις των δύο χωρών διαταράχθηκαν από το επεισόδιο που έμεινε γνωστό ως «*Hainan Island incident*» και έλαβε χώρα νότια της κινεζικής νήσου Hainan τον Απρίλιο του 2001. Κατά τη διάρκεια του επεισοδίου συγκρούστηκε ένα κινεζικό μαχητικό αεροσκάφος τύπου Shenyang J-8 και ένα αμερικανικό αναγνωριστικό τύπου Lockheed EP-3 με αποτέλεσμα το πρώτο να καταπέσει και ο πιλότος του να θεωρηθεί αγνοούμενος και το δεύτερο να πραγματοποιήσει αναγκαστική προσγείωση στην κινεζική νήσο Hainan. Η κινεζική κυβέρνηση θεώρησε ότι το αμερικανικό αεροσκάφος διεξήγαγε κατασκοπευτική επιχείρηση με στόχο να αποσπάσει πληροφορίες για τις δυνάμεις του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού και γι' αυτόν το λόγο το πλήρωμά του κρατήθηκε στο έδαφος της Κίνας για 11 ημέρες. Έπειτα από διαπραγματεύσεις, κατά τις οποίες και οι δύο κυβερνήσεις εμφανίστηκαν μετανιωμένες για το συμβάν, επετράπη στο αμερικανικό πλήρωμα να επιστρέψει στις Η.Π.Α. ενώ το αεροσκάφος επεστράφη και αυτό τρεις μήνες αργότερα, με τις σχέσεις των δύο χωρών σταδιακά να αποκαθίστανται.²⁷

Την επαύριο των επιθέσεων της 11ης Σεπτεμβρίου η κυβέρνηση της Κίνας καθώς και εκπρόσωποι κινεζικών εταιρειών στις Η.Π.Α., εξέφρασαν τα συλλυπητήρια τους στον αμερικανικό λαό. Ακόμα, η κινεζική κυβέρνηση υποστήριξε θερμά τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας παρέχοντας την ψήφο της στο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών UNSCR 1373 (28/09/2001), βάσει του οποίου σχηματίστηκε συνασπισμός κρατών τα οποία θα επιχειρούσαν στο Αφγανιστάν με στόχο την καταπολέμηση της

²⁶ <http://www.china.org.cn/english/6706.htm> [Accessed 29 July 2016]

²⁷ <https://www.theguardian.com/world/2001/apr/11/china.usa> [Accessed 4 August 2016]

τρομοκρατίας και την εξουδετέρωση των Ταλιμπάν και της Al-Qaeda. Η υποστήριξη της Κίνας στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας συνεχίστηκε και μετά την εξουδετέρωση των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, μέσω της υποστήριξής της στην ανοικοδόμηση του κράτους του Αφγανιστάν και της συνεισφοράς 150εκατομμυρίων δολαρίων προκειμένου να διευκολυνθεί η ανοικοδόμηση της χώρας καθώς και να θωρακιστεί έναντι της απειλής επαναφοράς των Ταλιμπάν. Παράλληλα, ξεκίνησε διμερής διάλογος μεταξύ Κίνας-Η.Π.Α. με στόχο την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, με τον τρίτο γύρο του διαλόγου να πραγματοποιείται στο Πεκίνο τον Φεβρουάριο του 2003. Στο εσωτερικό των Η.Π.Α. οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου μετέβαλλαν την τάση που επικρατούσε και θεωρούσε τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ως τη μεγαλύτερη απειλή για την ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών, με κύριο εκφραστή τη λεγόμενη «Blue Team».²⁸ Οι επιθέσεις στο έδαφος των Η.Π.Α., από μη κρατικούς δρώντες μάλιστα, επέδρασαν σαν καταλύτης στην απόφαση των Ηνωμένων Πολιτειών να επικεντρωθούν στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και συνεπώς στο χώρο της Μέσης Ανατολής, μετριάζοντας παράλληλα το ενδιαφέρον τους για τις εξελίξεις στην Ανατολική Ασία. Παρ' όλα αυτά, η κινεζική ηγεσία θορυβήθηκε διότι ο πόλεμος ενάντια στην τρομοκρατία οδήγησε τις Η.Π.Α. στη δημιουργία βάσεων στο χώρο της Κεντρικής Ασίας, τις οποίες η Κίνα θεώρησε επικίνδυνες καθώς δυνητικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εναντίον της.²⁹ Σταδιακά όμως, λόγω των σημαντικών δυσκολιών που αντιμετώπιζαν οι αμερικανικές δυνάμεις στο Ιράκ, έπειτα από την εισβολή του 2003, οι κινεζικές ανησυχίες μετριάστηκαν ενώ έγιναν και νέες προσπάθειες προσέγγισης και συνεργασίας των δύο χωρών στο ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας.³⁰ Κατά τη διάρκεια της προεδρίας του G.Bush, Κίνα και Η.Π.Α. συνεργάστηκαν και σε περιφερειακά ζητήματα όπως αυτό της αποτροπής της Βόρειας Κορέας από το να αναπτύξει το πυρηνικό της πρόγραμμα. Η κυβέρνηση της Κίνας, όπως και αυτή των Η.Π.Α., εξέφρασαν την αντίθεσή τους στην απόφαση της Β. Κορέας να αποχωρήσει από τη Συνθήκη Μη Διάδοσης Πυρηνικών Όπλων το 2003, ενώ αμφότερες τάχθηκαν υπέρ μιας Κορεατικής Χερσονήσου χωρίς πυρηνικά όπλα.

²⁸ Ως «Blue Team» χαρακτηρίζεται μια ανεπίσημη ομάδα πολιτικών και δημοσιογράφων στο εσωτερικό των Η.Π.Α., οι οποίοι ενστερνίζονται την πεποίθηση ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο για την ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών.

²⁹ <http://www.cfr.org/russia-and-central-asia/asia-us-military-bases-central-asia/p8440> [accessed 6 August 2016]

³⁰ http://www.nytimes.com/cfr/international/slot2_072605.html?_r=0 [accessed 7 August 2016]

Το ζήτημα της Ταϊβάν παρέμεινε ανοιχτό κατά τις δύο τετραετίες όπου ο G. Bush παρέμεινε στην προεδρία. Το 2000, η Condoleezza Rice, σε άρθρο της που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Foreign Affairs*, άφηνε υπονοούμενα για τη στάση της Κίνας στο ζήτημα της Ταϊβάν και σημείωνε ότι «η Κίνα είναι μία δύναμη η οποία δεν υποστηρίζει την καθεστηκυία τάξη (status quo). Αντίθετα επιδιώκει την αναδιαμόρφωση της ισορροπίας δυνάμεων στον ασιατικό χώρο προς όφελος της. Αυτό την καθιστά ανταγωνιστή των Η.Π.Α. και όχι στρατηγικό εταίρο όπως η κυβέρνηση του B.Clinton την είχε χαρακτηρίσει».³¹ Η κυβέρνηση Bush υιοθέτησε μία πολιτική στο ζήτημα της Ταϊβάν η οποία αντιτίθετο τόσο σε οποιαδήποτε κινεζική επέμβαση στο νησιωτικό κράτος όσο και σε οποιαδήποτε προσπάθεια ανακήρυξης της ανεξαρτησίας της Ταϊβάν, ενώ παρέμεινε πιστή και στο νόμο του 1979 (Taiwan Relations Act) βάσει του οι Η.Π.Α. υποχρεούνται να προμηθεύουν στρατιωτικό εξοπλισμό την Ταϊβάν.³² Πιο συγκεκριμένα, έπειτα από συμφωνία μεταξύ των δύο χωρών, οι Η.Π.Α. προμήθευσαν τις στρατιωτικές δυνάμεις της Ταϊβάν, το 2001, με τέσσερα αντιτορπιλικά πλοία, οκτώ υποβρύχια και 12 πολεμικά αεροσκάφη, ενώ αντίστοιχες πωλήσεις πραγματοποιήθηκαν και το 2008 έπειτα από νέα συμφωνία. Παράλληλα, μέσα από δηλώσεις του ο Αμερικανός πρόεδρος κατέστησε σαφές ότι σε περίπτωση που η Κίνα προχωρήσει σε στρατιωτική επέμβαση στο έδαφος της Ταϊβάν οι Η.Π.Α. θα βοηθούσαν την τελευταία να υπερασπιστεί τα εδάφη της. Φρόντισε, ωστόσο, να κρατήσει ίσες αποστάσεις εκφράζοντας την ελπίδα ότι η Ταϊβάν δεν θα ανακήρυττε σε καμία περίπτωση την ανεξαρτησία της καθώς και ότι σε περίπτωση που ξεσπούσε ένοπλη σύγκρουση με ευθύνη της τελευταίας οι Η.Π.Α. θα έμεναν αμέτοχες.³³ Από την πλευρά της, η λεγόμενη «Blue Team» υποστήριξε, έπειτα από την εμπλοκή των Η.Π.Α. στον πόλεμο του Ιράκ, ότι η Κίνα θα προσπαθούσε να εκμεταλλευτεί την κατάσταση αυτή ώστε να διεκδικήσει την προσάρτηση της Ταϊβάν. Όσον αφορά στην πολιτική της Κίνας στο ζήτημα της Ταϊβάν, η κινεζική κυβέρνηση πέρασε το 2005 έναν νόμο (Anti-Secession Law), ο οποίος υπαγόρευε ότι η Κίνα όφειλε να είναι προετοιμασμένη ώστε να λάβει ακόμα και μη-ειρηνικά μέτρα σε περίπτωση που η Ταϊβάν ανακήρυσσε επίσημα την ανεξαρτησία της, ενώ δεν παρέλειψε να εκφράσει και έντονα

³¹ Condoleezza Rice, "Campaign 2000: Promoting the National Interest", *Foreign Affairs*, Volume 79, January/February Issue, 2000, σ. 55-56.

³² Michael Forsythe, "China Protests Sale of U.S. Arms to Taiwan", *The New York Times*, December 17, 2015.

³³ Yu Wanli, "Breaking the Cycle: Sino-US Relations under George W. Bush Administration", *The National Institute for Defense Studies*, NIDS Joint Research Series No. 3, 2009, σ. 83-87.

παράπονα στην ηγεσία των Η.Π.Α. εξαιτίας των πωλήσεων όπλων της τελευταίας στην Ταϊβάν τόσο κατά το 2001 όσο και κατά το 2008.³⁴ Τελευταίο αξιόλογο γεγονός, όσον αφορά στις διμερείς σχέσεις Κίνας-Η.Π.Α. κατά τις δύο προεδρικές θητείες του G.Bush, αποτέλεσε η επίσκεψη του Αμερικανού προέδρου στο Πεκίνο, η τέταρτη από την αρχή της πρώτης θητείας του. Έγινε έτσι ο πρώτος Αμερικανός πρόεδρος που πραγματοποίησε τέσσερις επισκέψεις στην Κίνα κατά τη διάρκεια της προεδρίας του. Η επίσκεψη αυτή έγινε στο πλαίσιο της εναρκτήριας τελετής των Ολυμπιακών Αγώνων στο Πεκίνο και επιβεβαίωσε τον αναβαθμισμένο ρόλο της Κίνας, όχι μόνο ως συνομιλήτη των Η.Π.Α. αλλά και ως παράγοντα που διαμορφώνει τις εξελίξεις στον ασιατικό χώρο.

Στις εκλογές του 2008 ο Barack Obama επικράτησε έναντι του ρεπουμπλικάνου John McCain και έτσι οι δημοκρατικοί επανήλθαν στην εξουσία έπειτα από 8 χρόνια. Η άνοδος του B.Obama στην εξουσία προκάλεσε ένα κύμα αισιοδοξίας στην κοινή γνώμη σχετικά με το μέλλον των σχέσεων Κίνας-Η.Π.Α., ενώ ο νέος Αμερικανός πρόεδρος αμέσως μετά την εκλογική του νίκη, σε τηλεφωνική συνομιλία με τον Κινέζο ομόλογο του Hu Jintao, συμφώνησε μαζί του ότι η βελτίωση των σινο-αμερικανικών σχέσεων δεν θα είναι επικερδής μόνο για τα δύο κράτη αλλά και για τον υπόλοιπο κόσμο. Η πολιτική που ακολούθησε ο νέος πρόεδρος των Η.Π.Α. σχετικά με την Κίνα βασίστηκε σε ένα μείγμα ρεαλιστικών και φιλελεύθερων επιλογών, χωρίς ωστόσο να παραβλέπεται κανένας εκ των παραδοσιακών πυλώνων της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.³⁵ Κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους της θητείας του, ο πρόεδρος Obama ακολούθησε μια διττή προσέγγιση για την αντιμετώπιση της Κίνας: αρχικά ανανεώνοντας και ενισχύοντας τους δεσμούς συνεργασίας των δύο χωρών και στη συνέχεια δημιουργώντας μια ισχυρή και αξιόπιστη αμερικανική παρουσία σε όλη την Ασία, ως εξισορρόπηση της κινεζικής ανόδου. Καλωσόρισε μεν την «ειρηνική άνοδο» της Κίνας αλλά ταυτόχρονα προσπάθησε να εξασφαλίσει ότι η άνοδός της θα είναι πράγματι ειρηνική και δεν θα υπονομεύσει τη

³⁴ <http://www.reuters.com/article/us-usa-taiwan-arms-idUSKBN0TZ2C520151217> [Accessed 11 August 2016]

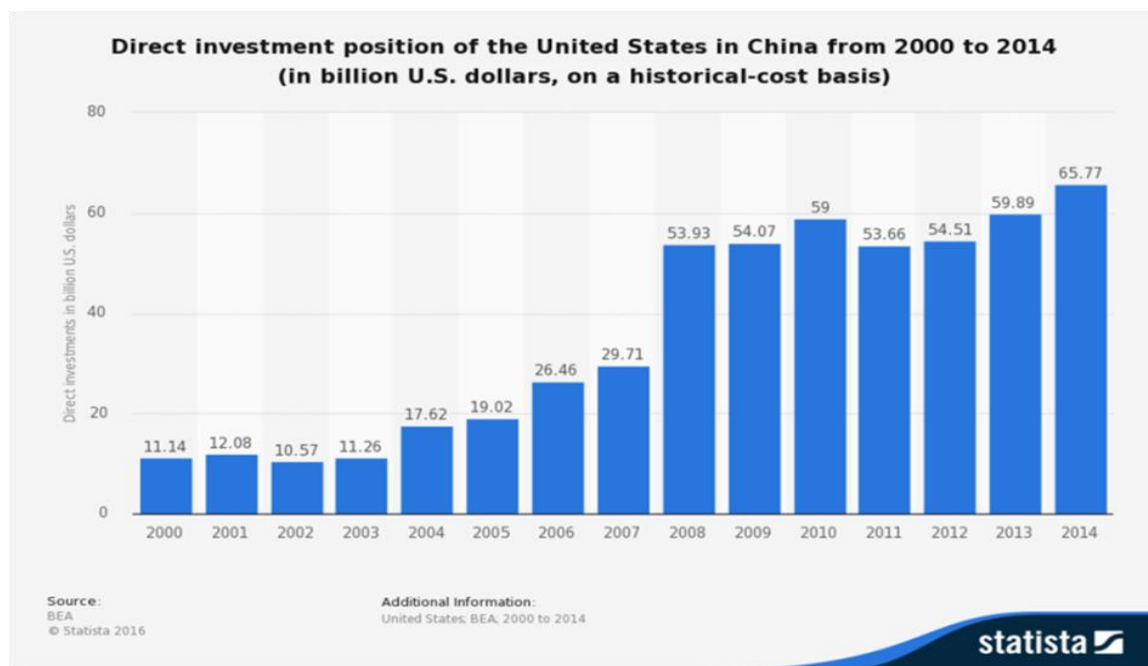
³⁵ Οι πυλώνες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής είναι οι εξής: α) (Wilsonians): προώθηση της δημοκρατικής ειρήνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων β) (Jeffersonians): προάσπιση της εθνικής ασφάλειας και των ατομικών ελευθεριών γ) (Jacksonians): επιβολή άμεσης και αυστηρής τιμωρίας σε κάθε κράτος παρία (ή τρομοκρατική οργάνωση) που απειλεί ή βιάζει την ασφάλεια και τα συμφέροντα των Η.Π.Α. δ) (Hamiltonians): έμφαση στο διεθνές εμπόριο, επένδυση σε χρηστή διακυβέρνηση και συμμαχικές δυνατότητες στο εξωτερικό καθώς και ευνοϊκή εξισορρόπηση ισχύος μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων.

σταθερότητα και την ακεραιότητα του δυτικού διεθνούς συστήματος.³⁶ Σχετικά με την ενίσχυση των δεσμών συνεργασίας Η.Π.Α.-Κίνας, κατά τη διάρκεια της πρώτης θητείας του, ο νέος Αμερικανός πρόεδρος προσπάθησε να εμβαθύνει τη συνεργασία με την Κίνα μέσω της θεσμοθέτησης των ετήσιων συνομιλιών στο πλαίσιο του Σινο-Αμερικανικού Στρατηγικού και Οικονομικού Διαλόγου (US-China Strategic and Economic Dialogue). Η σημασία των ετήσιων αυτών συνομιλιών φάνηκε και από το γεγονός ότι επικεφαλής για την αμερικανική πλευρά τέθηκαν υψηλόβαθμα στελέχη όπως η Hillary Clinton και ο Timothy Geithner, ενώ για την κινεζική πλευρά ο Wang Qishan και ο Dai Bingguo. Η πρώτη συνάντηση στο πλαίσιο του Σινο-Αμερικανικού Στρατηγικού και Οικονομικού Διαλόγου πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2009 και επικεντρώθηκε στα ζητήματα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, της διεθνούς ασφάλειας και της διάδοσης πυρηνικών όπλων, τις ανθρωπιστικές κρίσεις και την κλιματική αλλαγή.³⁷ Επίσης, επί της προεδρίας του Β.Obama αυξήθηκαν σε πολύ μεγάλο ποσοστό οι αμερικανικές επενδύσεις στην Κίνα, οι οποίες, ένα χρόνο πριν την εκλογή του, κυμαίνονταν στα 29,7δισ δολάρια, ενώ τον πρώτο χρόνο της προεδρίας του ανήλθαν στα 53,9δισ δολάρια, παραμένοντας σε παρόμοια επίπεδα καθ' όλη τη διάρκεια των δύο θητειών του³⁸.

³⁶ Lawrence V. Susan & MacDonald David, "U.S.-China Relations: Policy Issues", *Congressional Research Service*, August 2, 2012, <http://fpc.state.gov/documents/organization/196934.pdf> [accessed 13 August 2016].

³⁷ <http://china.usc.edu/economic-crisis-looming-environmental-threats-and-growing-nuclear-weapons-worries-all-days-work> [Accessed 13 August 2016]

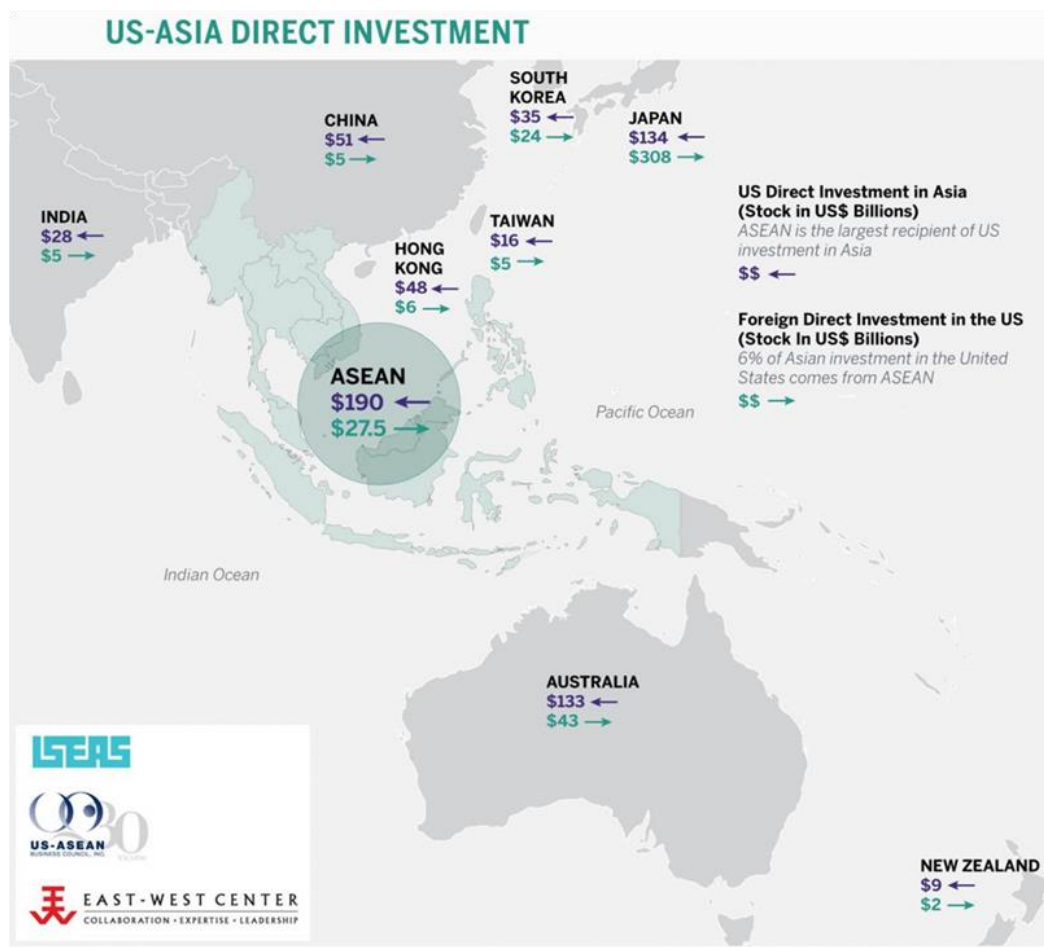
³⁸ <http://www.statista.com/statistics/188629/united-states-direct-investments-in-china-since-2000/> [Accessed 13 August 2016]

Εικόνα 1.2 Άμεσες επενδύσεις των Η.Π.Α. στην Κίνα κατά την περίοδο 2000-2014.

Ωστόσο, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ανάχωμα στην ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας, ο πρόεδρος των Η.Π.Α. προώθησε τη συνεργασία της χώρας του με περιφερειακούς οργανισμούς και κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού. Έτσι, κατά τη διάρκεια της προεδρίας του προωθήθηκε η συνεργασία με την ASEAN (Ένωση Χωρών Νοτιανατολικής Ασίας), η οποία λειτουργεί ως αντίβαρο της κινεζικής οικονομίας στο χώρο της Νοτιανατολικής Ασίας. Κινούμενη προς αυτήν την κατεύθυνση, η πολιτική του Αμερικανού προέδρου είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση των αμερικανικών επενδύσεων στις χώρες της ASEAN οι οποίες έφτασαν το 2012 στα 190δισ δολάρια, ξεπερνώντας κατά πολύ τις αντίστοιχες στην Κίνα.³⁹

³⁹ <http://www.asiamattersforamerica.org/asean/data/trade/investments> [Accessed 13 August 2016]

Εικόνα 1.3 Άμεσες επενδύσεις των Η.Π.Α. στις χώρες της ASEAN και την Κίνα το 2012.

Παράλληλα, ο Αμερικανός πρόεδρος προχώρησε σε συζητήσεις στο πλαίσιο του APEC (Οικονομική Συνεργασία στην Ασία και στον Ειρηνικό), μέλη του οποίου είναι και οι Η.Π.Α. και η Κίνα, με στόχο να επιταχυνθεί η διαδικασία υπογραφής της συνθήκης ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ των χωρών του Ειρηνικού Ωκεανού (Trans-Pacific-Partnership), η οποία υπογράφηκε τελικά τον Φεβρουάριο του 2016 από 12 μέλη⁴⁰, εξαιρουμένης της Κίνας η οποία δεν

⁴⁰ Οι χώρες του APEC που υπέγραψαν τη συμφωνία TPP είναι οι εξής: ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδάς, Ιαπωνία, Μαλαισία, Μεξικό, Περού, Βιετνάμ, Χιλή, Μπρουνέι, Σιγκαπούρη, Νέα Ζηλανδία. Οι δώδεκα αυτές χώρες καλύπτουν το 40% της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ η συμφωνία (TPP) έχει ως βασικό στόχο τη διεύρυνση των εμπορικών τους σχέσεων, την κατάργηση των εμπορικών δασμών μεταξύ των συμμετεχόντων χωρών σε αρκετούς τομείς καθώς και την ευθυγράμμιση των κανονισμών για την προστασία του περιβάλλοντος και της πνευματικής ιδιοκτησίας.

συμμετείχε στις συζητήσεις αυτές, καθώς θεώρησε ότι η υπογραφή της συγκεκριμένης συμφωνίας δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντά της. Πράγματι, ένας από τους στόχους της κυβέρνησης Obama είναι, με τη συγκεκριμένη συμφωνία (TPP), να αυξήσει την επιρροή των Η.Π.Α. στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας, μέσω της προσέγγισης των γειτονικών χωρών της Κίνας και να μειώσει την εξάρτησή τους από την τελευταία, προσφέροντάς τους μια εναλλακτική αγορά ελευθέρων συναλλαγών. Ακόμα ένας στόχος που επιδιώκεται από την πλευρά των Η.Π.Α., μέσω των συμφωνιών TPP και TTIP⁴¹, όπως και με την εμπορική συμφωνία με τη Νότια Κορέα (South Korea Free Trade Agreement - FTA), είναι να καταστεί η Κίνα λιγότερο ανταγωνιστική, να μειωθούν οι πιθανότητες στο άμεσο μέλλον να χαράζει η ηγεσία της τελευταίας τους κανόνες εμπορίου στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία και να περιοριστεί η οικονομική της παρουσία στον ευρωπαϊκό χώρο. Με αυτόν τον τρόπο θα ασκηθούν εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις στην κινεζική κυβέρνηση, η οποία θα αναγκαστεί να προωθήσει μέτρα φιλελευθεροποίησης για την οικονομία της, τα οποία ίσως οδηγήσουν στην πλήρη ένταξή της στο δυτικό διεθνές σύστημα. Ωστόσο, η πολιτική αυτή που θέτει ως στόχο να προτρέψει την Κίνα να γίνει ένας ενεργός συμμετέχων του διεθνούς συστήματος δεν φάνηκε να φέρνει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αφού σταδιακά διαφάνηκε ότι η Κίνα επιδιώκει το μεγαλύτερο κέρδος με το μικρότερο ή κανένα κόστος (free ride).⁴² Μέχρι τις αρχές του 2010, η κυβέρνηση Obama κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η οικονομική κρίση είχε πείσει πλέον την Κίνα για τη συνεχιζόμενη παρακμή της αμερικανικής ισχύος, με αποτέλεσμα να γίνεται ολοένα και πιο διεκδικητική. Κατά συνέπεια, η κυβέρνηση Obama αποφάσισε τη «στρατηγική στροφή» στην Ασία (pivot to Asia), προσπαθώντας να ενδυναμώσει τη θέση της στον στρατηγικό «ασιατικό άξονα» από την Ανατολική Ασία μέχρι τον Ειρηνικό Ωκεανό, σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης της αυξανόμενης ισχύος της Κίνας.⁴³ Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω, η κυβέρνηση Obama εγκαινίασε το 2010 αυτό που αποκάλεσε «στροφή προς την Ασία» (pivot to Asia) και προέβλεπε τη σύσφιγξη των δεσμών με χώρες της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής

⁴¹ Η TTIP (Διατλαντική Συμφωνία Εμπορίου και Επενδύσεων) θέτει ως στόχο την εμπορική συνεργασία των Η.Π.Α. και της Ε.Ε με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των δύο πλευρών.

⁴² Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, σ. 216.

⁴³ Mark E. Manyin, Stephen Daggett, Ben Dolven, Susan V. Lawrence, Michael F. Martin, Ronald O'Rourke, Bruce Vaughn, "Pivot to the Pacific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia", *Congressional Research Service*, March 28, 2012, <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R42448.pdf> [accessed 16 August 2016].

Ασίας καθώς και με χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω (αύξηση επενδύσεων στο πλαίσιο της ASEAN και υπογραφή συμφωνίας TPP). Παράλληλα, οι Ηνωμένες Πολιτείες προχώρησαν στην ενίσχυση των αμυντικών δεσμών με αρκετές χώρες της περιφέρειας (π.χ. Νότια Κορέα, Φιλιππίνες, Ιαπωνία κ.α.) καθώς και στην αύξηση της αμερικανικής ναυτικής παρουσίας στον Ειρηνικό Ωκεανό. Ως επιβεβαίωση της στροφής αυτής των Η.Π.Α. στην Ασία ήρθε η δήλωση του υπουργού Άμυνας των Η.Π.Α., Leon Panetta, το 2011, με την οποία διαβεβαίωσε τους συμμάχους και τους εταίρους των Η.Π.Α. στην περιοχή (Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Φιλιππίνες, Ταϊβάν, Μαλαισία, Βιετνάμ κ.α.), πολλοί από τους οποίους ανησυχούν για την άνοδο της Κίνας, ότι «οι Η.Π.Α. θα διατηρήσουν για πολύ καιρό την παρουσία τους στον Ειρηνικό».⁴⁴

Από την πλευρά της, η κυβέρνηση της Κίνας αντέδρασε το 2012 ασκώντας κριτική στη νέα στρατηγική της κυβέρνησης Obama, καθώς θεώρησε ότι μακροπρόθεσμος στόχος της είναι η απομόνωση της Κίνας στην περιοχή της Ανατολικής και Νοτιανατολικής Ασίας. Τον επόμενο χρόνο οι διμερείς σχέσεις Η.Π.Α.-Κίνας βελτιώθηκαν σε κάποιο βαθμό, όταν συμφώνησαν στην επιβολή κυρώσεων στη Βόρειο Κορέα στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, εξαιτίας των πυρηνικών δοκιμών τις οποίες προσπαθούσε η τελευταία να διεξάγει. Έπειτα από λίγους μήνες, τον Ιούνιο του 2013, οι ηγέτες των δύο κρατών, Χι Jinqing και Β.Obama, σε μία προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα καλύτερο κλίμα μεταξύ των δύο κρατών συμφώνησαν να συναντηθούν στην Καλιφόρνια στο ράντσο Mirage. Κατά τη διάρκεια της συνάντησης αυτής, η οποία χαρακτηρίστηκε από τον Joseph Nye ως η πιο σημαντική συνάντηση μεταξύ Αμερικανού και Κινέζου πρόεδρου μετά τη συνάντηση του Nixon και του Mao το 1972, οι δύο ηγέτες συμφώνησαν να προωθήσουν μέτρα για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής καθώς και να συνεργαστούν προκειμένου να εμποδίσουν τη Βόρειο Κορέα να αναπτύξει το πυρηνικό της πρόγραμμα. Ωστόσο, οι δύο ηγέτες παρέμειναν βαθιά διχασμένοι όσον αφορά στις πωλήσεις πολεμικού εξοπλισμού στην Ταϊβάν από τις Η.Π.Α. καθώς και στο ζήτημα της κυβερνο-κατασκοπείας, με τον Χι Jinqing να απορρίπτει τις κατηγορίες των Η.Π.Α. ως αβάσιμες.⁴⁵ Ακόμα ένα ζήτημα που συνεχίζει να επηρεάζει αρνητικά τις σχέσεις των δύο χωρών αποτελεί αυτό του καθεστώτος του Θιβέτ. Ο πρόεδρος Β.Obama έχει δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το

⁴⁴ Robert S. Ross, "The Problem with the Pivot: Obama's New Asia Policy Is Unnecessary and Counterproductive", *Foreign Affairs*, Vol. 91, No. 6, November/December Issue, 2012, σ. 71-72.

⁴⁵ McGregor Richard, "Obama-Xi summit presented as a walk in the park", *Financial Times*, June 9, 2013.

Θιβέτ, ενώ κατά τη διάρκεια της προεδρίας του έχει πραγματοποιήσει τέσσερις συναντήσεις με τον πνευματικό ηγέτη των Θιβετιανών, Δαλάι Λάμα. Στην τελευταία συνάντηση των δύο ανδρών κατά τον περασμένο Ιούνιο ο Αμερικανός πρόεδρος επανέλαβε τον θαυμασμό του για τον πνευματικό ηγέτη, τονίζοντας ωστόσο ότι η πολιτική των Η.Π.Α. δεν έχει αλλάξει αναφορικά με το γεγονός ότι το Θιβέτ αποτελεί κομμάτι της Κίνας, υποστηρίζοντας όμως τη διατήρηση των μοναδικών θρησκευτικών, πολιτιστικών και γλωσσικών παραδόσεων των Θιβετιανών. Το Πεκίνο από τη μεριά του, θεωρώντας τον Θιβετιανό πνευματικό ηγέτη επικίνδυνο αυτονομιστή, προειδοποίησε τις Η.Π.Α. ότι οι συναντήσεις του Δαλάι Λάμα με τον Αμερικανό πρόεδρο βλάπτουν τις σινο-αμερικανικές σχέσεις. Τελευταίο σημαντικό ζήτημα που επηρεάζει αρνητικά τις σχέσεις των δύο χωρών σε σημαντικό βαθμό, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, είναι αυτό της κατασκευής τεχνητών νήσων από την πλευρά της Κίνας στην περιοχή της Νότιας Σινικής Θάλασσας. Απώτερος στόχος της κινεζικής κυβέρνησης είναι να εξασφαλίσει τον έλεγχο του μεγαλύτερου μέρους της Νότιας Θάλασσας της Κίνας, η οποία αποτελεί όχι μόνο μια από τις σημαντικότερες παγκόσμιες εμπορικές οδούς αλλά και μια περιοχή πλούσια σε αλιευτικούς και ενεργειακούς πόρους όπως πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Μέσω της κατασκευής τεχνητών νήσων στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, αρκετά εκ των οποίων διαθέτουν ακόμα και διαδρόμους απογείωσης, η κυβέρνηση της Κίνας στοχεύει να ανακηρύξει μια επεκτατική Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), η οποία θα είναι πολύ μεγαλύτερη και θα περιλαμβάνει πολύ περισσότερα προνόμια από το επιτρεπόμενο, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας στην περιοχή.⁴⁶ Η πρακτική αυτή φέρνει το Πεκίνο σε σύγκρουση με σημαντικούς συμμάχους και εταίρους των Η.Π.Α. στην περιοχή, όπως τις Φιλιππίνες, την Ταϊβάν, τη Μαλαισία και το Βιετνάμ, αναγκάζοντας την Ουάσινγκτον να προβαίνει σε προειδοποιήσεις, όπως αυτή του 2015 από τον υπουργό άμυνας Ashton Carter, ο οποίος, απευθυνόμενος στην κινεζική κυβέρνηση, της ζήτησε να σταματήσει την κατασκευή τεχνητών νήσων στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας.⁴⁷

⁴⁶ Rani D. Mullen and Cody Poplin, "The New Great Game: A Battle for Access and Influence in the Indo-Pacific", *Foreign Affairs*, September 29, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 20 August 2016].

⁴⁷ Lizzie Dearden, "China's artificial islands will be 'completed within days' in the disputed South China Sea", *The Independent*, Tuesday 16 June 2015.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ανταγωνισμός και συνεργασία μεταξύ Η.Π.Α.-Κίνας

2.1 Ανταγωνισμός στον στρατιωτικό τομέα

Η ραγδαία αύξηση των αμυντικών δαπανών της Κίνας έχει απασχολήσει πολύ τα τελευταία χρόνια τους Αμερικανούς πολιτικούς καθώς και τους θεωρητικούς των διεθνών σχέσεων, ιδιαίτερα αυτούς που πρόσκεινται στη ρεαλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων, όπως ο J.Mearsheimer, ο J.Art και ο R.Gilpin. Τα τελευταία χρόνια η Κίνα έχει αυξήσει σημαντικά τις στρατιωτικές της δαπάνες ενώ παράλληλα πραγματοποιεί και μια προσπάθεια εκσυγχρονισμού του τεράστιου, πλην απαρχαιωμένου, στρατού που διαθέτει και ο οποίος αριθμεί περί τα 2.335.000 άτομα, με μία πρόσθετη δυνατότητα 2.300.000 εφέδρων. Σύμφωνα με το Διεθνές Ινστιτούτο Μελετών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (SIPRI), το έτος 2015 η Κίνα αύξησε τις στρατιωτικές της δαπάνες κατά 7,4%, σε σχέση με το 2014, δαπανώντας περίπου 215 δισεκατομμύρια δολάρια, μένοντας πίσω μόνο από τις Η.Π.Α., οι οποίες, παρότι μειώνουν σταθερά τις δικές τους αμυντικές δαπάνες από το 2011⁴⁸, παραμένουν στην πρώτη θέση παγκοσμίως, ξοδεύοντας 596 δισεκατομμύρια δολάρια περίπου το έτος 2015 προκειμένου να ενισχύσουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις. Οι αυξήσεις αυτές στις κινεζικές αμυντικές δαπάνες, στις οποίες το Ινστιτούτο SIPRI συμπεριλαμβάνει τις μισθοδοσίες των στελεχών των ενόπλων δυνάμεων, τα επιχειρησιακά τους κόστη, τις αγορές όπλων και εξοπλισμού καθώς και την έρευνα και την ανάπτυξη οπλικών συστημάτων, επιβεβαιώνουν την πρόθεση της Κίνας να ενδυναμώσει τις στρατιωτικές και στρατηγικές της δυνατότητες. Από τη μεριά του, και ο πρόεδρος της χώρας, Χί Jinqing, με δηλώσεις όπως αυτή στο διήμερο συνέδριο του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού το 2014, τόνισε «την ανάγκη να εκσυγχρονιστεί η στρατιωτική μηχανή της Κίνας με καινοτόμα και πρακτικά νέα όπλα που θα συμπληρώνουν τα αδύνατα σημεία του υπάρχοντος πολεμικού εξοπλισμού της χώρας», αντανακλώντας ουσιαστικά τη

⁴⁸ <https://www.sipri.org/databases/milex> [accessed 23 August 2016].

θέση του Πεκίνου σχετικά με το ζήτημα της ενίσχυσης των στρατιωτικών δυνάμεων της Κίνας.⁴⁹ Παράλληλα, δεδομένων των τριβών της Κίνας με τα κράτη της Ανατολικής και της Νότιας περιφέρειας της Ασίας καθώς και με τη Δύση, αποκτά ιδιαίτερη σημασία η επιτυχία της στην προώθηση του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης, ΟΣΣ ο οποίος ιδρύθηκε το 2001 αποτελώντας τη συνέχεια της «πρωτοβουλίας της Σαγκάης» του 1996 και περιλαμβάνει, εκτός από την Κίνα και τη Ρωσία, τα περισσότερα κράτη της κεντρικής Ασίας, ενώ η Ινδία, το Πακιστάν,⁵⁰ το Ιράν, το Αφγανιστάν και η Μογγολία συμμετέχουν ως παρατηρητές. Ο ΟΣΣ έχει προωθήσει τη στρατιωτική συνεργασία των μελών του, ιδιαίτερα σε θέματα αντιμετώπισης μη κρατικών απειλών όπως τρομοκρατικές οργανώσεις και αποσχιστικά κινήματα.⁵¹ Άξιο αναφοράς είναι επίσης ότι στην πιο πρόσφατη κινεζική Λευκή Βίβλο του 2015 αναφέρεται ότι «ο κύριος Εθνικός Στρατηγικός Στόχος της Κίνας είναι η οικοδόμηση μιας σχετικά ευημερούσας κοινωνίας μέχρι το 2021, με τη συμπλήρωση των εκατό χρόνων από την ίδρυση του ΚΚΚ. Κατόπιν, η οικοδόμηση μιας σύγχρονης σοσιαλιστικής χώρας που θα είναι ευημερούσα, ισχυρή, δημοκρατική, πολιτισμένη και αρμονική μέχρι το 2049 με τη συμπλήρωση των εκατό χρόνων από την ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας (ΛΔΚ). Είναι το κινεζικό όνειρο της μεγάλης αναγέννησης του κινεζικού έθνους, μετατρέποντας τη μια ισχυρή χώρα. Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Κίνας συμμετέχουν σε αυτό το όνειρο καθιστώντας τη χώρα στρατιωτικά ισχυρή».⁵² Διαφαίνεται λοιπόν, ότι η ανάπτυξη και βελτίωση των στρατιωτικών δυνάμεων στη σύγχρονη Κίνα αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία. Χαρακτηριστικό είναι ότι τον Δεκέμβριο του 2012 το πολεμικό ναυτικό της Κίνας απέκτησε το πρώτο του σύγχρονο αεροπλανοφόρο (Liaoning CV-16), ενώ σύμφωνα με τον επικεφαλής των μυστικών υπηρεσιών της Ταϊβάν το 2012, Tsai Teh-Sheng, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας σχεδιάζει την κατασκευή ακόμα δύο αεροπλανοφόρων, των οποίων η κατέλευση υπολογίζεται να πραγματοποιηθεί το 2020 και το 2022 αντίστοιχα. Τα λεγόμενα αυτά επιβεβαιώνονται και από δηλώσεις υψηλόβαθμων Κινέζων αξιωματούχων, όπως του υποναύαρχου του κινεζικού πολεμικού

⁴⁹ http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-12/04/c_133833378.htm [accessed 25 August 2016]

⁵⁰ Ινδία και Πακιστάν υπέγραψαν τον περασμένο Ιούνιο συμφωνία ένταξης στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης.

⁵¹ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*, σ. 364-365.

⁵² <https://news.usni.org/2015/05/26/document-chinas-military-strategy> [accessed 26 August 2016]

ναυτικού Song Xue, ο οποίος τον Απρίλιο του 2013 δήλωσε ότι η Κίνα θα προχωρήσει στην κατασκευή νέων αεροπλανοφόρων, τα οποία μάλιστα θα έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν μεγαλύτερο αριθμό μαχητικών αεροσκαφών από το Liaoning CV-16. Η τελική επιβεβαίωση της κατασκευής των δύο νέων αεροπλανοφόρων ήρθε τελικά τον Δεκέμβριο του 2013 από την Κεντρική Στρατιωτική Επιτροπή της Κίνας, η οποία με δήλωση εκπροσώπων της στα κρατικά μέσα έκανε γνωστό ότι η κατασκευή τους έχει ανατεθεί σε κινεζικά ναυπηγεία και ότι το συνολικό κόστος θα ανέλθει περίπου σε 9δισ δολάρια.⁵³ Η έμφαση αυτή της κινεζικής ηγεσίας στην ενίσχυση των ναυτικών δυνάμεων της χώρας και ιδιαίτερα στη ναυπήγηση αεροπλανοφόρων είναι απόλυτα λογική. Η κινεζική κυβέρνηση έχει επίγνωση ότι η βιομηχανία της χώρας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό τις από τις εισαγωγές ενέργειας και ορυκτών μετάλλων, ενώ η οικονομία της στηρίζεται κατά κύριο λόγο στις εξαγωγές των προϊόντων της. Προκειμένου να διασφαλιστεί ο συνεχής ενεργειακός εφοδιασμός και η ομαλή διεξαγωγή του ναυτικού εμπορίου, η Κίνα είναι αναγκασμένη να προστατέψει τους θαλάσσιους δίαυλους επικοινωνίας και τα συμφέροντά της παντού στον πλανήτη. Η ικανότητα προβολής ισχύος σε μεγάλες αποστάσεις από τις ακτές της και, εν κατακλείδι, η αύξηση του γοήτρου της, επιτυγχάνεται μόνο με τη ναυπήγηση ισχυρού στόλου και συγκεκριμένα με τη ναυπήγηση αεροπλανοφόρων. Παράλληλα, κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει αναπτυχθεί σε σημαντικό βαθμό η βιομηχανία της Κίνας στον τομέα της πολεμικής αεροπορίας. Η πολεμική αεροπορία του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού διαθέτει σήμερα περισσότερα από 250 πολεμικά αεροσκάφη πολλαπλών ρόλων τύπου Chengdu J-10 και ακόμα 250 τύπου Shenyang J-11, τα οποία κατασκευάζονται αποκλειστικά από κινεζικές βιομηχανίες ήδη από το 1998. Τα τελευταία χρόνια σχεδιάζονται και κατασκευάζονται ακόμα πιο σύγχρονα και αξιόμαχα πολεμικά αεροσκάφη από κινεζικές βιομηχανίες, όπως το Shenyang J-15, το οποίο έχει ενταχθεί στις ένοπλες δυνάμεις της χώρας από το 2013 και έχει τη δυνατότητα να απογειώνεται και να προσγειώνεται σε διαδρόμους αεροπλανοφόρων, το πολλαπλών ρόλων τύπου Shenyang J-16 και το 5^{ης} γενιάς stealth τύπου Chengdu J-20. Μάλιστα, σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης της αμερικανικής υπεροπλίας στον τομέα των μαχητικών αεροσκαφών, η πολεμική αεροπορία της Κίνας σκοπεύει να εφοδιαστεί με το υπό σχεδιασμό Shenyang J-31, το δεύτερο (αλλά πιο προηγμένο) μαχητικό αεροσκάφος 5^{ης} γενιάς που θα κατασκευαστεί αποκλειστικά από

⁵³ Michael Forsythe, "China Plans New Generation of Carriers as Sea Disputes Grow", *Bloomberg*, April 24, 2013, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-04-24/china-plans-to-build-new-generation-of-bigger-aircraft-carriers> [accessed 26 August 2016].

κινεζικές βιομηχανίες.⁵⁴ Αίσθηση μάλιστα προκαλεί το γεγονός ότι αρκετοί Αμερικανοί αξιωματούχοι, όπως ο αντιπύραρχος Charles Davis, υποστηρίζουν ότι προκειμένου να αναπτυχθούν τα σχέδια του Shenyang J-31, ο κινεζικός στρατός χρειάστηκε να υποκλέψει πληροφορίες από το αμερικανικό πρόγραμμα κατασκευής των Lockheed Martin F-35.⁵⁵ Τέλος, ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός, έχοντας επίγνωση ότι πολύ δύσκολα θα μπορέσει να εξισορροπήσει τις αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις στο άμεσο μέλλον, έχει δώσει μεγάλη έμφαση, ιδίως τα τελευταία χρόνια, στην ανάπτυξη όπλων υψηλής τεχνολογίας τα οποία θα τον βοηθήσουν να επικρατήσει έναντι ενός ανώτερου αντιπάλου, όπως οι Η.Π.Α.⁵⁶ Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο υπερηχητικός πύραυλος DF-21A, ο οποίος αναπτύσσει ταχύτητες έως και 10Mach και είναι γνωστός ευρέως ως «καταστροφέας των αεροπλανοφόρων» (carrier killer). Το οπλικό αυτό σύστημα θεωρείται ικανό να πλήξει εχθρικά πλοία και ιδίως τα αεροπλανοφόρα, παρ' όλα αυτά η αξιοπιστία του αμφισβητείται καθώς δεν έχει δοκιμαστεί ακόμα σε πραγματικές συνθήκες μάχης.⁵⁷

Τον περασμένο Μάρτιο το Πεκίνο ανακοίνωσε ότι για το έτος 2016 ο στρατιωτικός προϋπολογισμός της χώρας προβλέπεται να αυξηθεί εκ νέου, αυτήν τη φορά κατά 7-8%, προκαλώντας έντονη ανησυχία σε γειτονικά κράτη με τα οποία η Κίνα διατηρεί εδαφικές διαφορές στην Ανατολική Θάλασσα της Κίνας (Ιαπωνία, Ταϊβάν) και τη Νότια Σινική Θάλασσα (διαφορές σχετιζόμενες με τα χωρικά ύδατα και βραχονησίδες της Νότιας Σινικής Θάλασσας μεταξύ Κίνας, Φιλιππίνων, Βιετνάμ, Μαλαισίας και Μπρουνέι). Αυτή η εξέλιξη προκάλεσε ανησυχία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες βλέπουν την Κίνα να μειώνει σταθερά το χάσμα στρατιωτικής ισχύος μεταξύ τους. Ιδιαίτερη αίσθηση προκαλεί το γεγονός ότι από το 2003 μέχρι τα τέλη του 2015 οι κινεζικές αμυντικές δαπάνες έχουν αυξηθεί κατά 514% (από

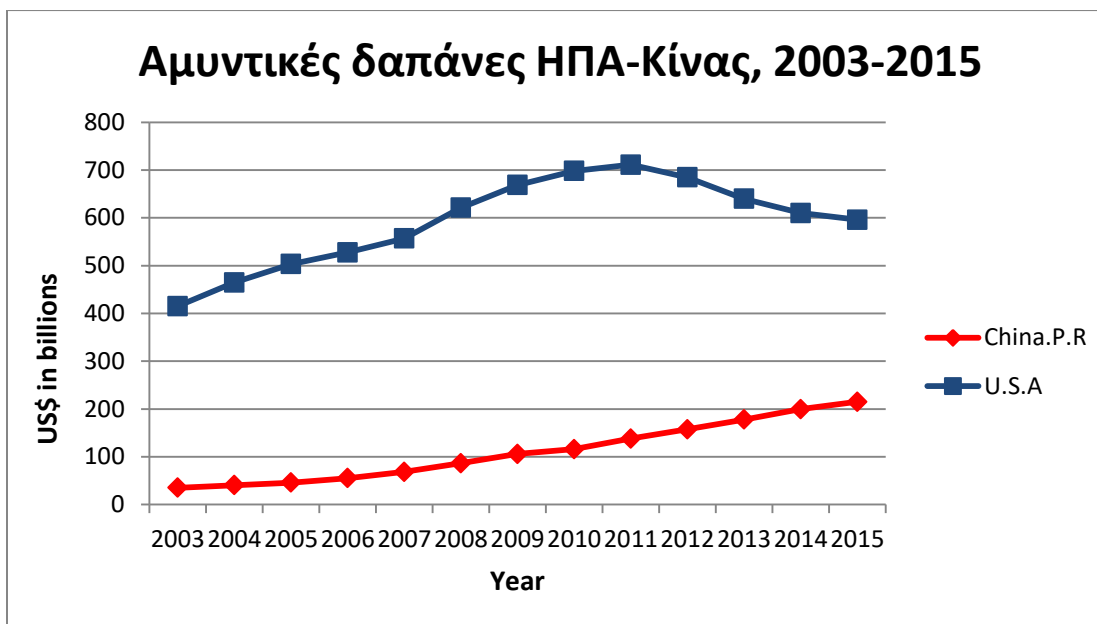
⁵⁴ Kyle Mizokami, "The 5 most powerful Air Forces in 2030", *The National Interest*, July 21, 2016, <http://nationalinterest.org/feature/the-5-most-powerful-air-forces-2030-17067> [accessed 26 August 2016].

⁵⁵ David Alexander, "Theft of F-35 design data is helping U.S. adversaries -Pentagon", *Reuters*, June 19, 2013, <http://www.reuters.com/article/us-lockheed-fighter-idUSBRE93O00E20130425> [accessed 27 August 2016].

⁵⁶ Leonard Mark, *Τι σκέφτεται η Κίνα;*, σ. 180.

⁵⁷ http://www.strategycenter.net/research/pubID.165/pub_detail.asp [accessed 28 August 2016]

35δισ δολάρια το 2003 σε 215δισ δολάρια το 2015), όταν για τις Η.Π.Α. το αντίστοιχο ποσοστό αύξησης δεν ξεπερνά το 44% (από 415δισ δολάρια το 2003 σε 596δισ δολάρια το 2015).⁵⁸

Εικόνα 2.1 Αμυντικές δαπάνες Η.Π.Α.-Κίνας κατά την περίοδο 2003-2015.

Οι συνολικές αυξήσεις των αμερικανικών αμυντικών δαπανών για την περίοδο αυτή (2003-2015) ξεπερνούν τις αντίστοιχες κινεζικές κατά 1δισ δολάρια (181δισ έναντι 180δισ). Ωστόσο, αξίζει να παρατηρηθεί ότι από το 2011 και έπειτα οι αμυντικές δαπάνες των Η.Π.Α. έχουν συρρικνωθεί κατά 16% (από 711δισ το 2011 σε 596δισ δολάρια το 2015), κάτι το οποίο οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αποχώρηση της πλειοψηφίας των αμερικανικών δυνάμεων από το Ιράκ το 2011. Όμως, παρά τις προσπάθειες αυτές της Κίνας, οι Η.Π.Α. αν και έχουν μειώσει σημαντικά τις αμυντικές τους δαπάνες τα τελευταία χρόνια (2011-2015), διαθέτουν έναν πολύ πιο προηγμένο και καλύτερα εκπαιδευμένο στρατό, δαπανώντας για την ενίσχυσή του σχεδόν τα τριπλάσια χρήματα σε σχέση με την Κίνα. Η ανωτερότητα των στρατιωτικών δυνάμεων των Η.Π.Α. γίνεται φανερή και από το μέγεθος του πολεμικού ναυτικού της χώρας, το οποίο περιλαμβάνει 11 αεροπλανοφόρα, ενώ δύο ακόμα βρίσκονται υπό κατασκευή και

⁵⁸ <https://www.sipri.org/databases/milex> [accessed 29 August 2016]

αναμένεται να ενταχθούν στο πολεμικό ναυτικό των Η.Π.Α. το 2016 και το 2020 αντίστοιχα.⁵⁹ Παρομοίως και η πολεμική αεροπορία των Η.Π.Α. είναι σαφώς ανώτερη από την αντίστοιχη της Κίνας, διαθέτοντας έναν πολύ μεγαλύτερο αριθμό σύγχρονων αεροσκαφών όπως τα Lockheed Martin F-22 Raptor, τα Boeing F/A-18E/F Super Hornet και τα F-15E Strike Eagle.⁶⁰ Ωστόσο, είναι πλέον γεγονός πως ανάμεσα στις δύο μεγαλύτερες δυνάμεις του κόσμου αυτήν τη στιγμή το χάσμα στον στρατιωτικό τομέα έχει αρχίσει να μικραίνει και αυτό οφείλεται στις αυξήσεις στις οποίες προβαίνει η κυβέρνηση της Κίνας στις αμυντικές της δαπάνες καθώς και στα προγράμματα εκσυγχρονισμού των στρατιωτικών της υποδομών. Παράλληλα, η κινεζική κυβέρνηση, χάρη στα μεγάλα άλματα τα οποία έχουν πραγματοποιηθεί στον τομέα της οικονομίας της χώρας κατά τις τελευταίες δεκαετίες, έχει τη δυνατότητα να προβαίνει συνεχώς σε σημαντικές αυξήσεις στον τομέα των αμυντικών της δαπανών. Αντίθετα, επί προεδρίας Obama οι αμυντικές δαπάνες των Ηνωμένων Πολιτειών έχουν μειωθεί σε σημαντικό βαθμό, κυρίως ως αποτέλεσμα της αποχώρησης των δυνάμεων της χώρας από το Ιράκ αλλά και ενός σημαντικού αριθμού στρατευμάτων από το Αφγανιστάν καθώς και εξαιτίας της οικονομικής κρίσης η οποία έπληξε τη χώρα το 2008. Έτσι, το 2011, ο πρόεδρος Obama, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κινεζική απειλή, αποφάσισε μία στροφή στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. η οποία προέβλεπε, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, την εστίαση του ενδιαφέροντος των Ηνωμένων Πολιτειών στον χώρο της Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού (pivot to Asia). Υποστηρίζοντας ότι η περιφέρεια Ασίας-Ειρηνικού έχει γίνει το νέο κέντρο του παγκόσμιου οικονομικού δυναμισμού, ο Obama έθεσε ως στόχο τη διασφάλιση της στρατιωτικής, οικονομικής και διπλωματικής κυριαρχίας της χώρας του στην ευρύτερη περιοχή. Αυτό σημαίνει, πρώτα απ' όλα, την ενίσχυση των αμερικανικών δυνάμεων στον Ειρηνικό, ιδιαίτερα του πολεμικού ναυτικού, το οποίο είναι προγραμματισμένο να αναπτύξει το 60% της δύναμης πυρός του στην περιοχή μέχρι το 2020 (σε σύγκριση με το 50% το 2013).⁶¹ Η έμφαση αυτή που δίνεται εκ μέρους των Η.Π.Α. στην κυριαρχία των θαλάσσιων περιοχών της

⁵⁹ Franz-Stefan Gady, "Will the United States Base 2 Aircraft Carriers in Japan?", *The Diplomat*, November 20, 2015, <http://thediplomat.com/2015/11/will-the-united-states-base-2-aircraft-carriers-in-japan/> [accessed 29 August 2016].

⁶⁰ Οι στρατιωτικές δυνάμεις των Η.Π.Α. έχουν ήδη προχωρήσει στην απόκτηση και 121 μαχητικών αεροσκαφών τύπου Lockheed Martin F-35 Lightning II, ωστόσο το project συνεχίζει να βρίσκεται σε εξέλιξη λόγω του ιδιαίτερα υψηλού κόστους του καθώς και εξαιτίας ορισμένων τεχνικών προβλημάτων τα οποία έχουν ανακύψει.

⁶¹ <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-18305750> [accessed 30 August 2016]

Ανατολικής και κυρίως της Νότιας Θάλασσας της Κίνας είναι λογική καθώς στην περιφέρεια αυτή βρίσκονται αρκετοί από τους στενότερους εταίρους τους (Ιαπωνία, Ταϊβάν, Νότια Κορέα, Φιλιππίνες, Μαλαισία, Βιετνάμ κ.α.) οι οποίοι έχουν θορυβηθεί ιδιαίτερα από την άνοδο της κινεζικής ισχύος.⁶² Σε περίπτωση που οι κινεζικές ναυτικές δυνάμεις αποκτήσουν τον έλεγχο στις θαλάσσιες αυτές περιοχές, οι σύμμαχοι των Ηνωμένων Πολιτειών θα αποκοπούν από τις Η.Π.Α. και θα είναι πολύ ευκολότερο να περάσουν σταδιακά στην κινεζική σφαίρα επιρροής. Μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν καταστροφική για τις Η.Π.Α., καθώς θα είχε ως αποτέλεσμα και τον δικό τους αποκλεισμό από την Ανατολική και Νοτιανατολική Ασία, καθιστώντας την Κίνα τον αδιαμφισβήτητο περιφερειακό ηγεμόνα. Από την πλευρά του, ο Obama εξήγησε ότι αυτή η στρατηγική δεν συνεπάγεται μόνο την ενίσχυση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής-Νοτιανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού αλλά και την αναζωογόνηση των στρατιωτικών δεσμών με τους συμμάχους των Η.Π.Α. στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Παρά το γεγονός ότι ο Αμερικανός πρόεδρος επέμεινε ότι αυτή η λεγόμενη «στροφή» προς την Ασία δεν έχει την πρόθεση να τιμωρήσει ή να περιορίσει την Κίνα, είναι δύσκολο να φανεί ως κάτι διαφορετικό, πόσο μάλλον όταν οι Η.Π.Α. προχωρούν σε συμφωνίες εξοπλιστικής βοήθειας, στρατιωτικής εκπαίδευσης και πραγματοποίηση ασκήσεων

⁶² Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει, ωστόσο, το πρόσφατο άνοιγμα του προέδρου των Φιλιππίνων, Rodrigo Duterte, προς την Κίνα. Κατά τη διάρκεια της επίσημης επίσκεψης του στην Κίνα στα τέλη του Οκτωβρίου, ο R. Duterte, συνοδευόμενος από επιχειρηματική αντιπροσωπεία αποτελούμενη από 400 μέλη, ανακοίνωσε «τον χωρισμό της χώρας του από τις Ηνωμένες Πολιτείες» και τη θεαματική διπλωματική στροφή προς την Κίνα σε βάρος του παραδοσιακού αμερικανικού συμμάχου. Ο πρόεδρος των Φιλιππίνων αναφερόμενος στην πρόσφατη απόφαση του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης υπέρ της χώρας του και σε βάρος της Κίνας, σχετικά με τις κινεζικές διεκδικήσεις στη Νότια Σινική Θάλασσα, δήλωσε ότι επιθυμεί να αναβάλει τη συζήτηση αυτού του θέματος για μια άλλη φορά ούτως ώστε να δοθεί προτεραιότητα στην οικονομική συνεργασία Κίνας-Φιλιππίνων. Το άνοιγμα αυτό των Φιλιππίνων προς την Κίνα χαιρέτιστηκε από το Πεκίνο με ιδιαίτερη θέρμη καθώς οι Φιλιππίνες αποτελούν έναν από τους στενότερους εταίρους των Η.Π.Α. στην ευρύτερη περιοχή. Επίσης, ο Κινέζος πρόεδρος, Χι Jinqing, δήλωσε ότι η χώρα του είναι διατεθειμένη να «συμμετάσχει ενεργά στην κατασκευή υποδομών στις Φιλιππίνες, στους τομείς των σιδηροδρόμων, των αστικών σιδηροδρομικών μεταφορών, των αυτοκινητοδρόμων και των λιμανιών», ενώ παράλληλα ενθάρρυνε τις κινεζικές επιχειρήσεις να επενδύσουν περισσότερο στις Φιλιππίνες. Ο Χι Jinqing δήλωσε ακόμα ότι «η Κίνα υποστηρίζει τη νέα κυβέρνηση των Φιλιππίνων στη μάχη της κατά των ναρκωτικών, κατά της τρομοκρατίας και της εγκληματικότητας», η οποία έχει οδηγήσει μέχρι στιγμής σε περισσότερους από 3.700 θανάτους και εξαιτίας της οποίας οι Φιλιππίνες έχουν δεχθεί σφοδρή κριτική από τη Δύση λόγω του ιδιαίτερα βίαιου τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζονται από τις αρχές οι δράστες. Τέλος, στην ομιλία του ενώπιον της φιλιππινέζικης κοινότητας στο Πεκίνο, ο R. Duterte, δήλωσε ότι η χώρα του, η οποία βρισκόταν υπό αμερικανικό έλεγχο έως το 1946, είχε μικρό όφελος από τη συμμαχία της με την Αμερική, ενώ απευθυνόμενος στον Β.Obama έκανε την εξής δήλωση: «Έχετε μείνει στη χώρα μου για το δικό σας συμφέρον. Άρα, είναι η ώρα να πούμε αντίο, φίλε μου». Παρ' όλα αυτά, έπειτα από μερικές μέρες ο πρόεδρος των Φιλιππίνων φρόντισε να καθησυχάσει τις Η.Π.Α. δηλώνοντας ότι η προσέγγιση με την Κίνα αφορά αποκλειστικά στον οικονομικό τομέα και όχι στη στρατιωτική συνεργασία των δύο χωρών.

με τους στενούς συμμάχους τους στην περιοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πώληση στρατιωτικού εξοπλισμού στην Ταϊβάν, τις Φιλιππίνες και την Ινδία καθώς και σε άλλες χώρες με τις οποίες η Κίνα δεν διατηρεί άριστες σχέσεις, όπως η Ιαπωνία και η Νότια Κορέα⁶³. Παράλληλα, η πραγματοποίηση κοινών στρατιωτικών γυμνασίων μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας, της Ινδίας ή και της Νότιας Κορέας δημιουργεί επιπλέον ανησυχίες στο Πεκίνο. Από τη σκοπιά των βασικών παικτών της περιοχής, λοιπόν, οι Ηνωμένες Πολιτείες δύσκολα θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως μια ουδέτερη, αμερόληπτη πλευρά. Στα μάτια της Κίνας μεροληπτούν στις διαφορές μεταξύ αυτής και των υπόλοιπων κρατών της περιοχής, κυρίως όσον αφορά στο ζήτημα των διαφιλονικούμενων νησιωτικών και θαλάσσιων περιοχών και θέτουν εμπόδια στην επίτευξη των θεμιτών σκοπών της κινεζικής κυβέρνησης. Πράγματι, αρκετοί αξιωματούχοι στην Κίνα, ιδίως στους στρατιωτικούς κύκλους, πιστεύουν ότι η Ουάσιγκτον ωθεί ενεργά την Ιαπωνία και τις Φιλιππίνες να αναλάβουν μια πιο αποφασιστική στάση για τα επίμαχα ζητήματα, δηλαδή για τις αμφισβητούμενες περιοχές, ως τρόπο περιορισμού της ανόδου της Κίνας στην περιφέρεια της Ανατολικής Ασίας.⁶⁴ Αυτό με τη σειρά του τροφοδοτεί τη δυσπιστία και τη δυσαρέσκεια απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες και αυξάνει την πιθανότητα για μελλοντικά επεισόδια στη θάλασσα μεταξύ των κινεζικών και των αμερικανικών πολεμικών πλοίων της περιοχής. Από τη μεριά τους, αναλυτές και αξιωματούχοι και των δύο υπερδυνάμεων έχουν υπολογίσει ότι σε περίπτωση που ξεσπάσει μια ένοπλη αντιπαράθεση μεταξύ των δύο χωρών, οι συνέπειες θα είναι καταστροφικές και για τις δύο πλευρές. Αν και οι Η.Π.Α. έχουν τον πρώτο λόγο, δεδομένων των ανώτερων στρατιωτικών δυνάμεων που διαθέτουν, δεν πρέπει να υποτιμώνται και οι δυνάμεις της Κίνας, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν καταστροφικά πλήγματα στις Η.Π.Α., καθώς, εκτός από τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση τους κατά τα τελευταία χρόνια, διαθέτουν και ένα αξιόλογο πυρηνικό οπλοστάσιο. Οι συνέπειες μιας τέτοιας αντιπαράθεσης θα επέφεραν καταστροφικά πλήγματα και στην οικονομία των δύο χωρών, ενώ θα επηρέαζαν και την παγκόσμια οικονομία με απρόβλεπτες συνέπειες για το διεθνές σύστημα. Άλλωστε, η

⁶³ Στις αρχές του Σεπτεμβρίου η Νότια Κορέα ανακοίνωσε ότι θα δαπανήσει 1,4δισ δολάρια για να αναπτύξει το αμερικανικό αντιπυραυλικό σύστημα THAAD, κίνηση που ενόχλησε ιδιαίτερα το Πεκίνο.

⁶⁴ Michael T. Klare, "The United States Heads to the South China Sea", *Foreign Affairs*, February 21, 2013, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2013-02-21/united-states-heads-south-china-sea> [accessed 30 August 2016].

«Σινο-αμερικανικές σχέσεις: προς έναν ηγεμονικό ανταγωνισμό ή μια ηγεμονική διευθέτηση;»

πρόσφατη εμπειρία των Η.Π.Α. στο Ιράκ καταδεικνύει πόσο δύσκολος και δαπανηρός μπορεί να γίνει ένας πόλεμος σε μακρινά εδάφη, ακόμα και εάν αντιμετωπίζεται ένας πολύ υποδεέστερος αντίπαλος.

2.2 Ανταγωνισμός στον οικονομικό τομέα

Ο διαρκώς αυξανόμενος οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ Η.Π.Α. και Κίνας συνιστά ένα σημαντικό σημείο τριβής στις διμερείς τους σχέσεις. Ενώ πολλοί Αμερικανοί αναλυτές θεωρούν ότι μια υγιής κινεζική οικονομία είναι ζωτικής σημασίας για τις Η.Π.Α., λόγω της οικονομικής αλληλεξάρτησης την οποία δημιουργεί, άλλοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι η αυξανόμενη οικονομική δυναμική της Κίνας θα απειλήσει την ηγεμονία των Ηνωμένων Πολιτειών στο εγγύς μέλλον. Σήμερα, παρά το γεγονός ότι οι κινεζικές εξαγωγές προς τις Η.Π.Α. έχουν γνωρίσει αληθινή έκρηξη και σχεδόν πενταπλασιάστηκαν τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, με την Κίνα να αποτελεί σήμερα τον σημαντικότερο προμηθευτή των Η.Π.Α. και τον ετήσιο τζίρο του διμερούς εμπορίου να ανέρχεται σε 599δισ δολάρια το 2015,⁶⁵ οι οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα αποτελεί το γεγονός ότι η Κίνα είναι σαφώς κερδισμένη από τις εμπορικές συναλλαγές της με τις Η.Π.Α. Πιο συγκεκριμένα, το 2015, οι εξαγωγές της στις Η.Π.Α. της απέφεραν έσοδα της τάξης των 483δισ δολαρίων, ενώ το κόστος των εισαγωγών της από τις Η.Π.Α. ανήλθε μόλις στα 116δισ δολάρια, αποφέροντας της εμπορικό πλεόνασμα 367δισ δολαρίων.⁶⁶ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου χρέους των Η.Π.Α., το σύνολο του οποίου αγγίζει τα 14τρис δολάρια και ανέρχεται στο 76% του ΑΕΠ της χώρας, ανήκει στο κινεζικό κράτος καθιστώντας την Κίνα τον σημαντικότερο πιστωτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Ειδικότερα, το αμερικανικό δημόσιο χρέος προς την Κίνα ανέρχεται σήμερα σε 1,25τρис δολάρια, δηλαδή στο 8,92% του συνολικού δημόσιου χρέους των Ηνωμένων Πολιτειών.⁶⁷ Το υπέρογκο αυτό χρέος δημιουργεί επιπλέον εντάσεις ανάμεσα στις δύο χώρες καθώς είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αποπληρωθεί άμεσα. Το σημαντικότερο ζήτημα που έχει ανακύψει στις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών είναι οι κατηγορίες των Η.Π.Α. προς την Κίνα, ότι η τελευταία δεν σέβεται τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς. Αρκετά συχνά Αμερικανοί αξιωματούχοι κατηγορούν την Κίνα ότι, ναι μεν παίζει το παιχνίδι της φιλελεύθερης οικονομίας χωρίς όμως να σέβεται τους κανόνες του καθώς και ότι ασκεί έναν συνεχή προστατευτισμό

⁶⁵ Jinghao Zhou, "American Perspective versus Chinese Expectation on China's Rise", *International Journal of China Studies*, Vol. 2, No. 3, December 2011, σ. 632.

⁶⁶ <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> [accessed 31 August 2016]

⁶⁷ <http://ticdata.treasury.gov/Publish/mfh.txt> [accessed 31 August 2016]

στην αγορά της με κύριους άξονες την υπερβολική προστασία από το κράτος, το υποτιμημένο νόμισμα και τους υπερβολικά χαμηλούς μισθούς, πρακτικές απαγορευμένες σύμφωνα με τον ΠΟΕ. Τα παραπάνω συνεπάγονται τη συρρίκνωση της αμερικανικής βιομηχανίας, καθώς αρκετά αμερικανικά προϊόντα δεν καταφέρνουν να γίνουν εξίσου ανταγωνιστικά με τα κινεζικά, και την απώλεια θέσεων εργασίας λόγω της μεταφοράς των επιχειρήσεων σε χώρες μικρότερου κόστους παραγωγής, ιδίως στην Κίνα.⁶⁸ Εξίσου σημαντικές είναι και οι κατηγορίες για αντιγραφή προϊόντων και επωνυμιών μαρκών (brand names) καθώς και για βιομηχανική κατασκοπία, κυρίως μέσω κυβερνοεπιθέσεων, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο. Όσον αφορά στην πρακτική της υποτίμησης του γουαν, μπορεί αυτή να λειτουργεί ευεργετικά για την οικονομία της Κίνας, δίνοντας μεγάλη ώθηση στις εξαγωγές της, ωστόσο, ζημιώνει τις αμερικανικές εξαγωγές και συνολικά αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης. Αντίθετα, σε περίπτωση ανατίμησης του γουαν τα κινεζικά προϊόντα θα ακριβαιναν και τα αντίστοιχα αμερικανικά θα γίνονταν πιο ανταγωνιστικά, κάτι το οποίο θα έβλαπτε τα κινεζικά οικονομικά συμφέροντα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στα σενάρια περί ανατίμησης του κινεζικού νομίσματος δεν αντιτίθεται μόνο η ίδια η Κίνα αλλά και οι αμερικανικές εταιρίες οι οποίες εδρεύουν στην επικράτειά της, καθώς κάτι τέτοιο θα αύξανε τις τιμές των προϊόντων τους, ενώ παράλληλα θα μείωνε τη ζήτηση τους, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των κερδών τους.⁶⁹ Παράλληλα, από το 2008 που άρχισε η παγκόσμια οικονομική κρίση η Κίνα έχει θέσει ως προτεραιότητά της τη διεθνοποίηση του γουαν, μη έχοντας κανέναν ενδοιασμό να προκαλέσει το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα που σήμερα βασίζεται στο δολάριο και να απαιτήσει έναν ρόλο για το γουαν ανάλογο με την οικονομική της επιρροή. Ο ακρογωνιαίος λίθος αυτής της προσπάθειας υπήρξε η πίεση προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να συμπεριλάβει το γουαν στο καλάθι αποτίμησης των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων (ΕΤΔ ή Special Drawing Rights SDR)⁷⁰, ένα διεθνές αποθεματικό περιουσιακό στοιχείο το οποίο δημιουργήθηκε το 1969 για να αυξήσει τη διεθνή ρευστότητα που παρεχόταν από τον χρυσό και τα αμερικανικά δολάρια στο πλαίσιο του Bretton Woods, του συστήματος

⁶⁸ Izraelewicz Erik, *Quand la Chine change le monde*, σ. 141.

⁶⁹ Izraelewicz Erik, *Quand la Chine change le monde*, σ. 151.

⁷⁰ Το γουαν προστέθηκε στο καλάθι νομισμάτων του ΔΝΤ την 1η Οκτωβρίου του 2016.

που υιοθετήθηκε το 1944 με στόχο να ανακατασκευάσει τη μεταπολεμική οικονομική τάξη.⁷¹ Η κατανόηση του γιατί η Κίνα έχει επενδύσει τόσο στην ένταξη του γιουαν στο καλάθι των ΕΔΤ σχετίζεται με την επιδίωξη των ίδιων των Ηνωμένων Πολιτειών για έναν ευρύτερο διεθνή ρόλο για το νόμισμά τους τη δεκαετία του 1960. Η προσπάθεια αυτή ξεκίνησε επίσης με μια καμπάνια βασισμένη στα ΕΔΤ, που είναι εμβληματική για τον ιστορικό ρόλο τους ως εργαλείου της διεθνούς νομισματικής πολιτικής. Λίγο αφότου το ΔΝΤ δημιούργησε τα ΕΔΤ το 1969, μια ομάδα Αμερικανών αξιωματούχων του Υπουργείου Οικονομικών με επικεφαλής τον Paul Volcker, στη συνέχεια υφυπουργό για τις Διεθνείς Νομισματικές Υποθέσεις, άρχισε να πιέζει για την πρώτη κατανομή τους. Τα μέλη της ομάδας επιδίωξαν να κατευνάσουν τις ευρωπαϊκές ανησυχίες ότι το δολάριο δεν θα μπορούσε να παρέχει επαρκή διεθνή ρευστότητα μέσω του κανόνα του χρυσού, ένα σύστημα που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Bretton Woods και προσέδενε το παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα, το δολάριο, με τον χρυσό μέσω μιας σταθερής ισοτιμίας. Παρά το γεγονός ότι οι εν λόγω αξιωματούχοι δεν ήθελαν τα ΕΤΔ να αναλάβουν έναν σημαντικό ρόλο, ούτε σκέφτηκαν ότι θα συνέβαινε κάτι τέτοιο, ο Paul Volcker και οι συνεργάτες του έγραψαν σε ένα απόρρητο σημείωμα ότι η κατανομή των ΕΤΔ ήταν «πολύ σημαντική ψυχολογικά ώστε να μειωθούν οι ανησυχίες για το δολάριο». Ωστόσο, το κλείσιμο του «παραθύρου» του χρυσού το 1971 και η μετάβαση στα κυμαινόμενα επιτόκια εξάλειψε την ανάγκη των ΕΤΔ για να αυξηθεί η διεθνής ρευστότητα. Κατά το 1972, οι Αμερικανοί αξιωματούχοι στράφηκαν εναντίον των ΕΔΤ και άρχισαν να αντιτίθενται στην επέκταση του ρόλου τους, φοβούμενοι ότι θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν το δολάριο. Για τις Ηνωμένες Πολιτείες, τα ΕΔΤ ήταν ένα βραχυπρόθεσμο πολιτικό εργαλείο και τίποτα περισσότερο. Όσον αφορά στην προσέγγιση της Κίνας σχετικά με το καλάθι αποτίμησης των Ειδικών Τραβηχτικών Δικαιωμάτων, αυτή είναι επίσης κατά κύριο λόγο ψυχολογική και όχι οικονομική. Αυτό εξηγείται διότι, ακόμα και αν το γιουαν περιληφθεί στο καλάθι αποτίμησης των ΕΤΔ, αυτό δεν σημαίνει ότι θα επιφέρει αυτομάτως σημαντικές οικονομικές συνέπειες, καθώς τα ΕΤΔ αποτελούν σήμερα μόλις το 2,5% των παγκόσμιων συναλλαγματικών αποθεμάτων. Επίσης, σύμφωνα με τον στρατηγικό αναλυτή της Royal Bank of Scotland Group στη Σιγκαπούρη, Mansoor Mohi-Uddin, «η πιθανότερη επίπτωση που θα υπάρξει στα συναλλαγματικά αποθέματα θα σχετίζεται με το ευρώ και όχι με το δολάριο, καθώς το γιουαν με το πέρασμα του χρόνου θα θεωρείται το κύριο εναλλακτικό αποθεματικό νόμισμα στο δολάριο,

⁷¹ Τα ΕΔΤ αποτιμώνται μέσα από ένα καλάθι που περιλαμβάνει τα κύρια αποθεματικά νομίσματα του κόσμου -το δολάριο των Η.Π.Α., το ευρώ, τη βρετανική λίρα και το ιαπωνικό γιεν.

αντικαθιστώντας το ευρώ στον ρόλο αυτό». Παρομοίως, η απόφαση προβλέπει ότι ο συντελεστής βαρύτητας του ευρώ στο καλάθι των ΕΔΤ θα μειωθεί στο 30,93% από 37,4% από την 1η Οκτωβρίου 2016, όταν το γυαν θα ενταχθεί στο καλάθι με έναν συντελεστή 10,92%. Αντίθετα, ο συντελεστής του δολαρίου θα παραμείνει ουσιαστικά στα ίδια επίπεδα και συγκεκριμένα στο 41,73% από 41,9%.⁷² Επίσης, για μία αναδυόμενη δύναμη όπως η Κίνα, υπάρχει ένας σημαντικός λόγος να φοβάται τη διεθνοποίηση του νομίσματος της ο οποίος έχει να κάνει με την ανταγωνιστικότητα. Όταν οι ξένοι αγοράζουν και κατέχουν ένα νόμισμα, αυτό θα αυξήσει την αξία του. Αυτή η εκτίμηση παραμένει για όσο διάστημα οι αγοραστές εκλαμβάνουν το νόμισμα ως αποθεματικό μέσο πλούτου. Ένα ισχυρότερο νόμισμα πλήττει τις εξαγωγές μιας χώρας καθιστώντας τα προϊόντα της πιο ακριβά στο εξωτερικό και τις εισαγωγές φθηνότερες για τους καταναλωτές εντός της χώρας.⁷³

Από την άλλη πλευρά, ωστόσο, η διεθνοποίηση του γυαν θα διευκολύνει τη διείσδυση του κινεζικού νομίσματος σε χώρες στις οποίες μέχρι σήμερα η παρουσία του ήταν περιορισμένη και πιθανότατα θα εντείνει τον οικονομικό ανταγωνισμό με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του Καναδά, καθώς, έπειτα από συμφωνία με την Κίνα οι δύο χώρες ενέκριναν την εγκατάσταση του πρώτου κέντρου άμεσης συναλλαγής ώστε να διευκολύνουν τη χρήση του γυαν στην αμερικάνικη ήπειρο. Υπό την επίβλεψη της Industrial and Commercial Bank of China στο Τορόντο, το κέντρο άμεσης συναλλαγής κάνει δυνατή την εκτέλεση συναλλαγών μετατρεψιμότητας ανάμεσα στο καναδικό δολάριο και το κινέζικο νόμισμα χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι τιμές του αμερικάνικου δολαρίου. Αυτό με τη σειρά του επιτρέπει τη μείωση του κόστους συναλλαγής και τη σύσφιξη των δεσμών ανάμεσα στις επιχειρήσεις των δύο χωρών δια μέσου της αύξησης των ανταλλαγών εμπορευμάτων και υπηρεσιών, κάτι το οποίο με τη σειρά του μπορεί να πλήξει τις εμπορικές σχέσεις του Καναδά με τις Ηνωμένες Πολιτείες.⁷⁴ Η σταδιακή διείσδυση του γυαν σε χώρες με ισχυρή οικονομία και

⁷² Joshua P. Zoffer, "China's Currency Ambitions", *Foreign Affairs*, August 31, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-08-31/chinas-currency-ambitions> [accessed 1 September 2016].

⁷³ Αποστόλου Μάκης, "Ψήφος υπέρ Γουάν από το ΔΝΤ", *ΕΘΝΟΣ*, Δεκέμβριος 6, 2015.

⁷⁴ Ariel Noyola Rodriguez, "Καναδάς: ο «δούρειος ίππος» της Κίνας για την ώθηση του Γουάν στη Βόρειο Αμερική", *Voltairenet.org*, Μάιος 15, 2015, <http://www.voltairenet.org/article187606.html> [accessed 1 September 2016].

στενούς εμπορικούς δεσμούς με τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπως ο Καναδάς, καθώς και η περαιτέρω οικονομική διείσδυση της Κίνας σε χώρες του τρίτου κόσμου,⁷⁵ θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα, σταδιακά, το γυαν να καταστεί ένα από τα κορυφαία αποθεματικά νομίσματα. Ωστόσο, απόψεις όπως αυτή του οικονομολόγου Arvind Subramanian, ότι περί το τέλος αυτής της δεκαετίας ή στις αρχές της επόμενης το γυαν θα μπορούσε να εκθρονίσει το δολάριο, όπως ακριβώς το δολάριο εκθρόνισε τη βρετανική λίρα στα χρόνια του μεσοπολέμου, είναι μάλλον υπερβολικές.⁷⁶

Ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη, όσον αφορά στον οικονομικό ανταγωνισμό Κίνας-Η.Π.Α., αποτέλεσε επίσης η ίδρυση, με πρωτοβουλία της Κίνας, της Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων και Υποδομών (Asian Infrastructure Investment Bank). Η ίδρυση αυτής της τράπεζας προωθήθηκε με σκοπό αφενός τη βελτίωση της χρήσης των κινεζικών ξένων συναλλαγματικών αποθεμάτων και αφετέρου λόγω του ότι η κυβέρνηση της Κίνας θεωρεί ότι η Παγκόσμια Τράπεζα, όπως και η Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης, κυριαρχούνται και προωθούν τα συμφέροντα των Η.Π.Α., της Ιαπωνίας και των Ευρωπαίων συμμάχων τους.⁷⁷ Ακόμα, η κινεζική κυβέρνηση κατηγορεί την Παγκόσμια Τράπεζα και την Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων ότι έχουν αποτύχει να φέρουν σε πέρας τις δεσμεύσεις τους σχετικά με την προώθηση της ανάπτυξης στις υπανάπτυκτες περιοχές της Ασίας. Η Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων και Υποδομών εμφανίζεται πλέον ως αντίβαρο της Παγκόσμιας Τράπεζας και της Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων, ενώ η επιθυμία των Ηνωμένων Πολιτειών να περιορίσουν την επιρροή της είναι έκδηλη, καθώς θεωρούν ότι η ηγεσία της Κίνας θα χρησιμοποιήσει τη νέα αυτή τράπεζα προκειμένου να προωθήσει την παγκόσμια οικονομική της ατζέντα, όπως για παράδειγμα το κινεζικό σχέδιο για τον «Νέο Δρόμο του Μεταξιού». Προς αυτήν την κατεύθυνση η κυβέρνηση των Η.Π.Α. προσπάθησε να εμποδίσει στενούς της συμμάχους, όπως η Μ. Βρετανία, η Γερμανία, η Αυστραλία και η Νότια Κορέα να ενταχθούν στη νέα τράπεζα, χωρίς όμως επιτυχία.

⁷⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Ζιμπάμπουε η οποία το 2015 ανακοίνωσε ότι θα υιοθετήσει το κινεζικό γυαν για τις εμπορικές συναλλαγές εντός της χώρας. Ως αντάλλαγμα, το Πεκίνο ανακοίνωσε ότι θα διαγράψει απ' τη νοτιοαφρικανική χώρα το οικονομικό της χρέος της τάξεως των 36,5 εκατομμυρίων ευρώ.

⁷⁶ Sebastian Mallaby and Olin Wethington, "The Future of the Yuan: China's Struggle to Internationalize Its Currency", *Foreign Affairs*, Vol. 91, No. 1, January/February Issue, 2012.

⁷⁷ Philippa Brant, "Why Australia should join the Asian Infrastructure Investment Bank", *The Interpreter*, 25 September 2014, <http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/09/25/Australia-should-join-Asian-Infrastructure-Investment-Bank.aspx?COLLCC=3105014737> [accessed 1 September 2016].

Πλέον, η Κίνα αποτελεί τον αδιαμφισβήτητο κυρίαρχο της Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων και Υποδομών, η οποία αριθμεί 57 μέλη και τα δεσμευμένα κεφάλαιά της υπολογίζονται σε 100δισ δολάρια, καθώς διατηρεί μακράν τα σημαντικότερα μερίδια συναλλαγμάτων (30,04%) όπως και τα αντίστοιχα μερίδια ψήφων (26,06%). Παράλληλα, μία ακόμη πρόκληση για τις Η.Π.Α. αποτελεί και η ίδρυση της Νέας Τράπεζας Ανάπτυξης (NDB), το 2015, από τις χώρες των BRICS (Brazil, Russia, India, China and South Africa). Καθώς οι προσδοκίες της Κίνας και των υπόλοιπων χωρών των BRICS, για αναβάθμιση του ρόλου και της επιρροής τους εντός του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας διαψεύσθηκαν, προχώρησαν στη δημιουργία της Νέας Τράπεζας Ανάπτυξης. Βασικοί στόχοι των χωρών που δημιούργησαν την τράπεζα είναι, σύμφωνα με την πρώην πρόεδρο της Βραζιλίας, Dilma Rousseff, η αντιμετώπιση βραχυπρόθεσμων κρίσεων ρευστότητας, η σύσφιξη των μεταξύ τους σχέσεων, η χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων, η περιφρούρηση της ασφάλειάς τους και η ίση εκπροσώπηση, καθώς κάθε μία από τις πέντε χώρες μέλη διατηρεί ίσα μερίδια (20δισ δολάρια).⁷⁸

Τέλος, όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, ο οικονομικός ανταγωνισμός Η.Π.Α.-Κίνας εκτείνεται και στους περιφερειακούς οργανισμούς APEC και ASEAN. Έτσι, στα πλαίσια του APEC (Οικονομική Συνεργασία στην Ασία και στον Ειρηνικό) οι Ηνωμένες Πολιτείες προώθησαν την πρωτοβουλία της TPP (Trans-Pacific Partnership) η οποία υπεγράφη τον περασμένο Φεβρουάριο από 12 κράτη-μέλη του APEC, εκτός της Κίνας η οποία θεώρησε ότι η συμφωνία αυτή έθιγε τα συμφέροντά της. Βασικός στόχος της αμερικανικής κυβέρνησης είναι, με τη συγκεκριμένη συμφωνία (TPP), να αυξήσει την επιρροή των Η.Π.Α. στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας μέσω της προσέγγισης των γειτονικών χωρών της Κίνας καθώς και να μειώσει την εξάρτηση τους από την τελευταία, προσφέροντας τους μια εναλλακτική αγορά ελεύθερων ανταλλαγών.⁷⁹ Στο ίδιο μήκος κύματος, παράλληλα με τη συμφωνία TPP, η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών διαπραγματεύεται με την Ευρωπαϊκή Ένωση την υπογραφή της συμφωνίας TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership), με σκοπό την προώθηση του ελεύθερου εμπορίου μεταξύ των δύο πλευρών. Σε περίπτωση υπογραφής της

⁷⁸ <http://www.ndb.int/download/Agreement%20on%20the%20New%20Development%20Bank.pdf> [accessed 1 September 2016]

⁷⁹ Οι χώρες του APEC που υπέγραψαν τη συμφωνία TPP είναι οι εξής: ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδάς, Ιαπωνία, Μαλαισία, Μεξικό, Περού, Βιετνάμ, Χιλή, Μπρουνέι, Σιγκαπούρη, Νέα Ζηλανδία.

συμφωνίας ΤΤΙΡ θα ενισχυθούν σε σημαντικό βαθμό οι εμπορικές σχέσεις της Ε.Ε. με τις Η.Π.Α., σε βάρος των αντίστοιχων με την Κίνα, η οποία αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο προμηθευτή της Ε.Ε.⁸⁰ Παρομοίως, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα ανάχωμα στην ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας ο πρόεδρος των Η.Π.Α., Β.Obama, προώθησε τη συνεργασία της χώρας του και με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς και κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού, π.χ. με την ASEAN (Ένωση Χωρών Νοτιανατολικής Ασίας), η οποία λειτουργεί ως αντίβαρο της κινεζικής οικονομίας στο χώρο της Νοτιανατολικής Ασίας. Κινούμενη προς αυτήν την κατεύθυνση, η πολιτική του αμερικανού προέδρου είχε ως αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση των αμερικανικών επενδύσεων στις χώρες της ASEAN, οι οποίες έφτασαν το 2012 στα 190δισ δολάρια ξεπερνώντας κατά πολύ τις αντίστοιχες επενδύσεις στην Κίνα την ίδια περίοδο οι οποίες ανήλθαν στα 51δισ δολάρια.⁸¹

Εικόνα 2.2 Τα κράτη-μέλη του APEC και οι 12 χώρες που έχουν υπογράψει τη συμφωνία TPP.

⁸⁰ Το έτος 2015 οι συνολικές εισαγωγές της Ε.Ε. ανήλθαν σε 2,239τρικς ευρώ, με το 20,3% των εισαγωγών να προέρχονται από τη Κίνα και το 14,3% από τις Η.Π.Α.

⁸¹ <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/10/215235.htm> [accessed 1 September 2016]

2.3 Γεωπολιτικός και γεωοικονομικός ανταγωνισμός στην περιοχή της Ανατολικής-Νοτιοανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού

Προκειμένου να γίνει πιο εύκολη η αποκρυστάλλωση των σχέσεων Κίνας και Η.Π.Α. πρέπει να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται καθεμία από τις δύο χώρες την παρουσία της άλλης στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής-Νοτιοανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού Ωκεανού. Από την πλευρά της Κίνας αρκετοί αξιωματούχοι έχουν υποστηρίξει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν μια υπερδύναμη που πλέον έχει περάσει σε φάση παρακμής και, γι' αυτό το λόγο, είναι αποφασισμένες να εμποδίσουν την άνοδο κάθε νέας αναδυόμενης δύναμης, όπως είναι η Κίνα η οποία μελλοντικά θα καταστεί ικανή να αμφισβητήσει την πρωτοκαθεδρία τους. Αυτή η θέση ενισχύεται και από την τεράστια συγκέντρωση δύναμης πυρός που διατηρούν οι Η.Π.Α. σε όλο το μήκος των κινεζικών συνόρων, από τις πολυάριθμες βάσεις που διαθέτουν στην Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό Ωκεανό καθώς και από το ισχυρό δίκτυο αμυντικών συμμαχιών που έχουν αναπτύξει με χώρες της ευρύτερης περιοχής, όπως για παράδειγμα με την Ιαπωνία, την Ταϊβάν, τη Νότια Κορέα, τις Φιλιππίνες και τη Νέα Ζηλανδία. Αντίθετα, αρκετοί αξιωματούχοι στην Ουάσινγκτον καθώς και θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων έχουν εκφράσει την άποψη ότι η κινεζική πολιτική επιδιώκει τον εκτοπισμό των Η.Π.Α. από την ηγετική τους θέση στον Ειρηνικό Ωκεανό και την ασιατική ήπειρο. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, η Κίνα θα επιδιώξει την εδραίωση, στις περιοχές αυτές, ενός μπλοκ χωρών οι οποίες θα εξαρτώνται από την κινεζική οικονομία καθώς και από τα συμφέροντα και την εξωτερική πολιτική του Πεκίνου, οδηγώντας σταδιακά στον αποκλεισμό των Η.Π.Α. από την ευρύτερη περιοχή.⁸² Σε αυτό το πλαίσιο θεωρούν ότι εντάσσεται και η πολιτική της Κίνας σχετικά με τα στενά Malacca, τα οποία βρίσκονται μεταξύ Ινδικού και Ειρηνικού Ωκεανού και αποτελούν το κύριο σημείο έμφραξης του παγκόσμιου εμπορίου. Σήμερα, περισσότερο από το ήμισυ της συνολικής διακίνησης εμπορευματοκιβωτίων στον κόσμο και το ένα τρίτο του συνόλου της θαλάσσιας κυκλοφορίας διασχίζει τον Ινδικό Ωκεανό και περνά μέσα από αυτό το σημείο στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας. Πιο συγκεκριμένα, περίπου τα δύο τρίτα του ενεργειακού εφοδιασμού της Νότιας Κορέας, σχεδόν το 60% των ενεργειακών προμηθειών της Ιαπωνίας και το 80% των εισαγωγών αργού πετρελαίου της Κίνας μεταφέρονται μέσω αυτής της θαλάσσιας διαδρομής. Η Κίνα, από μακρού χρόνου ένωθε παγιδευμένη από αυτό που οι

⁸² Henry Kissinger, *On China*, σ. 705.

σχεδιαστές της πολιτικής της χώρας έχουν ονομάσει «Το δίλημμα της Malacca», σύμφωνα με το οποίο η πρόσβαση της Κίνας στην ευρύτερη περιοχή Ινδικού-Ειρηνικού περιορίζεται από ένα κύριο πέρασμα και για να φτάσουν σε αυτό το πέρασμα τα πλοία της πρέπει να ταξιδέψουν στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας η οποία είναι ένα χάος επικαλυπτόμενων εδαφικών διεκδικήσεων από αρκετές χώρες της περιοχής.⁸³

Εικόνα 2.3 Η Ανατολική Θάλασσα της Κίνας, η Νότια Θάλασσα της Κίνας, τα στενά Malacca και οι διεκδικούμενες περιοχές.

Έτσι, την τελευταία δεκαετία, η Κίνα επιδιώκει να εξασφαλίσει την πρόσβασή της στους κρίσιμους θαλάσσιους διαδρόμους της Νότιας Θάλασσας κυρίως μέσω της κατασκευής τεχνητών νησιών (π.χ. στο αρχιπέλαγος που περιλαμβάνει τα νησιά Σπάρτλι), αρκετά εκ των

⁸³ Rani D. Mullen and Cody Poplin, "The New Great Game: A Battle for Access and Influence in the Indo-Pacific", *Foreign Affairs*, September 29, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 5 September 2016].

οποίων διαθέτουν ακόμη και διαδρόμους απογείωσης. Με το ίδιο σκεπτικό, η ηγεσία της Κίνας έχει ανακηρύξει μια επεκτατική και καινοφανή Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ), η οποία είναι πολύ μεγαλύτερη και περιλαμβάνει πολύ περισσότερα προνόμια από το επιτρεπόμενο, σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας στην περιοχή. Χαρακτηριστική είναι η πρόσφατη απόφαση του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου της Χάγης, κατόπιν προσφυγής των Φιλιππίνων το 2013, σύμφωνα με την οποία οι αξιώσεις της Κίνας στην περιοχή της Νότιας Σινικής Θάλασσας δεν νομιμοποιούνται από το Δίκαιο της Θάλασσας. Πιο συγκεκριμένα, το Διεθνές Διαιτητικό Δικαστήριο έκρινε ότι η Κίνα δεν διαθέτει νομική βάση προκειμένου να διεκδικήσει ιστορικά δικαιώματα στους πόρους που βρίσκονται στις θαλάσσιες περιοχές εντός της λεγόμενης «γραμμής με τις εννέα παύλες», η οποία οριοθετεί τις παραδοσιακές κινεζικές διεκδικήσεις. Επιπλέον, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η Κίνα παραβίασε κυριαρχικά δικαιώματα των Φιλιππίνων στην Αποκλειστική Οικονομική τους Ζώνη, η οποία εκτείνεται σε βάθος 200 ναυτικών μιλίων από τις ακτές του αρχιπελάγους. Η κινεζική κυβέρνηση χαρακτήρισε «αστήρικτη και άκυρη» την απόφαση, υποστηρίζοντας ότι το Δικαστήριο της Χάγης δεν είχε καμία δικαιοδοσία να αποφανθεί για ένα ζήτημα εθνικής κυριαρχίας, ενώ παράλληλα προειδοποίησε ότι οι ένοπλες δυνάμεις της θα υπερασπιστούν την κυριαρχία και τα συμφέροντα της χώρας στην περιοχή.⁸⁴ Αντίθετα, ο εκπρόσωπος του αμερικανικού υπουργείου Εξωτερικών, John Kirby, αποδέχθηκε πλήρως τη νομιμότητα της απόφασης και κάλεσε τις δύο πλευρές να την εφαρμόσουν δηλώνοντας ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστηρίζουν σθεναρά το διεθνές δίκαιο. Υποστηρίζουμε τις προσπάθειες να επιλυθούν οι διαφορές στη Νότια Σινική Θάλασσα με ειρηνικά μέσα, συμπεριλαμβανομένης της διαιτησίας».⁸⁵ Υπό αυτό το πρίσμα, οι πρόσφατες και μάλλον εμπρηστικές δηλώσεις του Κινέζου αντιναύαρχου Υιαν Υιβαί, σύμφωνα με τις οποίες «η Θάλασσα της Νότιας Κίνας ανήκει στην Κίνα» έχουν στρατηγικό νόημα: είναι στο κάτω-κάτω ο δρόμος της Κίνας προς την ευρύτερη περιοχή Ινδικού-Ειρηνικού Ωκεανού. Μία ακόμα σημαντική πτυχή της κατασκευής τεχνητών νήσων από την Κίνα καθώς και της διεκδίκησης χωρικών υδάτων και μικρών νησιών πέρα από την ΑΟΖ της, έχει να κάνει με το πλούσιο σε ενεργειακούς πόρους υπέδαφος της Νότιας Σινικής Θάλασσας όπως και αυτό της Ανατολικής Θάλασσας της Κίνας. Γι' αυτόν τον

⁸⁴ Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε και στην πρώτη ενότητα του 2^{ου} κεφαλαίου, ο νέος πρόεδρος των Φιλιππίνων, R.Duterte, εμφανίζεται διατεθειμένος να μην δώσει συνέχεια στο ζήτημα αυτό καθώς δείχνει να επιθυμεί την επαναπροσέγγιση της χώρας του με την Κίνα.

⁸⁵ <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2016/07/259587.htm> [accessed 7 September 2016]

λόγο, αρκετές θαλάσσιες περιοχές καθώς και μικρά νησιά και βραχονησίδες διεκδικούνται ταυτόχρονα, εκτός από την Κίνα και από σημαντικούς εταίρους των Η.Π.Α. στην περιοχή, όπως η Ιαπωνία, η Νότια Κορέα, η Ταϊβάν, οι Φιλιππίνες, το Βιετνάμ και η Μαλαισία. Αν και αρκετά από τα διαφιλονικούμενα νησιά και τις βραχονησίδες εκ πρώτης όψews φαίνεται ότι διαθέτουν μηδαμινή στρατηγική σημασία, στην πραγματικότητα αρκετά από αυτά βρίσκονται πάνω από τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου και πετρελαίου τα οποία με την ανάπτυξη της εξορυκτικής τεχνολογίας είναι πλέον διαθέσιμα, αποτελώντας τεράστιο δέλεαρ για τη διψασμένη για ενέργεια αναπτυσσόμενη Ασία. Ήδη η Κίνα έχει κατασκευάσει μια πλατφόρμα άντλησης πετρελαίου σε διαφιλονικούμενα ύδατα της Νότιας Θάλασσας της Κίνας, ενώ έχει προχωρήσει και στην κατασκευή τεχνητών νήσων σε αμφισβητούμενα ύδατα της ίδιας περιοχής και συγκεκριμένα στο αρχιπέλαγος που περιλαμβάνει τα νησιά Σπάρτλι, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα οποία διεκδικούνται από αρκετά κράτη της Νοτιανατολικής Ασίας με αποτέλεσμα να εγείρονται σημαντικά ζητήματα που άπτονται του διεθνούς δικαίου, όπως το εάν αυτά τα τεχνητά νησιά θα πρέπει να διαθέτουν ή όχι αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ).

Παράλληλα με τη δημιουργία διαύλων προς και γύρω από τα στενά Malacca, ο Κινέζος πρόεδρος, Xi Jinping, προχώρησε το 2013 σε μία πρωτοβουλία με τίτλο «Μία Ζώνη, ένας Δρόμος», η οποία στοχεύει στη δημιουργία ενός «Νέου Δρόμου του Μεταξιού» που θα αποτελείται από δύο τμήματα: ένα θαλάσσιο (Maritime Silk Road), το οποίο θα ξεκινά από τη Νοτιανατολική Κίνα και μέσω της Νότιας Σινικής Θάλασσας και του Ινδικού Ωκεανού θα συνεχίζει στην Ανατολική Αφρική, στην Ερυθρά Θάλασσα, στη Μεσόγειο και θα καταλήγει στην Ευρώπη και ένα χερσαίο (Silk Road Economic Belt), το οποίο θα διατρέχει την Κεντρική Ασία, το Ιράν, την Τουρκία, τη Ρωσία και θα έχει ως κατάληξη τη Βόρεια Ευρώπη. Η πρωτοβουλία αυτή της κινεζικής ηγεσίας προβλέπει, μεταξύ άλλων, την κατασκευή δρόμων, σιδηροδρόμων, λιμένων και αερολιμένων, τόσο στην Κίνα όσο και σε χώρες της ευρύτερης περιοχής, ενώ προϋποθέτει και έναν μεγάλο βαθμό πολυεπίπεδης συνεργασίας με γειτονικά και όχι μόνο κράτη. Στο πλαίσιο αυτής της πρωτοβουλίας η Κίνα έχει δώσει δάνεια με ευνοϊκούς όρους σε χώρες της ευρύτερης περιοχής όπως στο Μπαγκλαντές, στη Μιανμάρ (Βιρμανία), στο Πακιστάν και στη Σρι Λάνκα για την οικοδόμηση σημαντικών έργων υποδομής.⁸⁶ Όλα αυτά είναι μέρος

⁸⁶ Το 2015 η Κίνα προχώρησε σε επενδύσεις στο Πακιστάν ύψους 46δισ δολαρίων. Οι επενδύσεις αυτές αφορούν κατά κύριο λόγο έργα υποδομής στο Πακιστάν τα οποία φέρουν συνολικά την ονομασία

«Σινο-αμερικανικές σχέσεις: προς έναν ηγεμονικό ανταγωνισμό ή μια ηγεμονική διευθέτηση;»

της στρατηγικής της Κίνας για το θαλάσσιο τμήμα του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού», ο οποίος έχει ως στόχο να προσδέσει αρκετές χώρες του Κόλπου της Βεγγάλης και του Ινδικού Ωκεανού στην κινεζική σφαίρα επιρροής καθώς και να προωθήσει τη δημιουργία εμπορικών δρόμων από την Κίνα, μέσω του εδάφους τους, προς τον Ινδικό Ωκεανό. Η κινεζική κυβέρνηση έχει προχωρήσει σε αντίστοιχες κινήσεις και στο χερσαίο τμήμα του νέου Δρόμου του Μεταξιού με σημαντικά έργα και επενδύσεις, ιδίως στον τομέα των μεταφορών και της ενέργειας, να έχουν λάβει χώρα τα τελευταία χρόνια.⁸⁷

Εικόνα 2.4 Ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού.

«Οικονομικός Διάδρομος Κίνας-Πακιστάν» (CPEC) και στοχεύουν στο να ενισχύσουν οικονομικά το Πακιστάν και να ενδυναμώσουν τους δεσμούς με τη Δυτική Κίνα, ενώ, για την ίδια την Κίνα, σηματοδοτούν την πρόσβαση σε λιμάνια στον Ινδικό Ωκεανό.

⁸⁷ Χαρακτηριστικό είναι ότι από το 2011 η Κίνα συνδέεται με τη Γερμανία (Duisburg) μέσω της σιδηροδρομικής γραμμής Chongqing-Xinjiang-Europe. Παράλληλα, Κίνα και Ρωσία έχουν προωθήσει τα τελευταία χρόνια τη συνεργασία τους στον τομέα της ενέργειας.

Αναμφισβήτητα, ο σημαντικότερος στόχος της κινεζικής πρωτοβουλίας «Μία Ζώνη, ένας Δρόμος» είναι η απόκτηση πρόσβασης σε νέες αγορές καθώς και σε πρώτες ύλες και ενεργειακούς πόρους. Ταυτόχρονα, η πρωτοβουλία αυτή προβλέπεται να ανταγωνιστεί την αντίστοιχη αμερικανική TPP (Trans-Pacific Partnership), ούτως ώστε να περιορίσει την αμερικανική οικονομική διείσδυση στον ασιατικό χώρο καθώς και να μειώσει την οικονομική εξάρτηση ενός σημαντικού αριθμού ασιατικών κρατών από τις Η.Π.Α. Πιο συγκεκριμένα, η στρατηγική της Κίνας είναι η εξής: διάθεση των ξένων συναλλαγματικών αποθεμάτων της για την παροχή δανείων σε αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες στη συνέχεια θα αναθέσουν σε κινεζικές επιχειρήσεις μεγάλα έργα υποδομών. Εν συντομία, το σχέδιο αυτό συνιστά μια έμμεση επιδότηση της κινεζικής οικονομίας αφού σκοπεύει να διατηρήσει κραταιά την κινεζική βιομηχανία και παραγωγή, αλλά και έναν υψηλό ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, ενώ ταυτόχρονα στοχεύει να δημιουργήσει νέες αγορές για τα κινεζικά προϊόντα και υπηρεσίες. Ακόμα, μέσω αυτής της πρωτοβουλίας θα δημιουργηθεί ένας σημαντικός αριθμός νέων θέσεων εργασίας ενώ, σε περίπτωση επιτυχίας του φιλόδοξου αυτού προγράμματος, ολόένα και περισσότερα αναπτυσσόμενα κράτη θα αρχίσουν να εξαρτώνται οικονομικά από το Πεκίνο, εξαιτίας της χορήγησης μεγάλων δανείων προς αυτά. Παράλληλα, η Κίνα θα αποκτήσει πρόσβαση στον Ινδικό Ωκεανό μέσω της κατασκευής λιμένων και άλλων έργων υποδομής σε χώρες της περιοχής, η ανέγερση των οποίων έχει ανατεθεί σε κινεζικές εταιρείες.⁸⁸ Τέλος, πρέπει να αναφερθεί και η σημασία του σχεδίου σε διπλωματικό επίπεδο. Ο «Νέος Δρόμος του Μεταξιού» έχει χαρακτηριστεί ως το νέο «Σχέδιο Μάρσαλ» στον ασιατικό χώρο, ίσως όχι άδικα. Σύμφωνα με όσα έχουν γίνει μέχρι τώρα γνωστά, η κινεζική πρωτοβουλία έχει ορίζοντα 40 ετών και το προβλεπόμενο κόστος ανέρχεται περίπου σε 1,3τρς δολάρια, ποσό που αντιστοιχεί στο 9% του κινεζικού ΑΕΠ. Προβλέπεται επίσης, η συμμετοχή περισσότερων από 60 κρατών, με συνολικό πληθυσμό άνω των 4,4δς ανθρώπων. Όλα αυτά συνηγορούν στο γεγονός ότι η κινεζική ηγεσία, εφόσον προχωρήσει στην υλοποίηση αυτού του σχεδίου, θα πρέπει να πραγματοποιήσει ένα άνοιγμα προς τις γειτονικές και όχι μόνο χώρες και να ξεκινήσει μια νέα αρχή μαζί τους, καθώς με αρκετές από αυτές οι σχέσεις τους δεν βρίσκονται και στο καλύτερο επίπεδο. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι η κινεζική κυβέρνηση με αυτήν την πρωτοβουλία δεν προσπαθεί να προωθήσει μόνο τα οικονομικά της συμφέροντα αλλά παράλληλα και να

⁸⁸ Σε αυτό το πλαίσιο η κυβέρνηση της Σρι Λάνκα αποδέχτηκε πρόταση της Κίνας για κατασκευή λιμένα καθώς και ολόκληρης πολιτείας γύρω από αυτόν με το συνολικό κόστος του σχεδίου να ανέρχεται σε 1,4δς δολάρια.

προσδέσει στο άρμα της αρκετές χώρες της ασιατικής ηπείρου καθώς και να περιορίσει την αμερικανική διείσδυση στην Ασία.⁸⁹

Ωστόσο, προκειμένου να προχωρήσει στην υλοποίηση της πρωτοβουλίας «Μία Ζώνη, ένας Δρόμος», η ηγεσία της Κίνας οφείλει να παρακάμψει κάποια σημαντικά εμπόδια. Μία σημαντική πηγή προβληματισμού αποτελεί το ενδεχόμενο να δημιουργηθούν περαιτέρω προβλήματα και εντάσεις στη Νότια Θάλασσα της Κίνας, όπου η Κίνα βρίσκεται ήδη σε διαμάχη με αρκετές γειτονικές χώρες και συμμάχους των Η.Π.Α. για εδαφικά και κυριαρχικά δικαιώματα. Ακόμα, οι πρακτικές αναθεωρητισμού της Κίνας στη Νότια Θάλασσα έχουν πλήξει την προσπάθειά της να προσεγγίσει γειτονικά κράτη ώστε να αποτελέσουν μέρος του Νέου Δρόμου του Μεταξιού. Έτσι, αρκετοί μικροί γείτονες της Κίνας όπως η Μιανμάρ και το Μπαγκλαντές έχουν προχωρήσει σε στενότερες σχέσεις με την Ινδία, η οποία εμφανίζεται ως αντίβαρο της κινεζικής ισχύος στη Νότια και Νοτιανατολική Ασία. Μία άλλη πηγή προβληματισμού αποτελεί το γεγονός ότι οι μεγαλύτερες ναυτιλιακές εταιρείες μεταφοράς εμπορευμάτων είναι ευρωπαϊκές και οι Κινέζοι θα πρέπει είτε να τις ανταγωνιστούν είτε να τις εντάξουν στα σχέδιά τους και να συνεργαστούν μαζί τους. Τέλος, ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα, το οποίο επηρεάζει κατά κύριο λόγο το χερσαίο τμήμα του νέου Δρόμου του Μεταξιού, έχει να κάνει με την τρομοκρατική απειλή και τη διείσδυση του Ισλαμικού Κράτους στην Κεντρική Ασία η οποία θεωρείται, βάσει των χαρτών του ISIS ως το ανατολικό σύνορο του «Χαλιφάτου». Η τρομοκρατική αυτή απειλή σε συνδυασμό με την αντίστοιχη των Ταλιμπάν, οι οποίοι βρίσκουν καταφύγιο τόσο στο Πακιστάν όσο και στο Αφγανιστάν, θέτει σε κίνδυνο τα κινεζικά έργα υποδομής και την ασφάλεια όσων εργαστούν εκεί, ιδίως των Κινέζων. Ο λόγος για τον οποίο τα κινεζικά έργα υποδομής καθώς και οι εργαζόμενοι σε αυτά είναι πιθανό να στοχοποιηθούν από μουσουλμανικές τρομοκρατικές οργανώσεις δεν είναι άλλος από την περιοριστική πολιτική που ασκεί το Πεκίνο εις βάρος των μουσουλμάνων Ουιγούρων της Κίνας στην επαρχία Xinjiang.⁹⁰

⁸⁹ Enda Curran, "China's Marshall Plan", *Bloomberg*, August 8, 2016, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-07/china-s-marshall-plan> [accessed 8 September 2016].

⁹⁰ Jennine Liu "China's ISIS Woes" *The Diplomat*, February 26, 2016, <http://thediplomat.com/2016/02/chinas-isis-woes/> [accessed 9 September 2016].

Πλέον, γίνεται φανερό ότι η Κίνα έχει εγκαταλείψει το χαμηλό προφίλ που διατηρούσε από την εποχή του Deng Xiaoping, το οποίο υπαγόρευε στο Πεκίνο την αποφυγή εμπλοκών στις εσωτερικές υποθέσεις τρίτων κρατών και τη θέση του έχει πάρει μια πιο ενεργή και πιο επιθετική εξωτερική πολιτική. Η νέα αυτή πολιτική του Πεκίνου, σε συνδυασμό με τη στροφή του ενδιαφέροντος των Η.Π.Α. στην ασιατική ήπειρο και τον Ειρηνικό Ωκεανό έχει συμβάλει ώστε αυτή τη στιγμή να υπάρχουν αρκετές αφορμές για να ξεσπάσει μια διαμάχη που θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμα και σε μια ένοπλη σύγκρουση μεταξύ της Κίνας και κάποιου άλλου κράτους της ευρύτερης περιοχής όπως της Ιαπωνίας ή του Βιετνάμ ή ακόμα και με τις ίδιες τις Η.Π.Α. Έτσι, οι τελευταίες έχουν αναγκαστεί τα τελευταία χρόνια να ενισχύσουν την παρουσία τους στην ευρύτερη περιοχή καθώς και να υποστηρίξουν τους συμμάχους τους εκεί ώστε να μην φανούν αδύναμες και απρόθυμες ούτε στα μάτια της Κίνας ούτε σε αυτά των συμμάχων τους στην ευρύτερη περιοχή αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο. Μία ενδεχόμενη απροθυμία ή αδυναμία των Η.Π.Α. να προστατέψουν τα συμφέροντα τους, καθώς και αυτά των συμμάχων τους στην Ασία και τον Ειρηνικό Ωκεανό, θα είχε ως αποτέλεσμα οι τελευταίοι να υποκύψουν στις πιέσεις του Πεκίνου και να ανοίξει η όρεξη του τελευταίου για νέες πρακτικές αμφισβήτησης του status quo και της πρωτοκαθεδρίας των Η.Π.Α.

2.4 Πεδία συνεργασίας Η.Π.Α.-Κίνας: α) Οικονομικό-εμπορικό πεδίο β) Διεθνείς Οργανισμοί

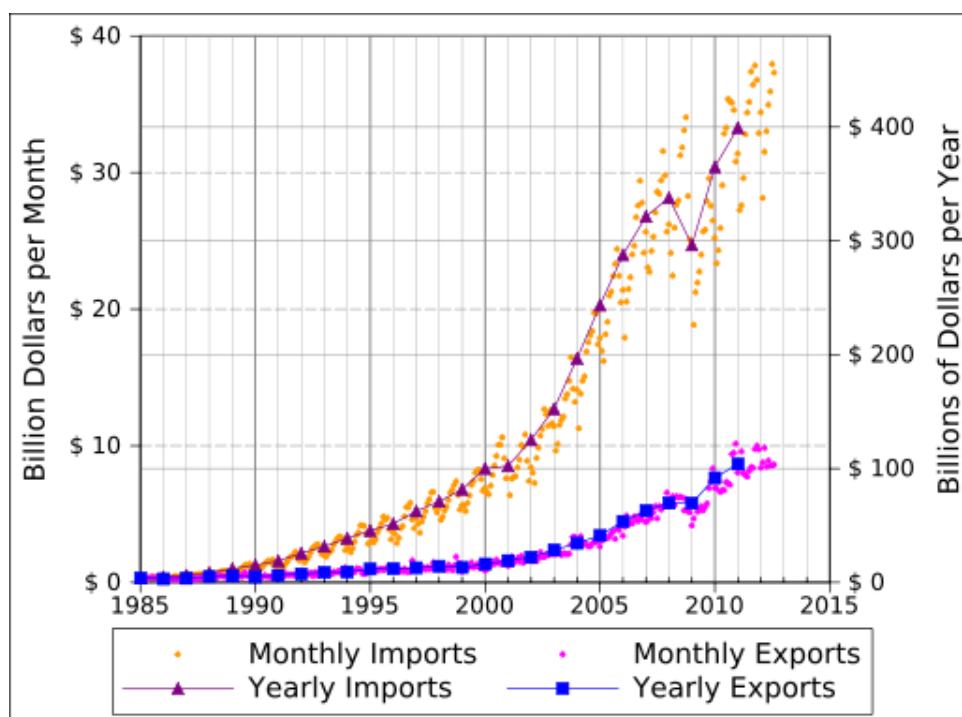
α) Οικονομικό-εμπορικό πεδίο

Όπως προαναφέρθηκε, σημαντικές τριβές στις σχέσεις των δύο χωρών προκαλούνται εξαιτίας του μεταξύ τους οικονομικού ανταγωνισμού. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι οι οικονομικές σχέσεις Κίνας και Η.Π.Α. χαρακτηρίζονται και από ένα σημαντικό βαθμό συνεργασίας και αλληλεξάρτησης. Επίσης, παρά το γεγονός ότι η Κίνα κατέχει στις μέρες μας εντυπωσιακά αποθέματα συναλλάγματος –3,185 τρις δολάρια τον Αύγουστο του 2016– και σημαντικό μέρος του αμερικανικού εξωτερικού χρέους, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτά τα κεφάλαια ως εργαλεία για να εκβιάσει πολιτικά τις Η.Π.Α. Μαζικές πωλήσεις των κινεζικών συναλλαγματικών αποθεμάτων θα προκαλούσαν την υποτίμηση του αμερικανικού δολαρίου και κατ' επέκταση, τη δραστική μείωση της αξίας των ίδιων των αποθεμάτων του Πεκίνου. Παράλληλα, η ενδεχόμενη εξασθένιση της αμερικανικής οικονομίας θα συμπαρέσυρε και την κατά βάση εξαγωγική κινεζική οικονομία, ενώ η πιθανή απώλεια εκατομμυρίων θέσεων εργασίας σε κινεζικές εξαγωγικές εταιρείες μπορεί να έθετε σε δοκιμασία ακόμη και την πολιτική σταθερότητα της Κίνας. Γίνεται λοιπόν σαφές ο υψηλός βαθμός αλληλεξάρτησης των δύο χωρών στο πεδίο της οικονομίας και του εμπορίου.⁹¹

Όσον αφορά στην Κίνα, η οποία αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο εξαγωγέα παγκοσμίως, αξίζει να αναφερθεί ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος των κρατικών εσόδων της προέρχεται από τις εξαγωγές της στις Ηνωμένες Πολιτείες. Πιο συγκεκριμένα, η Κίνα αποτελεί τον σημαντικότερο εμπορικό εταίρο των Ηνωμένων Πολιτειών, καθώς μόνο το έτος 2015 περίπου το 20% των συνολικών εισαγωγών της χώρας προήλθε από την Κίνα, καθιστώντας τη με διαφορά τον μεγαλύτερο προμηθευτή της. Ειδικότερα, το συνολικό ύψος των εισαγωγών των Η.Π.Α., για το ίδιο έτος, από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ανήλθε περίπου στα 483δισ δολάρια, από τα οποία 133δισ δολάρια αφορούσαν την αγορά ηλεκτρονικού εξοπλισμού και 104δισ δολάρια την αγορά μηχανημάτων και ανταλλακτικών. Από τη μεριά τους, οι Η.Π.Α., εκτός του ότι αποτελούν τον σημαντικότερο προορισμό των κινεζικών προϊόντων, αποτελούν και έναν πολύ σημαντικό

⁹¹ Συλλογικό Έργο, *Η Κίνα και οι άλλοι: Οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρώπη και τον Κόσμο*, σ. 62.

προμηθευτή της Κίνας. Το έτος 2015 οι εισαγωγές της Κίνας από τις Η.Π.Α. ανήλθαν στα 116δισ δολάρια, ένα ποσοστό δηλαδή της τάξης του 8% των συνολικών εισαγωγών της Κίνας, κατατάσσοντας τις Η.Π.Α. ανάμεσα στους τρεις κορυφαίους προμηθευτές του Πεκίνου,⁹² ειδικά σε τομείς όπως ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός, τα οχήματα, τα αεροσκάφη, τα εξαρτήματα διαστημικών σκαφών καθώς και τα αγροτικά προϊόντα.⁹³ Όπως γίνεται σαφές, οι ετήσιες εμπορικές συναλλαγές των δύο χωρών καλύπτουν ένα πολύ σημαντικό ποσοστό του παγκόσμιου εμπορίου, δεδομένου ότι για το έτος 2015 ο τζίρος του διμερούς εμπορίου Κίνας-Η.Π.Α. ξεπέρασε τα 599 δισεκατομμύρια δολάρια. Η Κίνα, ωστόσο, βγαίνει σαφώς κερδισμένη από τις εμπορικές συναλλαγές της με τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς το 2015 οι εξαγωγές της στις τελευταίες τις απέφεραν έσοδα της τάξης των 483δισ δολαρίων, ενώ το κόστος των εισαγωγών της από τις Η.Π.Α. ανήλθε στα 116δισ δολάρια, αποφέροντας της εμπορικό πλεόνασμα της τάξης των 367δισ δολαρίων.⁹⁴

Εικόνα 2.5 Εισαγωγές και Εξαγωγές των Η.Π.Α. από και προς την Κίνα την περίοδο 1985-2013.

⁹² Οι δύο σημαντικότεροι προμηθευτές της Κίνας είναι η Ν. Κορέα και η Ιαπωνία.

⁹³ <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> [accessed 10 September 2016]

⁹⁴ <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> [accessed 11 September 2016]

Παράλληλα, το διμερές εμπόριο Κίνας-Η.Π.Α. έχει βοηθήσει ώστε τις τελευταίες δεκαετίες εκατομμύρια πολίτες της Κίνας να ξεφύγουν από το όριο της φτώχειας καθώς και πολλοί πολίτες των Η.Π.Α. να βρουν εργασία και να αποκτήσουν υψηλότερο εισόδημα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 2014 τουλάχιστον 12 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στις Η.Π.Α. σχετίζονταν με τις εξαγωγές στην Ασία, ιδίως δε τις εξαγωγές στην Κίνα. Ακόμα, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η οικονομία των Η.Π.Α. δεν ζημιώνεται σε τόσο σημαντικό βαθμό από το διμερές εμπόριο με την Κίνα καθώς αρκετά εκ των κινεζικών προϊόντων αγοράζονται σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές σε σχέση με άλλες αγορές όπως π.χ. την ευρωπαϊκή. Επίσης, η σταδιακή δημιουργία μιας σημαντικής μεσαίας τάξης στο εσωτερικό της Κίνας προβλέπεται να επιφέρει τη σημαντική αύξηση των εξαγωγών των Η.Π.Α. προς την Κίνα, κάτι που θα οδηγήσει σε αύξηση των θέσεων εργασίας στις Η.Π.Α. καθώς και σε περιορισμό του εμπορικού τους ελλείμματος. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι Η.Π.Α. έχουν ανάγκη μια οικονομικά ισχυρή Κίνα προκειμένου η τελευταία να συνεχίσει την αγορά αμερικανικών ομολόγων ώστε να απορροφά με αυτόν τρόπο, τουλάχιστον σε έναν βαθμό, το χρέος των Ηνωμένων Πολιτειών, ενώ και η Κίνα χρειάζεται τις Η.Π.Α. καθώς έχει ακόμα ανάγκη την τεχνολογία τους καθώς και τις επενδύσεις των τελευταίων στην επικράτειά της.

Όπως γίνεται σαφές προκειμένου να διαχειριστούν τις τεράστιες οικονομικές τους συναλλαγές καθώς και τα διάφορα ζητήματα που ανακύπτουν, Κίνα και Η.Π.Α. έχουν υποχρεωθεί να βελτιώσουν τη συνεργασία τους στο πεδίο των οικονομικών και εμπορικών τους σχέσεων. Έτσι, τα τελευταία χρόνια έχουν προωθηθεί πρωτοβουλίες, όπως η θεσμοθέτηση των ετήσιων συνομιλιών στο πλαίσιο του Σινο-Αμερικανικού Στρατηγικού και Οικονομικού Διαλόγου (US-China Strategic and Economic Dialogue) προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομική συνεργασία τους καθώς και να αντιμετωπιστούν κοινά προβλήματα, όπως η παγκόσμια οικονομική κρίση.⁹⁵

⁹⁵ The White House- Office of the Press Secretary, "FACT SHEET: U.S.-China Economic Relations", The White House- Office of the Press Secretary, September 25, 2015, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/09/25/fact-sheet-us-china-economic-relations> [accessed 12 September 2016].

β) Διεθνείς Οργανισμοί

Η συνεργασία των δύο χωρών δεν περιορίζεται μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά επεκτείνεται και στους διεθνείς οργανισμούς. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η ηγεσία των Η.Π.Α. επιθυμεί μια εντονότερη παρουσία και έναν πιο ενεργό ρόλο της Κίνας στους διεθνείς θεσμούς. Χαρακτηριστικό είναι μάλιστα ότι από την κυβέρνηση Νίχον και έπειτα κάθε αμερικανός πρόεδρος προσπαθεί να προωθήσει την ενσωμάτωση της Κίνας στο διεθνές σύστημα⁹⁶, όπως και το γεγονός ότι σε ανακοίνωσή του, το γραφείο των Η.Π.Α. που εξετάζει τις υποθέσεις Ανατολικής Ασίας και Ειρηνικού Ωκεανού, τόνιζε το 2015 ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες καλωσορίζουν μία ισχυρή, ειρηνική και ευημερούσα Κίνα η οποία θα αναλαμβάνει ενεργό ρόλο στους διεθνείς θεσμούς».⁹⁷ Απώτερος στόχος των κυβερνήσεων των Ηνωμένων Πολιτειών είναι η ενσωμάτωση της Κίνας στο δυτικό διεθνές σύστημα μέσω της εντονότερης παρουσίας της στους διεθνείς οργανισμούς καθώς και η μετατροπή της από ένα κράτος ανταγωνιστή σε έναν σημαντικό εταίρο των Η.Π.Α., ο οποίος δεν θα έχει ούτε την πρόθεση ούτε τη δυνατότητα να στραφεί εναντίον τους. Με αυτόν τον τρόπο αρκετοί πολιτικοί καθώς και θεωρητικοί που πρόσκεινται στη φιλελεύθερη θεώρηση των διεθνών σχέσεων, θεωρούν ότι οι πιθανότητες για μία βίαιη αναδιάταξη του διεθνούς συστήματος εκ μέρους της Κίνας μειώνονται σημαντικά.

Όπως αναφέρθηκε και στο 1^ο κεφάλαιο, η Κίνα συνεργάστηκε με τις Ηνωμένες Πολιτείες στο πλαίσιο του ΟΗΕ προκειμένου να αντιμετωπιστεί η τρομοκρατική απειλή την επαύριο των χτυπημάτων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Έτσι, η κινεζική κυβέρνηση υποστήριξε θερμά τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας παρέχοντας την ψήφο της στο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών UNSCR 1373 (28/09/2001), με βάση το οποίο σχηματίστηκε συνασπισμός κρατών τα οποία επιχείρησαν στο Αφγανιστάν με στόχο την εξουδετέρωση της Al-Qaeda καθώς και την απομάκρυνση των Ταλιμπάν από την εξουσία. Ακόμα ένα παράδειγμα συνεργασίας των δύο χωρών στο πλαίσιο του ΟΗΕ αποτελεί η περίπτωση επιβολής κυρώσεων στη Βόρειο Κορέα, λόγω των προσπαθειών της τελευταίας να αναπτύξει το πυρηνικό της

⁹⁶ Melanie Hart, "Assessing American Foreign Policy Toward China", *Center For American Progress*, Tuesday, September 29, 2015, <https://www.americanprogress.org/issues/security/report/2015/09/29/122283/assessing-american-foreign-policy-toward-china/> [accessed 12 September 2016].

⁹⁷ U.S. DEPARTMENT OF STATE, "U.S. Relations With China", *BUREAU OF EAST ASIAN AND PACIFIC AFFAIRS*, January 21, 2015, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm?goMobile=0> [accessed 12 September 2016].

πρόγραμμα και να αποκτήσει πυρηνικές κεφαλές. Πιο συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι το Πεκίνο διατηρεί στενούς δεσμούς με τη Βόρειο Κορέα, όχι μόνο δεν άσκησε το δικαίωμα της αρνησικυρίας (veto), στις περιπτώσεις όπου τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας καταδίκασαν τις πυρηνικές δοκιμές της Βόρειας Κορέας και της επέβαλαν κυρώσεις, αλλά αντίθετα ψήφισε και αυτή υπέρ των κυρώσεων.⁹⁸ Παράλληλα, η Κίνα συνεργάστηκε με τις Η.Π.Α. και τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και τη Γερμανία (ομάδα των 5+1: Κίνα, Γαλλία, Ρωσία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες + Γερμανία) προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία με το Ιράν και να αρθούν οι κυρώσεις προς αυτό, με αντάλλαγμα τον περιορισμό του πυρηνικού του προγράμματος.⁹⁹ Επίσης, στο πλαίσιο του ΟΗΕ, Ηνωμένες Πολιτείες και Κίνα, οι δύο χώρες που αποτελούν τους κύριους ρυπαντές του πλανήτη, επικύρωσαν στις αρχές του περασμένου Σεπτεμβρίου την παγκόσμια συμφωνία για το κλίμα που συνήφθη στις 12 Δεκεμβρίου του 2015 στο Παρίσι, στο τέλος της 21ης Διάσκεψης του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή (COP21). Οι πρόεδροι των δύο χωρών, Β.Obama και Χι Jinping, συναντήθηκαν στο περιθώριο της συνόδου της Ομάδας των 20 (G20) στο Χαγκτσόου και υπέβαλαν από κοινού το σχέδιό τους για την ένταξή τους στη συμφωνία στον Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, Ban Ki-Moon.¹⁰⁰ Η συμφωνία αυτή για την κλιματική αλλαγή έχει στόχο να περιορίσει την άνοδο της θερμοκρασίας του πλανήτη κάτω από το κρίσιμο όριο των 2, ακόμη και του 1,5 βαθμού Κελσίου, σε σχέση με τα επίπεδα πριν από τη βιομηχανική εποχή και προβλέπεται να τεθεί σε ισχύ το 2020, εφόσον υπογραφεί από έναν συγκεκριμένο αριθμό χωρών.¹⁰¹

⁹⁸ Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει επιβάλει κυρώσεις στη Βόρειο Κορέα το 2013 καθώς και το 2016 εξαιτίας του πυρηνικού της προγράμματος.

⁹⁹ Ganan Almond, "China and the Iran Nuclear Deal", *The Diplomat*, March 8, 2016, <http://thediplomat.com/2016/03/china-and-the-iran-nuclear-deal/> [accessed 12 September 2016].

¹⁰⁰ Αξίζει πάντως να αναφερθεί το γεγονός ότι ο πρόεδρος των Η.Π.Α. υποχρεώθηκε να κατέβει από την πίσω πόρτα του Air Force One στο αεροδρόμιο του Χαγκτσόου της Κίνας καθώς οι κινεζικές αρχές δεν του εξασφάλισαν την κατάλληλη σκάλα για να εξέλθει με επισιμητότητα από μπροστινή πόρτα – την ώρα που οι λοιποί ξένοι συμμετέχοντες της υψηλού επιπέδου διοργάνωσης (για την οποία προφανώς οι Κινέζοι οικοδεσπότες είχαν από καιρό προετοιμασθεί μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια) έτυχαν της κατάλληλης υποδοχής "κόκκινου χαλιού".

¹⁰¹ Mark Lander, "Rare Harmony as China and U.S. Commit to Climate Deal", *The New York Times*, September 3, 2016.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) αποτελεί έναν επιπλέον διεθνή οργανισμό στον οποίο Η.Π.Α. και Κίνα, μπορούν να διευθετήσουν τις εμπορικές τους διαφορές καθώς και να προωθήσουν την οικονομική τους συνεργασία, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί ραγδαία. Ο εν λόγω οργανισμός χρησιμοποιείται από τις δύο χώρες αρκετά συχνά προκειμένου να εκφράσουν τα παράπονα τους και να επιρρίψουν κατηγορίες η μια στην άλλη, μέσω του μηχανισμού επίλυσης διαφορών (Dispute Settlement Mechanism), για τη χρήση μη θεμιτών πρακτικών όπως π.χ. ο κρατικός προστατευτισμός, το ντάμπινγκ και η παροχή επιδοτήσεων. Ωστόσο, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου έχει συμβάλει σε σημαντικό βαθμό ώστε οι εντάσεις και οι διαφορές των δύο κρατών να περιορίζονται στο εσωτερικό του οργανισμού και να μην επεκτείνονται εκτός αυτού.

Τέλος, ο γενικός γραμματέας της νεοϊδρυθείσας Ασιατικής Τράπεζας Επενδύσεων και Υποδομών (AIIB), Jin Liqun και ο πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας, Jim Yong Kim, προανήγγειλαν το 2015 ότι προετοιμάζονται μελλοντικά σχέδια με τη συμμετοχή και των δύο τραπεζών. Στο ίδιο μήκος κύματος ο πρόεδρος της Παγκόσμιας Τράπεζας, Jim Yong Kim, υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας με τον ομόλογό του K.V. Kamath της τράπεζας των BRICS (Νέα Αναπτυξιακή Τράπεζα), προκειμένου να ενισχυθούν οι δεσμοί συνεργασίας των δύο τραπεζών. Γίνεται φανερό λοιπόν, παρά τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα αυτών των τραπεζών, ότι δημιουργούνται ευκαιρίες μελλοντικής συνεργασίας μεταξύ Η.Π.Α. και Κίνας, των δύο σημαντικότερων χωρών μελών, μέσω των σχεδιαζόμενων αναπτυξιακών σχεδίων τα οποία θα προβλέπουν την κοινή συμμετοχή των παραπάνω τραπεζών.¹⁰²

¹⁰² Bao Dandan, "World Bank, BRICS bank to strengthen cooperation in infrastructure development", *Xinhua*, September 10, 2016.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Ρωσία, Ινδία, Ιαπωνία: ο ρόλος τους στην ασιατική ήπειρο και πώς επηρεάζουν τις στρατηγικές επιλογές της Κίνας και των Η.Π.Α.

3.1 Ρωσία

Η θέση της Κίνας, στο πλαίσιο της ανταγωνιστικής σχέσης της με τις Η.Π.Α., ενισχύεται από έναν εξωτερικό παράγοντα, αυτόν της Ρωσίας. Κατά τον Ψυχρό Πόλεμο η αντιπαλότητα Κίνας-Σοβιετικής Ένωσης αποτέλεσε πεδίο εκμετάλλευσης για τις Η.Π.Α., με τον Νίξον και τον Κίσινγκερ να κινούν τα νήματα σε ένα τρίγωνο σχέσεων μεταξύ των Η.Π.Α., της Κίνας και της Σοβιετικής Ένωσης. Βασική ιδέα των δύο Αμερικανών πολιτικών ήταν να εκμεταλλευτούν τις διαφορές, κυρίως εδαφικές, ανάμεσα στις δύο άλλες δυνάμεις, πραγματοποιώντας ένα άνοιγμα προς την Κίνα του Μάο. Αποτέλεσμα αυτού του ανοίγματος ήταν η πρόκληση φόβου στη Σοβιετική Ένωση μιας επικείμενης απομόνωσης και μιας περικύκλωσης από μια πιθανή συμμαχία των δύο αντιπάλων της, καθιστώντας την έτσι πιο διαλλακτική και πρόθυμη να ικανοποιεί τις επιθυμίες της Ουάσινγκτον. Σήμερα, αν και δεν υπάρχει κίνδυνος απομόνωσης για τις Ηνωμένες Πολιτείες, η αντιπαλότητα της αναθεωρητικής Ρωσίας και των Η.Π.Α. φαίνεται να λειτουργεί προς όφελος της Κίνας. Ο Ρώσος πρόεδρος έχει κάθε λόγο να διατηρεί την ένταση με τις Η.Π.Α. και τη Δύση γενικότερα καθώς, εν μέσω της οικονομικής ύφεσης που πλήττει τη Ρωσία, καταφέρει να αναζωπυρώνει τα εθνικιστικά αισθήματα μιας μεγάλης μερίδας Ρώσων, διατηρώντας τη δημοτικότητά του σε υψηλά επίπεδα. Εξάλλου, οι πρόσφατες οικονομικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία από τις Η.Π.Α. και την Ευρωπαϊκή Ένωση, λόγω της κατάληψης της Κριμαίας και της στάσης που διατηρεί η Μόσχα στη συνεχιζόμενη διαμάχη στο εσωτερικό της Ουκρανίας, ενισχύουν την πολιτική του Vladimir Putin για έξαρση του εθνικισμού στο εσωτερικό της Ρωσίας. Από τη μεριά του, ο Ρώσος πρόεδρος έλπιζε ότι θα έπειθε την Κίνα να παράσχει στη Ρωσία οικονομική και πολιτική στήριξη σε αυτές τις δύσκολες στιγμές που διανύει η χώρα του. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει καθώς Κίνα και Ρωσία έχουν διαφορετικούς στόχους. Η Κίνα επιζητεί τον παγκόσμιο σεβασμό για την ειρηνική άνοδό της σε

επίπεδο υπερδύναμης, ενώ η Ρωσία θέλει να αμφισβητήσει και να υπονομεύσει τη Δύση προκειμένου να προωθήσει τη νέα αναθεωρητική της ατζέντα στηριζόμενη κυρίως στα τεράστια αποθέματα ενέργειας που διαθέτει, από τα οποία εξαρτάται ενεργειακά σε μεγάλο βαθμό η Ευρώπη. Το Πεκίνο εξετάζοντας με προσοχή τις ευκαιρίες που προκύπτουν από μία στενή συμμαχία στο άμεσο μέλλον με τη Ρωσία, προκειμένου να εξισορροπηθεί η αμερικανική ισχύς, υπολογίζει ότι δεν εξυπηρετούνται τα συμφέροντά του. Μία ενδεχόμενη συμμαχία μεταξύ Ρωσίας-Κίνας, στρεφόμενη κατά της κυρίαρχης θέσης των Η.Π.Α., θα μπορούσε να καταστήσει την Κίνα ευάλωτη, ιδιαίτερα στην περίπτωση όπου οι Η.Π.Α. και οι σύμμαχοί τους θα επέβαλλαν στο Πεκίνο οικονομικές κυρώσεις, όπως για παράδειγμα ένα εμπορικό εμπάργκο στην προμήθεια πετρελαίου και μεταλλευμάτων, στοιχείων απαραίτητων προκειμένου να μπορεί να λειτουργεί αποδοτικά η βιομηχανία της χώρας. Με αυτόν τον τρόπο θα ετίθετο σε κίνδυνο η οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, η οποία έχει ήδη μειωθεί σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Για την Κίνα, οι Ηνωμένες Πολιτείες, αν και αντίπαλος σε αρκετά ζητήματα, αποτελούν τον σημαντικότερο εταίρο της, ενώ, λόγω των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων που διατηρούν οι δύο χώρες, πολύ δύσκολα θα διακινδύνευε μια πραγματική ρήξη μαζί τους στο άμεσο μέλλον. Από την άλλη πλευρά, παρότι η Κίνα αποτελεί τον σημαντικότερο εμπορικό εταίρο για τη Ρωσία, η Μόσχα μόλις που βρίσκεται ανάμεσα στους δέκα σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους του Πεκίνου.¹⁰³ Έτσι, η Κίνα, εκμεταλλευόμενη την κρίση την οποία διέρχονται οι σχέσεις Η.Π.Α.-Ρωσίας, πραγματοποιεί σκληρά παζάρια προκειμένου να αποσπάσει παραχωρήσεις και από τις δύο πλευρές, ιδιαίτερα δε από τη Ρωσία που ψάχνει «απεγνωσμένα» έναν ισχυρό σύμμαχο. Με αυτόν τον τρόπο η κινεζική ηγεσία πέτυχε να κλείσει μία ιδιαίτερα προσοδοφόρα συμφωνία, καθώς το Μάιο του 2014 συμφώνησε με τη Μόσχα να την προμηθεύει ο ρωσικός ενεργειακός κολοσσός «Gazprom» με 38 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικό αέριο ανά έτος, αρχής γενομένης το 2019.¹⁰⁴ Με αυτήν τη συμφωνία το Πεκίνο εξοικονομεί δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια, καθώς εξασφαλίζει φυσικό αέριο με τιμές χαμηλότερες από εκείνες της αγοράς, ενώ ταυτόχρονα μειώνεται (χωρίς να μηδενίζεται) η ενεργειακή του εξάρτηση από τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Μέσης Ανατολής που είναι προσδεδεμένες στο άρμα των

¹⁰³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> [accessed 15 September 2016]

¹⁰⁴ <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/built/ykv/> [accessed 15 September 2016]

«Σινο-αμερικανικές σχέσεις: προς έναν ηγεμονικό ανταγωνισμό ή μια ηγεμονική διευθέτηση;»

Η.Π.Α. Η Ρωσία λοιπόν, εντάσσεται με αυτόν τον τρόπο σε μία ομάδα κρατών-παραγωγών ενεργειακών πόρων, συμπεριλαμβανομένης της Αγκόλας, του Ιράκ, του Τουρκμενιστάν και του Ιράν, τα οποία βοηθούν την Κίνα να διαφοροποιεί τις ενεργειακές της πηγές, ενώ συνεχίζει να διατηρεί τις συμφωνίες της με τους παραδοσιακούς προμηθευτές της στην Αραβική χερσόνησο και στη Νοτιοανατολική Ασία (Σαουδική Αραβία, Ομάν, Ινδονησία, Μαλαισία κ.α.).

Εικόνα 3.1 Οι υπάρχοντες και οι σχεδιαζόμενοι αγωγοί μεταφοράς φυσικού αερίου και πετρελαίου από τη Ρωσία προς την Κίνα.

Επίσης, η Ρωσία διατηρούσε ελπίδες για αύξηση των εξαγωγών της σε οπλικά συστήματα προς την Κίνα ή τουλάχιστον για τη διατήρηση των εξαγωγών της προς αυτήν στα επίπεδα των αρχών του 2000, που ήταν 2 έως 3 δις δολάρια ετησίως. Παρά το γεγονός ότι η Μόσχα παραμένει ο πιο σημαντικός προμηθευτής όπλων της Κίνας, χάνει μερίδιο αγοράς καθώς το Πεκίνο έχει μειώσει κατά το ήμισυ τις δαπάνες του για εισαγωγές όπλων κατά την τελευταία δεκαετία υπέρ των εγχωρίων παραγομένων οπλικών συστημάτων, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του Διεθνούς Ινστιτούτου Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης (Stockholm International Peace Research Institute). Ακόμα, παρά το γεγονός ότι ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός συνεχίζει να αγοράζει σημαντικό στρατιωτικό εξοπλισμό από τη Ρωσία (κινητήρες jet,

ραντάρ, όπλα του πολεμικού ναυτικού και εξαρτήματα πυραύλων) οι εισαγωγές αυτές αντιπροσωπεύουν σήμερα λιγότερο από το 5% των στρατιωτικών προμηθειών της Κίνας, κάτω από τουλάχιστον το ένα πέμπτο από όσο ήταν στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Για να παραμείνει ανταγωνιστική η Ρωσία, απρόθυμα αποφάσισε το 2015 να προσφέρει στην Κίνα πιο σύγχρονη στρατιωτική τεχνολογία, όπως για παράδειγμα τα μαχητικά αεροσκάφη Sukhoi Su-35 και τα αντιαεροπορικά πυραυλικά συστήματα S-400. Η Ρωσία ανέκαθεν κωλυσιεργούσε όταν επρόκειτο να πωλήσει τέτοιες εξελιγμένες τεχνολογίες στην Κίνα, επειδή δεν ήθελε η τελευταία να είναι σε θέση να τις αντιγράψει, καθώς κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην περαιτέρω μείωση των ρωσικών εξαγωγών οπλικών συστημάτων προς την Κίνα. Γίνεται φανερό λοιπόν, ότι το Πεκίνο ευνοείται από την αντιπαλότητα μεταξύ Μόσχας-Ουάσινγκτον, χωρίς όμως να επιδιώκει να μετατρέψει τα κέρδη που αποκομίζει σε μια άμεση και σοβαρή ρήξη με τις Η.Π.Α. ή σε μία συμμαχία, στο άμεσο μέλλον, που να στρέφεται εναντίον τους. Απεναντίας, εκμεταλλεύεται τη δύσκολη συγκυρία της Ρωσίας επιτυγχάνοντας ιδιαίτερα προσοδοφόρες συμφωνίες.¹⁰⁵

Γεγονός είναι πάντως, ότι οι διμερείς σχέσεις Κίνας-Ρωσίας βρίσκονται σε πολύ καλύτερο επίπεδο από ότι παλαιότερα. Αυτό έχει να κάνει με το γεγονός ότι οι οικονομίες των δύο χωρών, οι οποίες κυριαρχούνται από κρατικές επιχειρήσεις και ολιγαρχίες, οι εμπορικές τους σχέσεις και κυρίως η επιθυμία τους να περιορίσουν την αμερικανική ισχύ και να παρουσιάσουν ένα εναλλακτικό μοντέλο στη δυτική διπλωματία, αποτελούν κοινό παρονομαστή. Η προσέγγιση των δύο χωρών αποκαλύπτει την πιθανή ανάδυση μιας μελλοντικής συμμαχίας, η οποία ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, πολύ δύσκολα θα επιτευχθεί στο εγγύς μέλλον. Παρ' όλα αυτά, το τελευταίο διάστημα έχουν γίνει κάποιες κινήσεις προς την κατεύθυνση της σύσφιξης των σχέσεων των δύο χωρών, όπως η προαναφερθείσα ενεργειακή συμφωνία καθώς και η κοινή ναυτική άσκηση των δύο χωρών, η οποία έλαβε χώρα στην Ανατολική Μεσόγειο τον Μάιο του 2015.¹⁰⁶ Παρά το γεγονός ότι οι ηγεσίες των δύο χωρών υποστήριξαν ότι ο μοναδικός στόχος της ναυτικής άσκησης ήταν η βελτίωση της συνεργασίας τους, η κοινή παρουσία τους στη Μεσόγειο Θάλασσα είχε σκοπό να περάσει ευρύτερα μηνύματα. Εδώ και μερικά χρόνια,

¹⁰⁵ Thomas S. Eder and Mikko Huotari, "Moscow's Failed Pivot to China", *Foreign Affairs*, April 17, 2016, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2016-04-17/moscow-s-failed-pivot-china> [accessed 15 September 2016].

¹⁰⁶ Ρωσία και Κίνα πραγματοποίησαν οκταήμερη κοινή ναυτική άσκηση και στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας από τις 12 Σεπτεμβρίου του 2016 έως τις 19 του ίδιου μήνα.

Ρωσία και η Κίνα, συμμετέχουν σε διμερείς και πολυμερείς ασκήσεις στην Ασία, συνήθως με τα άλλα μέλη του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (Καζακστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Ουζμπεκιστάν). Αυτή όμως ήταν η πρώτη φορά που οι ρωσικές και οι κινεζικές ναυτικές δυνάμεις πραγματοποίησαν κοινές τακτικές ασκήσεις στην Ευρώπη και η πρώτη μεγάλη άσκηση της Κίνας σε τόσο απομακρυσμένα ύδατα, ενώ η ίδια σινο-ρωσική άσκηση του 2015 αποτέλεσε επίσης μια αντίδραση στην επιχείρηση του ΝΑΤΟ στην Ουκρανία (Επιχείρηση Ατλαντική Αποφασιστικότητα) καθώς και σε ορισμένες ακόμα που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών, της Γεωργίας και συμμάχων τους στην Ασία.¹⁰⁷ Επιπλέον, η άσκηση αντιπροσώπευε μια επίδειξη παγκόσμιας ισχύος και αντανακλά τα αυξανόμενα κινεζικά οικονομικά συμφέροντα πέρα από την Ασία. Η Κίνα βλέπει ευκαιρίες σε μια αποδυναμωμένη Νότια Ευρώπη και αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι από το 2008 μέχρι σήμερα η κινεζική εταιρεία COSCO έχει επενδύσει σημαντικούς πόρους προκειμένου να αποκτήσει δικαιώματα χρήσης στο ελληνικό λιμάνι του Πειραιά, κίνηση η οποία θα δώσει στο θαλάσσιο «Νέο Δρόμο Μεταξιού» μια σημαντική διέξοδο στη Μεσόγειο και θα μετατρέψει το ελληνικό λιμάνι σε σημαντικό κόμβο του κινεζικού εμπορίου.¹⁰⁸

Όσον αφορά στις δυσκολίες που ανακύπτουν στην προσέγγιση Ρωσίας και Κίνας, άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι οι διμερείς τους σχέσεις επισκιάζονται ακόμα από παλιές διαμάχες, κυρίως εδαφικές, καθώς και συγκρουόμενα συμφέροντα τα οποία καθιστούν την περαιτέρω προσέγγισή τους περίπλοκη διαδικασία. Εύκολα γίνεται κατανοητό ότι η σύγχρονη ανάλυση της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής επικεντρώνεται στην Ουκρανία και τον Καύκασο, αλλά το πραγματικό δράμα εκτυλίσσεται πολύ μακρύτερα και συγκεκριμένα στις ανατολικές περιοχές της χώρας. Έχοντας χάσει μέρος της ευρωπαϊκής αυτοκρατορίας της τον εικοστό αιώνα, η Ρωσία ίσως να διαπιστώσει ότι η μεγαλύτερη απειλή στον 21ο αιώνα είναι αυτή της απώλειας της ασιατικής «αυτοκρατορίας» της. Εκτεινόμενη για χιλιάδες μίλια ανατολικά της Σιβηρίας, η ρωσική Άπω Ανατολή είναι σε μικρό βαθμό ενσωματωμένη στο υπόλοιπο της χώρας, καθιστώντας υπαρκτό τον κίνδυνο αρκετά από τα εδάφη αυτά να διεκδικηθούν από την Κίνα. Σήμερα, μπορεί η κινεζική εργασία και το κεφάλαιο να φαίνονται ευπρόσδεκτα στην

¹⁰⁷ Χαρακτηριστικό της σταδιακής βελτίωσης των σχέσεων Κίνας-Ρωσίας αποτελεί και το γεγονός ότι η Κίνα δεν επέβαλε καμία κύρωση στη Ρωσία, λόγω της στάσης της τελευταίας στην Ουκρανική κρίση, σε αντίθεση με τις Η.Π.Α. και την Ε.Ε.

¹⁰⁸ Elizabeth Wishnick, "Russia and China Go Sailing", *Foreign Affairs*, May 26, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-05-26/russia-and-china-go-sailing> [accessed 15 September 2016].

περιοχή της Ανατολικής Σιβηρίας, ακόμη και ως μάννα εξ ουρανού, σε μερικά χρόνια, ωστόσο, αυτό μπορεί να μην ισχύει. Μόλις η Κίνα αποκτήσει εκτεταμένα συμφέροντα στην περιοχή της Σιβηρίας, η κινεζική ηγεσία θα αντιμετωπίσει ισχυρές πιέσεις στο εσωτερικό της χώρας για την προώθηση και την εξασφάλιση των συμφερόντων αυτών. Η σημερινή έξαρση του κινεζικού εθνικισμού εγείρει απαιτήσεις για τη διόρθωση σφαλμάτων του παρελθόντος και έτσι η Κίνα θα μπορούσε να αποφασίσει να αναθεωρήσει τις παλιές συμφωνίες της με τη Ρωσία, όπως εν πολλοίς έχει κάνει και με τις διαφορές στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, όπου πρόσφατα ξαναέδωσε αξία στους ισχυρισμούς επικυριαρχίας από την εποχή της δυναστείας των Μινγκ. Εφόσον στο μέλλον διακυβεύονται κρίσιμα συμφέροντα στη ρωσική Άπω Ανατολή είναι πιθανό, μόλις η Κίνα νιώσει πιο σίγουρη για την υπεροχή της έναντι της Ρωσίας, να εφαρμόσει την ίδια τακτική και στις συνοριακές περιοχές της με τη Ρωσία, θέτοντας τις σινο-ρωσικές σχέσεις σε πραγματική κρίση.¹⁰⁹ Η άποψη αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι σήμερα ένας σημαντικός αριθμός Κινέζων πολιτών κατοικεί στις απομακρυσμένες ρωσικές περιοχές στα σύνορα με την Κίνα, ενώ στο παρελθόν Ρωσία και Κίνα είχαν εμπλακεί σε συνοριακές συγκρούσεις. Τέλος, σημαντικό σημείο τριβής στις σχέσεις των δύο χωρών μπορεί να αποτελέσει και η περιοχή της Κεντρικής Ασίας, στην οποία ο πρόεδρος της Κίνας, Xi Jinping, σχεδιάζει το χερσαίο τμήμα του «Νέου Δρόμου του Μεταξιού», χρησιμοποιώντας τους τεράστιους οικονομικούς πόρους της χώρας του προκειμένου τα κράτη της περιοχής αυτής να προσδεθούν στο κινεζικό άρμα. Η περιοχή αυτή ανέκαθεν αποτελούσε τμήμα της σφαίρας επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης και μετέπειτα της Ρωσίας και τέτοιου είδους πρακτικές από την πλευρά της Κίνας έρχονται σε σύγκρουση με τα ρωσικά συμφέροντα στην ευρύτερη περιοχή. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι οποιαδήποτε κινεζική παρουσία εκεί, η οποία εκτείνεται πέρα από τις εμπορικές και οικονομικές συμφωνίες, θα προκαλέσει τριγμούς στις σχέσεις με τη Μόσχα.

Από την οπτική των Η.Π.Α. η σινο-ρωσική προσέγγιση αποτελεί μια περίπλοκη υπόθεση κι αυτός είναι ο λόγος που οι υπάρχουσες θεωρίες παρουσιάζονται αντιφατικές. Αρκετοί αναλυτές, όπως ο J.Nye, υποστηρίζουν ότι η σινο-ρωσική προσέγγιση θα εκλείψει από μόνη της καθώς οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από δυσπιστία και καχυποψία και, ως εκ

¹⁰⁹ Salvatore Babones, "Russia's Eastern Exposure", *Foreign Affairs*, July 5, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2015-07-05/russias-eastern-exposure> [accessed 15 September 2016].

τούτου, δεν αξίζει μια συντονισμένη αντίδραση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.¹¹⁰ Αντίθετα, άλλοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να δομήσουν την εξωτερική πολιτική τους έτσι ώστε να αποφευχθεί ένας σινο-ρωσικός άξονας, όπως έπραξαν οι Η.Π.Α. κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Όπως το έθεσε ο θεωρητικός των διεθνών σχέσεων, John Mearsheimer, σε πρόσφατη συνέντευξή του, «το να οδηγηθούν οι Ρώσοι στην αγκαλιά των Κινέζων ... είναι μια στρατηγική ανοησία πρώτης τάξεως».¹¹¹ Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση υπαρκτός είναι ο κίνδυνος, εφόσον οι Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες δυνάμεις στον περίγυρό τους υιοθετήσουν μια πάρα πολύ σκληρή γραμμή απέναντι στις ρωσικές ενέργειες στην Ουκρανία και σε άλλα μέρη στο εγγύς εξωτερικό της Ρωσίας, να στείλουν τη Μόσχα στην αγκαλιά του Πεκίνου. Ομοίως, η αντίσταση στον κινεζικό αναθεωρητισμό στην Ασία, πιθανότατα, θα οδηγήσει στη δημιουργία ενός σινο-ρωσικού άξονα στρεφόμενου κατά της κυρίαρχης θέσης των Η.Π.Α.

¹¹⁰ Joseph Nye, "A New Sino-Russian Alliance?", *Project Syndicate*, January 12, 2015, <https://www.project-syndicate.org/commentary/russia-china-alliance-by-joseph-s--nye-2015-01?barrier=true> [accessed 15 September 2016].

¹¹¹ Mearsheimer John Joseph, "US, China heading toward face-off", *The Nihon Keizai Shinbun*, March 26, 2015.

3.2 Ινδία

Από την περίοδο που βρισκόταν στην εξουσία ο πρόεδρος των Η.Π.Α., B.Clinton, οι Ηνωμένες Πολιτείες επιδίωξαν στενότερους δεσμούς με την Ινδία, την οποία ο Αμερικανός πρόεδρος αποκαλούσε «φυσικό σύμμαχο». Ωστόσο, οι αντιδράσεις της Ινδίας στα ανοίγματα που επιχείρησαν οι Η.Π.Α. ήταν, σε μεγάλο βαθμό, χλιαρές. Το Νέο Δελχί διαχρονικά δίστασε να ευθυγραμμιστεί πολύ στενά με οποιαδήποτε υπερδύναμη,¹¹² ενώ εξέφρασε και ανησυχίες σχετικά με την υποστήριξη των Η.Π.Α. στο Πακιστάν καθώς και την αξιοπιστία της Ουάσινγκτον μακροπρόθεσμα. Στο κάτω-κάτω, δεν ήταν παρά πριν από δύο δεκαετίες περίπου, όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες επέβαλαν κυρώσεις στην Ινδία εξαιτίας των πυρηνικών της δοκιμών το 1998. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις Η.Π.Α.-Ινδίας έχουν σαφώς βελτιωθεί. Αυτό δεν οφείλεται μόνο στην ανάγκη της Ινδίας να βελτιώσει την κατάσταση της οικονομίας της και συνεπώς να αυξήσει τις εξαγωγές της προς την τεράστια αγορά των Η.Π.Α., αλλά και στο γεγονός ότι η Κίνα, τις τελευταίες δεκαετίες, έχει γνωρίσει ταχεία ανάπτυξη αποτελώντας πηγή κινδύνου για την ασφάλεια της Ινδίας, ενώ δεν έχει κρύψει και τις επεκτατικές της βλέψεις στο χώρο της Νοτιανατολικής Ασίας (π.χ. διεκδίκηση χωρικών υδάτων στη Νότια Σινική Θάλασσα). Η πρακτική αυτή του Πεκίνου θέτει σε κίνδυνο την ελεύθερη ναυσιπλοΐα στη Νότια Θάλασσα της Κίνας δημιουργώντας ανησυχίες τόσο στο Νέο Δελχί όσο και στην Ουάσινγκτον. Σημαντικό επίσης ρόλο στη σύσφιξη των σχέσεων των δύο χωρών διαδραματίζει και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας καθώς και οι δύο χώρες έχουν δεχθεί πλήγματα από τρομοκρατικές οργανώσεις οι οποίες διατηρούν μαχητές και υποδομές στο Πακιστάν (π.χ. Lashkar-e-Taiba (LeT) και al-Qaeda).¹¹³ Τέλος, καθώς η Ινδία προβλέπεται να εξελιχθεί στην τρίτη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου κατά την επόμενη δεκαετία, ενώ αποτελεί ήδη τον μεγαλύτερο εισαγωγέα όπλων παγκοσμίως, καθίσταται σαφές ότι ο ρόλος της στην ασιατική ήπειρο προβλέπεται να εξελιχθεί σε κομβικό κατά τα επόμενα χρόνια. Γι' αυτόν το λόγο οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι πρόθυμες να οικοδομήσουν μία σχέση συνεργασίας μαζί της, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει και

¹¹² Χαρακτηριστικό είναι ότι το γεγονός ότι η Ινδία αποτελεί βασικό ιδρυτικό μέλος του Κινήματος των Αδεσμεύτων το οποίο δημιουργήθηκε το 1961 με πρωτοβουλία του τότε πρωθυπουργού της Jawaharlal Nehru καθώς και των ηγετών της Ινδονησίας, της Αιγύπτου, της Γιουγκοσλαβίας και της Γκάνας.

¹¹³ Namrata Goswami, "The Logic of Closer US-India Relations" *The Diplomat*, June 14, 2016, <http://thediplomat.com/2016/06/the-logic-of-closer-us-india-relations/> [accessed 17 September 2016].

μια δικλείδα ασφαλείας στις αναθεωρητικές τάσεις της Κίνας. Συνεπώς, μία συμμαχία μεταξύ Ινδίας και Η.Π.Α. εξυπηρετεί όχι μόνο τα συμφέροντα της Ινδίας για ενίσχυση της ασφάλειας της αλλά και τα αμερικανικά, καθώς οι Η.Π.Α. επιθυμούν την εξισορρόπηση της κινεζικής ισχύος στην ασιατική ήπειρο. Παράλληλα, δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι οι σχέσεις Κίνας και Ινδίας παραμένουν τεταμένες εξαιτίας των σημαντικών συνοριακών διαφορών τους, οι οποίες τις έχουν οδηγήσει στο παρελθόν ακόμα και σε ένοπλες συγκρούσεις (π.χ. σινοϊνδικός πόλεμος του 1962).

Η αμερικανο-ινδική προσέγγιση έλαβε νέα διάσταση το 2005 όταν οι δύο χώρες προχώρησαν στην υπογραφή της «Συμφωνίας Αμυντικού Πλαισίου», η οποία προέβλεπε την ευρεία επέκταση των διμερών στρατιωτικών δεσμών τους. Οι σχέσεις των δύο χωρών βελτιώθηκαν περαιτέρω από το 2008 και έπειτα. Αρχικά υπογράφηκε μεταξύ τους η «Πολιτική Πυρηνική Συμφωνία» το 2008, την οποία η Ουάσιγκτον προώθησε ως ένα μέσο για να στηρίξει την περαιτέρω στρατηγική συνεργασία με την Ινδία και προέβλεπε την εγκατάσταση αμερικανικών πυρηνικών αντιδραστήρων σε δύο τοποθεσίες στο εσωτερικό της Ινδίας,¹¹⁴ ενώ τον Ιούλιο του 2009 οι δύο χώρες υπέγραψαν αμυντική συμφωνία η οποία προέβλεπε την αύξηση των πωλήσεων αμερικανικών όπλων στο Νέο Δελχί. Ως αποτέλεσμα αυτής της συμφωνίας το διμερές εμπόριο στρατιωτικών εξοπλισμών αυξήθηκε σημαντικά, με την Ινδία να αγοράζει τα τελευταία χρόνια οπτικά συστήματα από τις Η.Π.Α. αξίας περίπου 13 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ένα ποσό το οποίο θα μπορούσε να ξεπεράσει σύντομα το στρατιωτικό εμπόριο της Ινδίας με τη Ρωσία και το Ισραήλ, τους τωρινούς κορυφαίους προμηθευτές όπλων της χώρας. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια οι δύο χώρες πραγματοποιούν τακτικά κοινές στρατιωτικές ασκήσεις ενισχύοντας και τη συνεργασία των στρατιωτικών τους δυνάμεων.¹¹⁵

Τον Ιανουάριο του 2015, ο Αμερικανός πρόεδρος Β.Obama πραγματοποίησε ένα ιστορικό ταξίδι στην Ινδία για να γιορτάσει την Ημέρα της Δημοκρατίας, ως ο βασικός προσκεκλημένος του πρωθυπουργού της Ινδίας Narendra Modi. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης οι δύο ηγέτες

¹¹⁴ Βάσει της πολιτικής πυρηνικής συμφωνίας του 2008 αποφασίστηκε το 2016 η κατασκευή 6 αμερικανικών πυρηνικών αντιδραστήρων στο έδαφος της Ινδίας.

¹¹⁵ Kanwal Sibal, "What to Expect from US-India Relations in 2016", *The Diplomat*, February 9, 2016, <http://thediplomat.com/2016/02/what-to-expect-from-us-india-relations-in-2016/> [accessed 18 September 2016].

ανακοίνωσαν την πρόθεσή τους για ένα σχέδιο κοινής ανάπτυξης και κατασκευής αμυντικών όπλων. Έκτοτε, η Ουάσιγκτον και το Νέο Δελχί έχουν σημειώσει γοργή πρόοδο. Παρά το γεγονός ότι τα τρέχοντα προγράμματα είναι σχετικά μικρής σημασίας, θα μπορούσαν σύντομα να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη συμμετοχή των κρίσιμων τεχνολογιών που η Ινδία αναζητά για να στηρίξει την αμυντική της βιομηχανία και επομένως να μετατραπεί στον ισχυρό εταίρο που χρειάζονται οι Ηνωμένες Πολιτείες στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού, προκειμένου να εξισορροπήσουν την κινεζική άνοδο.¹¹⁶ Επίσης, το κλίμα στις διμερείς οικονομικές σχέσεις Ινδίας-ΗΠΑ φαίνεται να αλλάζει και αυτό προς το καλύτερο. Κατά την επίσκεψη του Β.Obama στην Ινδία το 2015, ο Αμερικανός πρόεδρος και ο Ινδός πρωθυπουργός έθεσαν ως στόχο τη ριζική αύξηση των ετήσιων εμπορικών συναλλαγών των δύο χωρών κατά τα επόμενα χρόνια, από 66δισ δολάρια το 2014-2015 σε 500δισ δολάρια, ένα ποσό δηλαδή που θα πλησιάζει τις ετήσιες εμπορικές συναλλαγές των Η.Π.Α. με την Κίνα (599δισ δολάρια το 2015). Από την πλευρά της, η ινδική κυβέρνηση είναι θετική στο άνοιγμα της οικονομίας της στις αμερικανικές επενδύσεις, καθώς με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθούν οι εξαγωγές της, θα επιτευχθεί αύξηση των ρυθμών ανάπτυξης της και θα δημιουργηθούν αρκετές νέες θέσεις εργασίας.

Παρά τη σαφή βελτίωση των σχέσεων Ινδίας-Η.Π.Α. πρέπει να γίνει και μία σύντομη αναφορά στα προβλήματα που κρατούν πίσω τις σχέσεις των δύο χωρών. Καταρχήν, πολύ δύσκολα οι Ηνωμένες Πολιτείες θα τηρήσουν μια στάση υπέρ της Ινδίας όσον αφορά στις συνοριακές διαφορές της τελευταίας με την Κίνα, καθώς μια τέτοια ενέργεια θα εκλαμβάνονταν από το Πεκίνο ως προσπάθεια των Η.Π.Α. για επέμβαση στα εσωτερικά του ζητήματα.¹¹⁷ Δύσκολα επίσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να ζητήσουν από το Πεκίνο τη χαλάρωση των δεσμών του με το Πακιστάν, το οποίο βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με την Ινδία εδώ και δεκαετίες. Τέλος, πολλές αμερικανικές εταιρείες δυσκολεύονται να πειστούν να προβούν σε επενδύσεις στην Ινδία καθώς θεωρούν ότι η κυβέρνηση της τελευταίας πρέπει να

¹¹⁶ Υπενθυμίζεται ότι υπό συζήτηση βρίσκεται το σχέδιο μεταφοράς τεχνολογίας των Η.Π.Α. προς την Ινδία στον τομέα των αεροπλανοφόρων καθώς και στον τομέα σχεδιασμού κινητήρων πολεμικών αεροσκαφών.

¹¹⁷ Τα διαφιλονικούμενα εδάφη στα σύνορα Κίνας-Ινδίας έχουν έκταση περίπου 120.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

προβεί σε επιπλέον μεταρρυθμίσεις στον οικονομικό τομέα (π.χ. στο φορολογικό σύστημα) προκειμένου να καταστεί η χώρα πόλος έλξης για επενδύσεις.¹¹⁸

Εικόνα 3.2 Αμφισβητούμενες περιοχές μεταξύ Κίνας και Ινδίας.

Από την πλευρά του, ο κινεζικός αναθεωρητισμός προκαλεί μεγάλη ανησυχία τόσο στην Ινδία όσο και στις Η.Π.Α. Το σενάριο εγκαθίδρυσης μίας κινεζικής περιφερειακής ηγεμονίας θεωρείται καταστροφικό για τις Η.Π.Α. διότι θα είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών τους συμμάχων στον ασιατικό χώρο καθώς και τον αποκλεισμό των ίδιων των Η.Π.Α. από την ευρύτερη περιοχή της Νοτιανατολικής Ασίας. Για την ίδια την Ινδία, η εγκαθίδρυση μιας κινεζικής περιφερειακής ηγεμονίας θα είχε ως συνέπεια τη ματαίωση των όποιων φιλοδοξιών της για μία μελλοντική εγκαθίδρυση σφαίρας επιρροής της στην περιοχή της Νοτιανατολικής Ασίας, ενώ πιθανότατα θα εμφανιζόταν και ο κίνδυνος να επιλυθούν αρκετές από τις συνοριακές της διαφορές με την Κίνα προς όφελος της τελευταίας. Παράλληλα, καθώς η

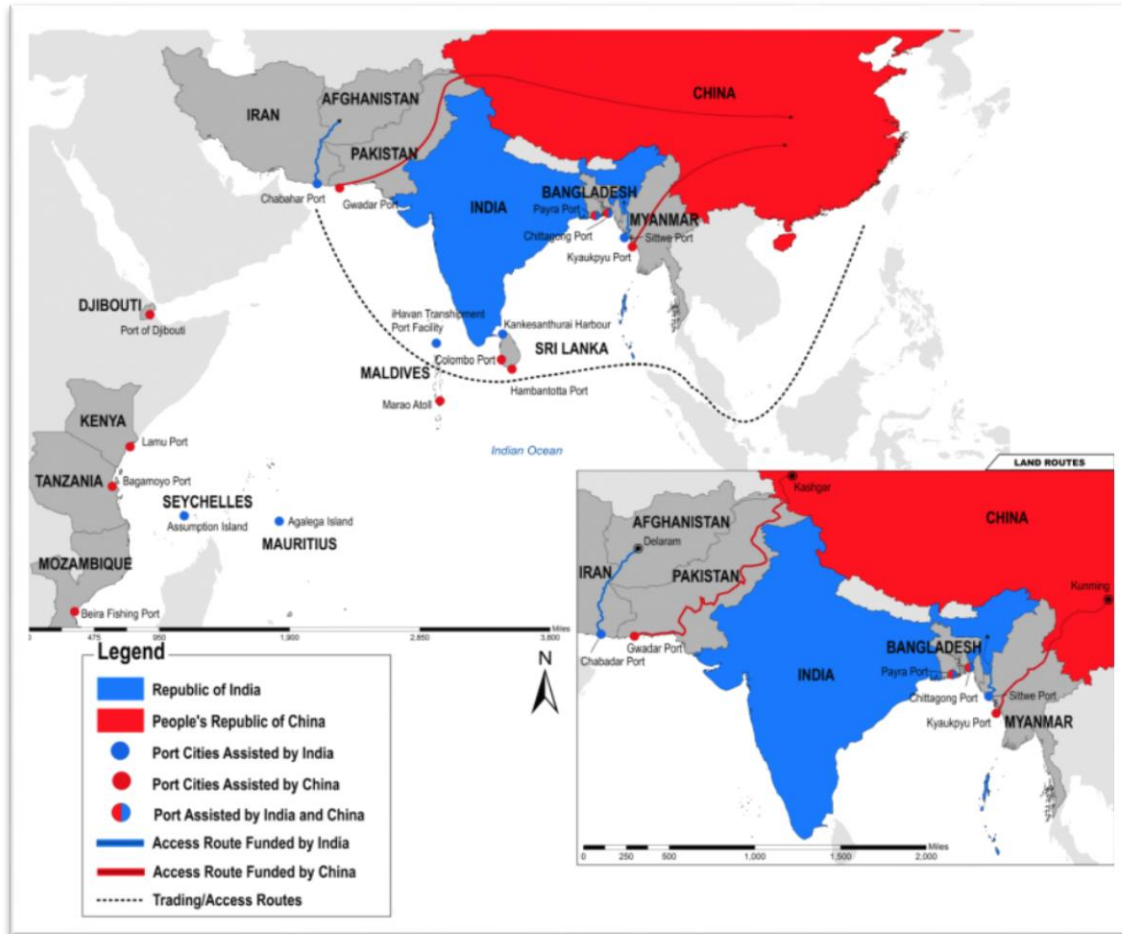
¹¹⁸ Kanwal Sibal, "What to Expect from US-India Relations in 2016", *The Diplomat*, February 9, 2016, <http://thediplomat.com/2016/02/what-to-expect-from-us-india-relations-in-2016/> [accessed 18 September 2016].

εξωτερική πολιτική της Κίνας έχει γίνει πιο επιθετική τα τελευταία χρόνια, η Ινδία έχει επικεντρωθεί στη δική της αυξανόμενη ανάγκη για πρόσβαση σε κρίσιμες θαλάσσιες γραμμές και σε ευκαιρίες για εμπόριο και επενδύσεις σε γειτονικές χώρες. Άλλωστε, το 2011, το θαλάσσιο εμπόριό της αποτελούσε σχεδόν το 41% του συνολικού ΑΕΠ της ενώ το αντίστοιχο ποσοστό έφτασε το 45% το 2015. Παράλληλα, η Ινδία εισάγει σήμερα περίπου τα τρία τέταρτα του πετρελαίου της μέσω του Ινδικού Ωκεανού και φοβάται ότι η Κίνα, στηριζόμενη στη συμμαχία της με το Πακιστάν,¹¹⁹ μπορεί να την περικυκλώσει τόσο στην ξηρά όσο και στη θάλασσα. Για αρκετούς Ινδούς αξιωματούχους δεν φαίνεται υπερβολική η εκτίμηση ότι στο μέλλον η Κίνα θα χρησιμοποιήσει τη συνεχώς αυξανόμενη ναυτική ισχύ της προκειμένου να δημιουργήσει μια ζώνη ναυτικού αποκλεισμού που θα εκτείνεται από τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας μέχρι τον Περσικό Κόλπο. Η ίδια περιοχή του Ινδικού Ωκεανού και της Νοτιανατολικής Ασίας καθίστανται και για την Κίνα ζωτικής σημασίας καθώς μέσω του Ινδικού Ωκεανού και στη συνέχεια των στενών Malacca φτάνει στα λιμάνια της χώρας το 80% των εισαγωγών της σε αργό πετρέλαιο. Ταυτόχρονα, το ένα τρίτο του συνόλου της θαλάσσιας κυκλοφορίας διασχίζει τον Ινδικό Ωκεανό και περνά μέσα από αυτό το σημείο στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας. Σε αυτό το πλαίσιο, Ινδία και Κίνα, αγωνίζονται για επιπλέον πολιτική και εμπορική επιρροή στην περιοχή της Νοτιανατολικής Ασίας, έχοντας μάλιστα ξεκινήσει μια εκστρατεία προσέγγισης των μικρότερων, αλλά με στρατηγική σημασία, κρατών της περιοχής (π.χ. Μπαγκλαντές, Μιανμάρ, Σρι Λάνκα κ.α.). Έτσι, προκειμένου να μπορέσει να ανταγωνιστεί την Κίνα, η ινδική κυβέρνηση έχει αρχίσει να επενδύει χρήματα σε αρκετές χώρες της Νοτιανατολικής Ασίας. Έχοντας σήμερα περισσότερα από 12 δισεκατομμύρια δολάρια σε ανοικτές γραμμές πίστωσης και δεκάδες μεγάλα αναπτυξιακά έργα σε γειτονικές χώρες, η Ινδία ελπίζει να κατορθώσει να περιορίσει την κινεζική διείσδυση στην περιοχή. Με αυτόν τον τρόπο, παρ' όλο που οι ινδικές επενδύσεις στα γειτονικά κράτη ισούνται μόνο με ένα κομμάτι των αντίστοιχων κινεζικών στην ευρύτερη περιοχή, η Ινδία ελπίζει να χρησιμοποιήσει τη χρηματοδότησή της, την αυξημένη εμπορική της δραστηριότητα, τη στρατιωτική της διπλωματία και τους πολιτιστικούς δεσμούς –

¹¹⁹ Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι σχέσεις Κίνας-Πακιστάν βρίσκονται σε πολύ καλό επίπεδο, ενώ το 2015 η Κίνα προχώρησε σε επενδύσεις στο Πακιστάν ύψους 46δισ δολαρίων. Οι επενδύσεις αυτές αφορούν κατά κύριο λόγο έργα υποδομής στο Πακιστάν τα οποία φέρουν συνολικά την ονομασία «Οικονομικός Διάδρομος Κίνας-Πακιστάν» (CPEC). Αυτές οι επενδύσεις στοχεύουν στο να ενισχύσουν οικονομικά το Πακιστάν και να ενδυναμώσουν τους δεσμούς με τη δυτική Κίνα, ενώ για την ίδια την Κίνα σηματοδοτούν την πρόσβαση σε λιμάνια στον Ινδικό Ωκεανό, στο πλαίσιο του «Νέου Δρόμου του Μεταξίου». Οι επενδύσεις αυτές, όπως είναι φυσικό, έχουν προκαλέσει μεγάλη ανησυχία στην Ινδία.

την αποκληθείσα «Πολιτική Ανατολικής Δράσης»- ώστε να διατηρήσει και να διευρύνει την επιρροή της πάνω στα κράτη που βρέχονται από τον Ινδικό Ωκεανό και να αποκλείσει μια πιο μόνιμη κινεζική παρουσία στα ύδατα αυτά. Προς αυτήν την κατεύθυνση, η Ινδία έχει επικεντρωθεί, όπως προαναφέρθηκε, στην αναζωογόνηση των σχέσεων της στη Νότια και Νοτιανατολική Ασία και στη διεύρυνση των επαφών της με δυνητικούς εταίρους από τον Περσικό Κόλπο μέχρι τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας. Ταυτόχρονα, έχει αμφισβητήσει άμεσα τις κινεζικές θέσεις σε όλη την περιοχή. Μιλώντας ενώπιον του κοινοβουλίου της Σρι Λάνκα, ο πρωθυπουργός της χώρας, Narendra Modi, δήλωσε ότι το όραμά του για μια «ιδανική γειτονιά» είναι εκείνο στο οποίο «το εμπόριο, οι επενδύσεις, η τεχνολογία, οι ιδέες και οι άνθρωποι διακινούνται εύκολα». Το όραμα αυτό ταιριάζει μάλιστα και με τις φιλοδοξίες των Η.Π.Α. στην περιοχή, εκφρασμένες στο «Κοινό Στρατηγικό Όραμα Η.Π.Α.-Ινδίας για την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού και την περιοχή του Ινδικού Ωκεανού» που υπεγράφη τον Ιανουάριο του 2015. Από την πλευρά της, η ινδική εξωτερική πολιτική αναγνωρίζει ότι τα μικρότερα κράτη που επιδιώκουν να αναπτύξουν την οικονομία τους αποδέχονται την κινεζική οικονομική βοήθεια, της οποίας τις βαθιές τσέπες η Ινδία δεν μπορεί να συναγωνιστεί. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι η Ινδία θα χάσει κάποια επιρροή σε αυτά τα κράτη, αλλά αυτές οι επενδύσεις θα βοηθήσουν επίσης τη στρατηγική της να αναπτύξει την «ιδανική» γειτονιά της σε μια περιοχή η οποία σήμερα είναι από τις λιγότερο ενταγμένες στο διεθνές σύστημα. Άξιο αναφοράς είναι τέλος το γεγονός ότι η Ινδία φέρνει και κάτι άλλο στο τραπέζι: μια κοινή αίσθηση πολιτισμού και αξιών με πολλούς από τους γείτονές της. Αυτό το τελευταίο είναι ένα περιουσιακό στοιχείο που η Κίνα δεν το έχει, παρ' όλο τον πρωτόγνωρο πλούτο της, και η Ινδία προσπαθεί να το εκμεταλλευτεί.¹²⁰

¹²⁰ Rani D. Mullen and Cody Poplin, "The New Great Game", *Foreign Affairs*, September 29, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 20 September 2016].

Εικόνα 3.3 Η περιοχή της Νοτιανατολικής και Νότιας Ασίας, ο Ινδικός Ωκεανός και οι χώρες-αποδέκτες της κινεζικής και ινδικής βοήθειας.

Κατά πάσα πιθανότητα, Κίνα και Ινδία, θα συνεχίσουν να αυξάνουν τη στρατιωτική ισχύ τους με σκοπό την προστασία των οικονομικών συμφερόντων τους στον ασιατικό χώρο. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2016 η Ινδία έχει πραγματοποιήσει τις μεγαλύτερες εισαγωγές όπλων στον κόσμο, όταν για το ίδιο έτος η Κίνα έρχεται τρίτη στην ίδια κατάταξη πίσω από τη Σαουδική Αραβία. Αυτή η αύξηση στις εισαγωγές οπλικών συστημάτων αντικατοπτρίζει μια ευρύτερη τάση στην περιοχή: 12 από τους 15 κορυφαίους εισαγωγείς όπλων στον κόσμο είναι διάσπαρτοι σε ολόκληρη την περιοχή Ινδίας-Ειρηνικού, χωρίς ωστόσο αυτό να σημαίνει ότι οι δύο γίγαντες της Ασίας κατευθύνονται προς μία αναπόφευκτη σύγκρουση. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί και από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις Κίνας-Ινδίας έχουν βελτιωθεί σε κάποιο βαθμό. Ειδικότερα, η Κίνα αποτελεί σήμερα τον σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της Ινδίας με τον τζίρο του διμερούς εμπορίου τους να φτάνει το 2015 τα 52,25δισ

δολάρια. Παράλληλα, οι δύο χώρες μαζί με τις υπόλοιπες χώρες των BRICS, προχώρησαν, όπως προαναφέρθηκε, το 2015 στην ίδρυση της Νέας Τράπεζας Ανάπτυξης, ενώ η Ινδία αποτελεί τον δεύτερο σημαντικότερο παίκτη της Ασιατικής Τράπεζας Υποδομών και Επενδύσεων, η οποία ιδρύθηκε επίσης το 2015 με κινεζική πρωτοβουλία. Δεν είναι παράλογος λοιπόν ο ισχυρισμός ότι ο ανταγωνισμός Ινδίας και Κίνας έχει τη δυνατότητα να οδηγήσει σε θεαματικά οικονομικά οφέλη στην περιοχή, καθώς οι μικρότερες χώρες απορροφούν την κινεζική και ινδική χρηματοδότηση προκειμένου να βελτιώσουν τις υποδομές τους. Η προκύπτουσα αύξηση στις εμπορικές υποδομές και στη συνδεσιμότητα θα ωφελήσει σημαντικά τόσο την Κίνα όσο και την Ινδία. Ωστόσο, αυτή η θετική έκβαση θα απαιτήσει ενεργό διαχείριση από όλες τις πλευρές και μια διαρκή δέσμευση για την εξισορρόπηση των αντικρουόμενων συμφερόντων τους.¹²¹

¹²¹ Rani D. Mullen and Cody Poplin, "The New Great Game", *Foreign Affairs*, September 29, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 20 September 2016].

3.3 Ιαπωνία

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η σταδιακή άνοδος της Κίνας επέφεραν σημαντικές αλλαγές στις σχέσεις Ιαπωνίας-Η.Π.Α.-Κίνας. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου τα τρία αυτά κράτη ήταν συνασπισμένα εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης και έτσι κατά τη δεκαετία του 1980 είχαν ελάχιστους λόγους να φοβούνται το ένα το άλλο. Ακόμη και η Ταϊβάν δεν αποτελούσε μεγάλη πηγή τριβών μεταξύ Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών. Όμως, η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του 1990 μετέβαλε σημαντικά το σκηνικό. Σταδιακά η ολοένα και ισχυρότερη Κίνα άρχισε να φοβάται την Ιαπωνία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες με τη σειρά τους άρχισαν να ανησυχούν για την κινεζική άνοδο.¹²² Όπως είναι λογικό οι σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ιαπωνίας επηρεάστηκαν και αυτές από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την επακόλουθη ισχυροποίηση της Κίνας. Παρά το γεγονός ότι τα δύο κράτη διατηρούσαν στενούς δεσμούς ήδη από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και τη Συνθήκη Ασφαλείας του 1951, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας, η οποία σταδιακά μετατράπηκε στον μεγαλύτερο οικονομικό ανταγωνιστή της Αμερικής, έφεραν την Ιαπωνία και τις Η.Π.Α. ακόμα πιο κοντά. Καθώς μάλιστα παράλληλα με την ταχύτατη οικονομική ανάπτυξη της Κίνας πραγματοποιήθηκε -και συνεχίζει να πραγματοποιείται- μία ραγδαία αύξηση των στρατιωτικών της δαπανών (από 12,5δισ δολάρια το 1993 σε 215δισ δολάρια το 2015)¹²³, είναι λογικό να αυξάνονται και οι ανησυχίες τόσο της Ιαπωνίας όσο και των Η.Π.Α. Μάλιστα, ο κινεζικός αναθεωρητισμός στη Νότια Σινική Θάλασσα και κυρίως στην Ανατολική Θάλασσα της Κίνας, στην οποία η Κίνα διεκδικεί το υπό ιαπωνικό έλεγχο νησιωτικό σύμπλεγμα Senkaku/Diaoyu,¹²⁴

¹²² Mearsheimer John Joseph, *The Tragedy of Great Power Politics*, σ.723.

¹²³ <https://www.sipri.org/databases/milex> [accessed 22 September 2016]

¹²⁴ Η Ιαπωνία υποστηρίζει ότι επί 10 χρόνια παρατηρούσε τα νησιά του συμπλέγματος Senkaku (στα ιαπωνικά) ή Diaoyu (στα κινεζικά) για να καθορίσει αν ήταν ακατοίκητα και στις 14 Ιανουαρίου του 1895 τα ενσωμάτωσε επισήμως στην επικράτειά της. Υποστηρίζει επίσης, ότι μόνο μετά τη δεκαετία του '70, όταν εντοπίστηκαν ενεργειακοί πόροι στα νησιά, έσπευσαν να τα διεκδικήσουν η Κίνα και η Ταϊβάν. Από την πλευρά του, το Πεκίνο υποστηρίζει ότι τα κυριαρχικά του δικαιώματα επί των νησιών ανάγονται στο αυτοκρατορικό παρελθόν της χώρας και συγκεκριμένα στις δυναστείες των Ming (1368-1644) και των Qing (1644-1912). Πιο συγκεκριμένα, η κινεζική πλευρά θεωρεί ότι τα αμφισβητούμενα νησιά αποτελούσαν μέρος της Κινεζικής Αυτοκρατορίας και διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στην άμυνα κατά των ιαπωνικών πειρατικών επιδρομών.

ενισχύει το αίσθημα ανασφάλειας της Ιαπωνίας και αναγκάζει τις Η.Π.Α. να ενισχύουν ακόμα περισσότερο τους δεσμούς με το Τόκυο. Έτσι, τις τελευταίες δύο δεκαετίες, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν προχωρήσει σε μία εντονότερη συνεργασία με την Ιαπωνία στον οικονομικό τομέα (το διμερές εμπόριο τους ανήλθε στα 193δισ δολάρια το 2015)¹²⁵ και κυρίως στον στρατιωτικό τομέα, πραγματοποιώντας αρκετές κοινές στρατιωτικές ασκήσεις και προχωρώντας σε σημαντικές πωλήσεις στρατιωτικού εξοπλισμού προς την Ιαπωνία.¹²⁶ Χαρακτηριστικό είναι ότι σήμερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούν στην Ιαπωνία πολυάριθμες βάσεις καθώς και περίπου πενήντα χιλιάδες στρατιώτες, δέκα χιλιάδες πεζοναύτες και το μεγαλύτερο μέρος του 7^{ου} Στόλου του πολεμικού ναυτικού τους. Άλλωστε, η διατήρηση αμερικανικών δυνάμεων και βάσεων στο έδαφος της Ιαπωνίας ορίζεται από την αμερικανο-ιαπωνική Συνθήκη Ασφαλείας του 1951, η οποία προέβλεπε ρητά την αμερικανική στρατιωτική παρουσία στη χώρα. Ταυτόχρονα, η Ιαπωνία επενδύει και στην ανάπτυξη των δικών της στρατιωτικών δυνάμεων και οπλικών συστημάτων, μέσω των υψηλής τεχνολογίας βιομηχανιών της.¹²⁷ Άξιο αναφοράς είναι και το γεγονός ότι το 2014 το υπουργικό συμβούλιο του πρωθυπουργού της Ιαπωνίας, Shinzo Abe, προχώρησε σε μία επανερμηνεία του άρθρου 9 του Συντάγματος προκειμένου να διευρύνει τις στρατιωτικές δυνατότητες της χώρας. Μέσω αυτής της επανερμηνείας του Συντάγματος της Ιαπωνίας τερματίστηκε η απαγόρευση της άσκησης «συλλογικής αυτοάμυνας», δηλαδή της προσφοράς βοήθειας σε φιλική χώρα που δέχεται επίθεση. Η σημασία αυτής της απόφασης είναι ιδιαίτερα σημαντική αν αναλογιστεί κανείς ότι το μεταπολεμικό Σύνταγμα της Ιαπωνίας, το οποίο δεν είχε υποστεί μέχρι τότε καμία αναθεώρηση, απαγόρευε ρητώς τη διατήρηση επιθετικών στρατιωτικών δυνάμεων καθώς και την αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων πέρα από τα σύνορα της χώρας. Σύμφωνα με τον Ιάπωνα καθηγητή πολιτικής επιστήμης, Kazuhisa Kawakami, η απόφαση αυτή λήφθηκε λόγω της αναδιάταξης της ισορροπίας δυνάμεων στον ασιατικό χώρο, προς όφελος της Κίνας,

¹²⁵ <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5880.html> [accessed 22 September 2016]

¹²⁶ Η Ιαπωνία έχει προχωρήσει ήδη από τα τέλη του 2011 στην παραγγελία 42 αμερικανικών μαχητικών αεροσκαφών τύπου F-35 Lightning II.

¹²⁷ Η Ιαπωνία έχει αναπτύξει ήδη από τη δεκαετία του 1990 τα δικά της σύγχρονα μαχητικά αεροσκάφη τύπου Mitsubishi F-2, μέσω της ιαπωνικής εταιρείας Mitsubishi Heavy Industries. Επίσης, τα τελευταία 10 χρόνια, το πολεμικό ναυτικό της χώρας έχει προχωρήσει στην απόκτηση 3 ελικοπτεροφόρων πλοίων. Από τη στιγμή που αναθεωρήθηκε το άρθρο 9 του Συντάγματος τα πλοία αυτά αναμένεται να μεταφέρουν και μαχητικά αεροσκάφη. Τα πλοία αυτά κατασκευάστηκαν αποκλειστικά από την ιαπωνική εταιρεία IHI Corporation.

γεγονός που ανάγκασε την ηγεσία της Ιαπωνίας να υιοθετήσει την παραπάνω απόφαση ούτως ώστε να ενισχύσει την ασφάλειά της. Η αμερικανική κυβέρνηση από την πλευρά της καλωσόρισε την παραπάνω απόφαση της ιαπωνικής ηγεσίας συμπληρώνοντας ότι «πλέον οι ιαπωνικές στρατιωτικές δυνάμεις αποκτούν μεγαλύτερες δυνατότητες εντός του πλαισίου της συμμαχίας των δύο χωρών».¹²⁸ Με αυτόν τον τρόπο άλλωστε, η Ιαπωνία θα μπορέσει να μετατραπεί σε ένα σημαντικό ανάχωμα στις επιδιώξεις της Κίνας για περιφερειακή ηγεμονία στον ασιατικό χώρο. Αντίθετα, η παραπάνω απόφαση της ιαπωνικής ηγεσίας εξόργισε την Κίνα, η οποία διατηρεί εδαφικές διαφορές με την Ιαπωνία στην Ανατολική Θάλασσα της Κίνας, ενώ διαχρονικά οι σχέσεις των δύο χωρών κατά τους τελευταίους αιώνες μόνο αρμονικές δεν υπήρξαν. Παράλληλα, η απόφαση αυτή της ιαπωνικής ηγεσίας προκαλεί πονοκεφάλους και σε άλλα κράτη της περιοχής, όπως για παράδειγμα στη Νότιο Κορέα η οποία, αν και σύμμαχος των Η.Π.Α., ανησυχεί, όπως και η Κίνα, μήπως η Ιαπωνία μετατραπεί ξανά σε ένα μιλιταριστικό και επιθετικό κράτος. Τις ανησυχίες αυτές της Ν. Κορέας ενισχύει και το γεγονός ότι η χώρα είχε προσαρτηθεί από το 1910 έως το 1945 από την Ιαπωνική Αυτοκρατορία.

Η συνεργασία Η.Π.Α.-Ιαπωνίας εκτείνεται, πέρα από το στρατιωτικό και οικονομικό πεδίο, και σε αυτό των διεθνών οργανισμών. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι οι δύο χώρες αποτελούν τους δύο σημαντικότερους παίκτες της Παγκόσμιας Τράπεζας, της Ασιατικής Τράπεζας Ανάπτυξης καθώς και της TPP (Trans Pacific Partnership), η οποία υπογράφηκε τον περασμένο Φεβρουάριο και ένας από τους στόχους της είναι να περιορίσει την οικονομική διείσδυση της Κίνας στον ασιατικό χώρο. Τέλος, η Ιαπωνία ήταν ένας από τους λίγους συμμάχους των Η.Π.Α. οι οποίοι δεν προσχώρησαν στη νεοϊδρυθείσα Ασιατική Τράπεζα Υποδομών και Επενδύσεων, η οποία συστάθηκε με κινεζική πρωτοβουλία το 2015 και στοχεύει να αντικαταστήσει, ως ένα βαθμό, την Παγκόσμια Τράπεζα και την Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων.

Από την οπτική του Πεκίνου, η Ιαπωνία αποτελεί έναν επικίνδυνο γείτονα, κάτι που σχετίζεται και με την ιστορία των δύο χωρών. Κίνα και Ιαπωνία έχουν εμπλακεί σε αρκετές πολεμικές συγκρούσεις τους τελευταίους αιώνες ενώ οι καταστροφές που γνώρισε η πρώτη κατά την ιαπωνική κατοχή στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έχουν δημιουργήσει αισθήματα έχθρας και καχυποψίας. Όπως αναφέρει ο Αμερικανός θεωρητικός των διεθνών

¹²⁸ Martin Fackler and David E. Sanger, "Japan Announces a Military Shift to Thwart China", *The New York Times*, July 1, 2014.

σχέσεων, J.Mearsheimer, «οι Κινέζοι ηγέτες διατηρούν έναν βαθιά ριζωμένο φόβο ότι η Ιαπωνία θα γίνει και πάλι μιλιταριστική όπως και πριν από το 1945. Παράλληλα, ανησυχούν ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι αποφασισμένες να εμποδίσουν την Κίνα να γίνει η κυρίαρχη μεγάλη δύναμη στη Βορειανατολική Ασία. Τέλος, αρκετοί Κινέζοι αξιωματούχοι θεωρούν ότι οι συμμαχίες των Η.Π.Α. με ασιατικές χώρες, ιδίως με την Ιαπωνία, θέτουν μια σοβαρή μακροπρόθεσμη πρόκληση, αν όχι απειλή, για την εθνική ασφάλεια, την εθνική ενοποίηση και τον εκσυγχρονισμό της Κίνας».¹²⁹

Εικόνα 3.4 Το διαφιλονικούμενο σύμπλεγμα νησιών Senkaku/Diaoyu.

Γίνεται φανερό λοιπόν ότι οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από μία αμοιβαία καχυποψία, η οποία δύσκολα θα τους επιτρέψει να αναπτύξουν φιλικότερες σχέσεις και να προχωρήσουν στην επίλυση διμερών ζητημάτων, όπως αυτό του καθεστώτος των νήσων Senkaku/Diaoyu. Το νησιωτικό σύμπλεγμα Senkaku, όπως το αποκαλεί η Ιαπωνία ή Diaoyu όπως το αποκαλεί η Κίνα, αποτελείται από έναν αριθμό ασήμαντων και ακατοίκητων βραχονησίδων. Ωστόσο, τα νερά της περιοχής αποτελούν ένα από τα πιο πλούσια αλιευτικά

¹²⁹ Mearsheimer John Joseph, *The Tragedy of Great Power Politics*, σ.722.

πεδία, ενώ ο βυθός της θάλασσας γύρω από αυτά είναι πλούσιος σε ενεργειακούς πόρους. Σταδιακά λοιπόν, τα νησιά αυτά έχουν μετατραπεί σε μήλον της έριδος για τις δύο ασιατικές χώρες που διψούν για ενέργεια, με την Ιαπωνία να προσπαθεί να διασφαλίσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα πάνω σε αυτά, καθώς βρίσκονται υπό τον έλεγχο της για περισσότερο από έναν αιώνα, έναντι του κινέζικου αναθεωρητισμού. Το σοβαρότερο περιστατικό ανάμεσα στην Κίνα και την Ιαπωνία, σχετιζόμενο με τα νησιά, έλαβε χώρα στα τέλη του 2012. Πιο συγκεκριμένα, τον Σεπτέμβριο του 2012, η κυβέρνηση της Ιαπωνίας προχώρησε στην αγορά τριών μικρών ακατοίκητων νησιών του συμπλέγματος Senkaku/Diaoyu από τον Ιάπωνα ιδιώτη Kunioki Kurihara, φερόμενο ως ιδιοκτήτη τους. Το γεγονός αυτό προκάλεσε την έντονη αντίδραση της κινεζικής κυβέρνησης ενώ ταυτόχρονα πραγματοποιήθηκαν, σε αρκετές μεγαλουπόλεις της Κίνας (Jinan, Qingdao, Guangzhou, Taiyuan κ.α.), μεγάλες κινητοποιήσεις πολιτών οι οποίοι διαδήλωναν κατά της Ιαπωνίας. Μάλιστα, οι διαδηλώσεις αυτές είχαν έντονο εθνικιστικό χαρακτήρα καθώς συνέπεσαν με την επέτειο της εισβολής της Ιαπωνίας στη Μαντζουρία στις 18 Σεπτεμβρίου του 1931. Χαρακτηριστικό της έξαρσης των εθνικιστικών και αντι-ιαπωνικών αισθημάτων που επικρατούσαν είναι η συγκέντρωση πλήθους έξω από την πρεσβεία της Ιαπωνίας στο Πεκίνο, το οποίο κρατούσε πλακάτ με συνθήματα όπως «Επιστρέψτε τα νησιά Diaoyu στην Κίνα» και «Η Ιαπωνία πρέπει να λογοδοτήσει για τα εγκλήματα της». Σε άλλες πόλεις όπως στη Shenzhen και την Qingdao δεν έλειψαν τα επεισόδια με τους διαδηλωτές να σκίζουν σημαίες της Ιαπωνίας, να καταστρέφουν αυτοκίνητα ιαπωνικής προέλευσης, να λεηλατούν μαγαζιά με ιαπωνικά προϊόντα και να καλούν την κινεζική κυβέρνηση να προχωρήσει σε εμπάργκο κατά των ιαπωνικών προϊόντων. Παράλληλα, η κινεζική κυβέρνηση έστειλε δύο σκάφη αναγνώρισης στα διαφιλονικούμενα νησιά προκειμένου να προβάλλει τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κίνας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες φοβούμενες μήπως τα επεισόδια εντός της Κίνας λάβουν μεγαλύτερη έκταση προχώρησαν σε δηλώσεις όπως αυτή του υπουργού άμυνας Leon Panetta, ο οποίος δήλωσε ότι «οι εξελίξεις σχετικά με τα διαφιλονικούμενα νησιά προκαλούν μεγάλη ανησυχία καθώς θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κάποιο λανθασμένο υπολογισμό μία από τις δύο πλευρές, με αποτέλεσμα η κατάσταση να ξεφύγει και οι δύο χώρες να οδηγηθούν σε μια ένοπλη σύγκρουση». Μάλιστα, λίγες μέρες αργότερα, αμερικανικές και ιαπωνικές δυνάμεις πραγματοποίησαν κοινή άσκηση ανακατάληψης νησιού από εχθρικές δυνάμεις.¹³⁰

¹³⁰ Yuka Hayashi, "U.S., Japan Train for Island Defense", *The Wall Street Journal*, September 24, 2012.

Καθίσταται σαφές λοιπόν ότι οι σχέσεις Ιαπωνίας και Κίνας πολύ δύσκολα μπορούν να βελτιωθούν, ενώ πιο πιθανό μοιάζει το σενάριο οι δύο χώρες να εμπλακούν σε κάποιο μικροεπεισόδιο, το οποίο μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε σύγκρουση μεγάλης κλίμακας. Τα αίτια της συγκρουσιακής σχέσης των δύο χωρών σχετίζονται με τα αντικρουόμενα συμφέροντα τους στην ασιατική ήπειρο, με τα διλήμματα ασφαλείας που θέτουν οι πολιτικές τους (π.χ. αύξηση αμυντικών δαπανών εκ μέρους της Κίνας και επανερμηνεία του άρθρου 9 του Συντάγματος της Ιαπωνίας) καθώς και με την προϊστορία των δύο χωρών και τα αισθήματα που προκαλεί η υπενθύμιση και η ανακίνησή της. Αντίθετα, οι σχέσεις Η.Π.Α.-Ιαπωνίας, παρά τα μικρά προβλήματα που παρουσιάζουν,¹³¹ παραμένουν σταθερές, με τις Η.Π.Α. να διαβεβαιώνουν την Ιαπωνία για τη διατήρηση της ασφάλειας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Ασίας,¹³² ενθαρρύνοντας παράλληλα τις ιαπωνικές πρωτοβουλίες ισχυροποίησης των στρατιωτικών της δυνάμεων. Κοινή επιδίωξη των δύο συμμάχων είναι όχι μόνο η ανάγκη εξισορρόπησης της κινεζικής ισχύος αλλά και η διατήρηση ενός περιβάλλοντος στον ασιατικό χώρο φιλικού προς τα συμφέροντα της Ουάσινγκτον και του Τόκιο.¹³³

¹³¹ Ένα αγκάθι στις σχέσεις Ιαπωνίας-Η.Π.Α. αποτελεί το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των κατοίκων της νήσου Okinawa, στην οποία βρίσκονται εγκατεστημένες οι περισσότερες αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις στην Ιαπωνία, επιθυμεί την απομάκρυνση των βάσεων από το νησί. Τον περασμένο Ιούνιο μάλιστα, δεκάδες χιλιάδες κάτοικοι του νησιού προχώρησαν σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας, έπειτα από τη δολοφονία μιας Γιαπωνέζας από Αμερικανό στρατιωτικό υπάλληλο, με αίτημα την απομάκρυνση των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων από την Okinawa.

¹³² Mizuho Aoki, "Obama assures Abe on Senkakus", *The Japan Times*, April 24, 2014.

¹³³ Ιδιαίτερα σημαντικό για τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία είναι να παραμείνουν ανοιχτές οι ναυτικές γραμμές εμπορίου στη Νότια Σινική Θάλασσα. Η κοινή τους αυτή επιδίωξη απειλείται από την πρόθεση της Κίνας να επεκτείνει σημαντικά την ΑΟΖ της στην ίδια θαλάσσια περιοχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

Προβλήματα που επιφέρουν στασιμότητα στην ανάπτυξη της Κίνας: μπορούν να θέσουν τέλος στις ηγεμονικές της βλέψεις;

Στην τελευταία ενότητα θα γίνει μια σύντομη αναφορά σε μερικά από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Κίνα στο εσωτερικό της και τα οποία, εφόσον δεν αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, θα μπορούσαν να θέσουν τέλος στις ηγεμονικές της φιλοδοξίες. Ένα ίσως από τα σημαντικότερα προβλήματα αποτελεί ο ιδιαίτερα χαμηλός κινεζικός δείκτης γονιμότητας (Total Fertility Rate). Η πολιτική του ενός παιδιού, η οποία καταργήθηκε μόλις τον Οκτώβριο του 2015, δηλαδή 35 χρόνια μετά τη θέσπιση της το 1980, είχε ως στόχο να θέσει υπό έλεγχο τον αριθμό των γεννήσεων και την ανεξέλεγκτη αύξηση του πληθυσμού της Κίνας η οποία απειλούσε την οικονομία της χώρας. Τα παντρεμένα ζευγάρια Κινέζων θα μπορούν πλέον να έχουν δύο παιδιά, εφόσον το επιθυμούν. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι τους έχει χορηγηθεί η πραγματική εξουσία να αποφασίζουν για το μέγεθος της οικογένειάς τους. Σύμφωνα με τη νέα πολιτική, εάν ένα ζευγάρι έχει δύο παιδιά και θέλει ένα τρίτο, οι γονείς θα αντιμετωπίσουν και πάλι ποινές για την παραβίαση του επίσημου ορίου γεννήσεων, όπως ακριβώς έκαναν οι Κινέζοι των πόλεων και τα προηγούμενα χρόνια. Τα ποσοστά γονιμότητας της Κίνας άρχισαν να πέφτουν στο τέλος της δεκαετίας του 1980 και ήταν κάτω από τα επίπεδα αναπλήρωσης από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Ο κύριος όμως λόγος για την αλλαγή αυτή δεν ήταν η θέσπιση της πολιτικής του ενός παιδιού, αλλά η ταχεία οικονομική ανάπτυξη της Κίνας. Χαρακτηριστικό είναι ότι στις περισσότερες χώρες στον κόσμο, στις οποίες παρουσιάζεται οικονομική ανάπτυξη, οι τάσεις της ανόδου της αστικοποίησης, των εισοδημάτων και των εκπαιδευτικών επιπέδων, οδηγούν σε μείωση των ποσοστών γονιμότητας καθώς οι γονείς επενδύουν περισσότερους πόρους στη δική τους κατανάλωση και σε μικρότερο αριθμό παιδιών. Ο κινεζικός δείκτης γονιμότητας (Total Fertility Rate) σήμερα εκτιμάται ότι είναι μεταξύ 1,4-1,6, το οποίο είναι περίπου αυτό που θα περίμενε κανείς με δεδομένο το σημερινό επίπεδο ανάπτυξης της χώρας και είναι όλο και περισσότερο σύμφωνος με τον αντίστοιχο δείκτη των γειτόνων της στην Ανατολική Ασία. Την ίδια στιγμή, η εξαιρετικά ταχεία πτώση στη γονιμότητα της Κίνας, αρχής γενομένης από το 1980, έχει δημιουργήσει

μεγάλες κρίσεις: μια ραγδαία γήρανση του πληθυσμού, παραμορφωμένες αναλογίες φύλου, εκατομμύρια ανύπαντρους άνδρες, και μια αυξανόμενη έλλειψη εργατικού δυναμικού. Από αυτά τα προβλήματα η Κίνα φαίνεται ότι θα υποφέρει μέσα στις επόμενες δεκαετίες, εφόσον δεν τους δώσει την απαιτούμενη προσοχή και δεν τα αντιμετωπίσει αποτελεσματικά.¹³⁴

Ένα δεύτερο σημαντικό πρόβλημα το οποίο αντιμετωπίζει η χώρα είναι αυτό της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Ο πρώην πρόεδρος της Κίνας, Hu Jintao, σε συνάντηση του με τον George Bush το 2008 ανέφερε ότι ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η χώρα του είναι η δημιουργία τουλάχιστον 20 εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας κάθε χρόνο. Ο τεράστιος αυτός αριθμός αναδεικνύει το μέγεθος της μαζικής εσωτερικής μετανάστευσης από την Κεντρική και Δυτική Κίνα προς τα μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και την ανάγκη απορρόφησης των εσωτερικών αυτών μεταναστών από τις μεγαλουπόλεις της Ανατολικής Κίνας. Η ανάγκη επίλυσης αυτού του προβλήματος γίνεται ακόμα πιο πιεστική αν αναλογιστεί κανείς ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης της Κίνας έχουν αρχίσει να μειώνονται ήδη από το 2011, καθιστώντας το έργο της κινεζικής κυβέρνησης για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ακόμα δυσχερέστερο. Το ζήτημα της επιδείνωσης της οικονομίας της Κίνας αποτελεί με τη σειρά του ακόμα ένα σημαντικό πρόβλημα το οποίο η ηγεσία της Κίνας καλείται να διαχειριστεί. Η σταδιακή μείωση των ρυθμών ανάπτυξης της Κίνας σχετίζεται άμεσα με το οικονομικό μοντέλο της χώρας το οποίο στηρίχθηκε -και συνεχίζει να στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό- στις εξαγωγές και τις δημόσιες επενδύσεις. Πιο συγκεκριμένα, ένας από τους λόγους που οι ρυθμοί ανάπτυξης της Κίνας σημειώνουν πτώση τα τελευταία 4-5 χρόνια σχετίζεται με το γεγονός ότι σε αρκετούς τομείς στον τομέα των εξαγωγών δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια αύξησής τους.¹³⁵ Παράλληλα, οι δημόσιες επενδύσεις, στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στους υψηλούς ρυθμούς αποταμίευσης των κινεζικών νοικοκυριών, κάτι το οποίο πηγάζει με τη σειρά του από τις αδυναμίες του κινεζικού κράτους πρόνοιας και την πολιτική του ενός παιδιού

¹³⁴ Martin King Whyte, "The True History of China's Disastrous One-Child Policy", *Foreign Affairs*, November 5, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 26 September 2016].

¹³⁵ Όπως σημειώνει ο καθηγητής διεθνών σχέσεων Χ. Παπασωτηρίου στο βιβλίο του «*Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21^{ου} αιώνα*», η Κίνα παράγει ήδη το 70% των φωτοτυπικών μηχανημάτων της υφελίου, οπότε δεν έχει πολλά περιθώρια να αυξήσει περαιτέρω τις εξαγωγές τους. Παράλληλα, ήδη οι περισσότερες δυτικές μονάδες κλωστοϋφαντουργίας έχουν κλείσει λόγω του κινεζικού ανταγωνισμού, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πολλά περιθώρια για αύξηση των εξαγωγών και των κινεζικών υφασμάτων.

που ίσχυε μέχρι πρόσφατα, καθώς οι Κινέζοι αναγκάζονται να αποταμιεύουν μεγάλο μέρος των εισοδημάτων τους, λόγω του ότι θα έχουν στα γεράματα τους ελλιπή υποστήριξη από το κράτος και μόνο ένα παιδί να τους φροντίζει. Ωστόσο, οι υψηλοί ρυθμοί αποταμίευσης περιορίζουν σε σημαντικό βαθμό την εγχώρια κατανάλωση.¹³⁶ Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2014 το 46% του ΑΕΠ προήλθε από τις επενδύσεις και το 37% από την κατανάλωση.¹³⁷

Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Κίνα είναι αυτό της σημαντικής επιβάρυνσης του περιβάλλοντος. Οι υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης της χώρας κατά τις τελευταίες δεκαετίες ήταν εφικτοί, εν μέρει λόγω των πολύ χαμηλών προδιαγραφών και κανόνων προστασίας του περιβάλλοντος στη βιομηχανία, κανόνες που διάφορες κρατικές και ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν τηρούσαν ούτως ή άλλως. Οι πρακτικές αυτές, ωστόσο, δεν μπορούν να συνεχισθούν απεριόριστα λόγω της ήδη μεγάλης επιβάρυνσης του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, στην Κίνα βρίσκονται 16 από τις 20 πόλεις με τη χειρότερη ατμοσφαιρική ρύπανση στον κόσμο, ενώ οι πρόωροι θάνατοι που σχετίζονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση ανέρχονται στους 400.000 τον χρόνο. Η μόλυνση των υδάτων είναι ακόμα χειρότερη, καθώς μη πόσιμο θεωρείται πάνω από το 50% του νερού στις υδάτινες αρτηρίες της Κίνας. Μάλιστα, στον ποταμό Χουάι, που διασχίζει περιοχές με 150 εκατομμύρια κατοίκους, η μόλυνση των υδάτων του τα έκανε ακατάλληλα ακόμα και για πότισμα. Ακόμα, εκατοντάδες πόλεις στην Κίνα έχουν προβλήματα όσον αφορά στην εξασφάλιση της ύδρευσης τους, ενώ η κινεζική οικονομία καταναλώνει μεταξύ επτά και είκοσι φορές περισσότερο νερό για την παραγωγή μιας μονάδας ΑΕΠ από τον αναπτυγμένο κόσμο.¹³⁸ Μία θετική εξέλιξη στον τομέα του περιβάλλοντος αποτελεί η πρωτοβουλία της κινεζικής κυβέρνησης για επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Μάλιστα, το 2015, η Κίνα δαπάνησε περισσότερα από 100δισ δολάρια προκειμένου να αναπτύξει και να βελτιώσει τη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όταν το αντίστοιχο πόσο για τις Η.Π.Α. δεν ξεπερνούσε τα 45δισ δολάρια. Άξιο αναφοράς είναι και το γεγονός ότι η Κίνα διαθέτει σήμερα τις μεγαλύτερες εγκαταστάσεις ηλιακής και αιολικής ενέργειας παγκοσμίως, ενώ υλοποιεί το μεγαλύτερο πρόγραμμα αιολικής

¹³⁶ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*, σ. 348-350.

¹³⁷ <http://www.worldbank.org/en/country/china> [accessed 27 September 2016].

¹³⁸ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*, σ. 352.

ενέργειας στον κόσμο και το τελευταίο διάστημα κατασκευάζει γύρω στις δύο νέες ανεμογεννήτριες ανά ώρα, σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Υπηρεσίας Ενέργειας (IEA).¹³⁹ Ωστόσο, παράλληλα με τις επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αυξάνεται δραματικά και ο αριθμός εγκαταστάσεων λιθάνθρακα, η καύση του οποίου επιβαρύνει σημαντικά την ατμόσφαιρα. Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2015 και το πρώτο εξάμηνο του 2016, σημειώθηκε ρεκόρ στην κατασκευή νέων μονάδων λιθάνθρακα στην επικράτεια της Κίνας. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι η Κίνα παραμένει σήμερα η χώρα με τις μεγαλύτερες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), ενώ οι επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές φαίνεται ότι λειτουργούν συμπληρωματικά στην παραγωγή ενέργειας της χώρας, η οποία παράγεται σε συντριπτική πλειοψηφία από την καύση λιθάνθρακα.¹⁴⁰ Πλέον, γίνεται κατανοητό ότι οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης των προηγούμενων δεκαετιών, οι οποίοι στηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό στην απουσία αυστηρών κανόνων για την προστασία του περιβάλλοντος, δεν γίνεται να συνεχισθούν επ' άπειρον. Τα πρόσκαιρα θετικά αποτελέσματα που επέφεραν η εκμετάλλευση και ο μη σεβασμός του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων στο παρελθόν απειλούν σήμερα να οδηγήσουν στα αντίθετα ακριβώς αποτελέσματα.

Τέλος, σημαντικό εμπόδιο στη διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής της Κίνας αποτελεί η ίδια η φύση του καθεστώτος της χώρας. Έχοντας απομακρυνθεί από τον επαναστατικό μαρξισμό του Μάο, το καθεστώς έχει μετεξελιχθεί από ορισμένες σκοπιές στην κατεύθυνση της αναβίωσης των παραδόσεων της κομφουκιανικής αυτοκρατορικής Κίνας. Στη θέση των παλιών κομφουκιανιστών λογίων είναι τώρα οι κατά τόπους μανδαρίνοι του ΚΚΚ, που κυβερνούν και διοικούν με ένα πατερναλιστικό πνεύμα παρόμοιο με εκείνο της αυτοκρατορικής Κίνας. Μάλιστα, ο πρώην πρόεδρος της χώρας, Hu Jintao έκανε λόγο για τις «τρεις αρμονίες» (αρμονική ανάπτυξη, αρμονία με την Ταϊβάν και αρμονία με τον υπόλοιπο κόσμο) καθώς και για την «αρμονική κοινωνία» που παραπέμπουν ευθέως στον κομφουκιανικό πατερναλισμό και βρίσκονται στον αντίποδα της μαοϊκής πάλης των τάξεων. Τα δύο πολιτικά συστήματα είναι όμοια και όσον αφορά την έλλειψη συνταγματικών ελέγχων και εξισορροπήσεων οδηγώντας σε

¹³⁹ Emma Rumney, "China is world's largest investor in renewable energy", *Public Finance International*, March 31, 2016, <http://www.publicfinanceinternational.org/news/2016/03/china-worlds-largest-investor-renewable-energy> [accessed 27 September 2016].

¹⁴⁰ Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2014, η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια στην Κίνα από ανανεώσιμες πηγές αντιστοιχούσε μόλις στο 23% της συνολικής παραγωγής.

άνθηση της διαφθοράς και της κατά τόπους κατάχρησης της εξουσίας.¹⁴¹ Μία σημαντική διαφορά ωστόσο είναι ότι η κομφουκιανική Κίνα επικαλείτο πίστη στην κομφουκιανική ηθική, που λειτουργούσε ως περιοριστικός παράγοντας της διαφθοράς. Η σημερινή Κίνα απεναντίας φαίνεται να είναι παραδομένη στον υλικό πλουτισμό, καθώς η παλιά κομμουνιστική ηθική του ΚΚΚ φαίνεται να έχει εκλείψει.¹⁴²

¹⁴¹ Όπως σημειώνει ο καθηγητής διεθνών σχέσεων Χ. Παπασωτηρίου στο βιβλίο του «Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα», μία ιδιαίτερα ωμή περίπτωση κατάχρησης εξουσίας από τις τοπικές αρχές σε δεκαπέντε κομητείες της βορειοδυτικής επαρχίας Σαανσί ήταν η απαλλοτρίωση, χωρίς αποζημίωση, 6.000 μικρών πετρελαιοπηγών, που ανήκαν σε 10.000 ως επί το πλείστον μικρούς επενδυτές της περιοχής.

¹⁴² Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*, σ. 352-353.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι στην αυγή του 21^{ου} αιώνα ένα από τα κυρίαρχα ζητήματα, αν όχι το κυρίαρχο, στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής και των διεθνών σχέσεων αποτελούν οι σινο-αμερικανικές σχέσεις και το μέλλον τους. Χαρακτηριστικό επ' αυτού είναι το σχόλιο του Αμερικανού προέδρου Β.Obama κατά την εναρκτήρια ομιλία του στο πλαίσιο του 1ου Στρατηγικού και Οικονομικού Σινο-αμερικανικού Διάλογου τον Ιούλιο του 2009. Στην ομιλία αυτή ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών ισχυρίστηκε ότι «δεν μπορούμε να προβλέψουμε με βεβαιότητα τι θα φέρει το μέλλον, αλλά μπορούμε να είμαστε σίγουροι για τα ζητήματα που θα καθορίσουν την εποχή μας. Είμαστε βέβαιοι για το εξής: Οι σχέσεις των Ηνωμένων Πολιτειών και της Κίνας είναι αυτές που θα διαμορφώσουν τον 21ο αιώνα».¹⁴³ Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η μετατόπιση του κέντρου βάρους της παγκόσμιας πολιτικής από τον Ατλαντικό προς τον Ειρηνικό Ωκεανό. Για πρώτη φορά εδώ και αιώνες καμία από τις τρεις μεγαλύτερες οικονομίες (Η.Π.Α., Κίνα, Ιαπωνία) δεν προέρχεται από τον ευρωπαϊκό χώρο. Παράλληλα, η άνοδος της στρατιωτικής ισχύος της Κίνας έχει προκαλέσει κούρσα εξοπλισμών στην ευρύτερη περιοχή της Ασίας, όταν την ίδια στιγμή οι αμυντικές και στρατιωτικές δαπάνες στον ευρωπαϊκό χώρο παραμένουν χαμηλές. Αν συνυπολογίσει κανείς και το γεγονός ότι στην Ανατολική, στη Νότια και στη Νοτιανατολική Ασία κατοικούν πάνω από 4 δισεκατομμύρια άνθρωποι, εκ των οποίων σχεδόν τα ¾ κατοικούν στην Κίνα και την Ινδία καθώς και ότι το αθροιστικό ΑΕΠ των χωρών των ίδιων περιοχών έχει ξεπεράσει κατά πολύ το αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνεται αντιληπτή η σημασία που έχουν αποκτήσει τον 21^ο αιώνα όχι μόνο οι σινο-αμερικανικές σχέσεις αλλά και η ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής και Νοτιανατολικής Ασίας.

Στην παρούσα μελέτη έγινε μια προσπάθεια επισκόπησης και προσέγγισης των σχέσεων των δύο χωρών από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου μέχρι σήμερα με στόχο να σκιαγραφηθεί τόσο το πρόσφατο παρελθόν και το παρόν, όσο και το μέλλον των σινο-αμερικανικών σχέσεων. Παράλληλα, έγινε αναφορά στις βασικές θεωρίες των διεθνών σχέσεων (ρεαλισμός-

¹⁴³ Office of the Press Secretary, "Remarks by the President at the U.S./China Strategic and Economic Dialogue", *The White House*, July 27, 2009, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-uschina-strategic-and-economic-dialogue> [accessed 29 September 2016].

φιλελευθερισμός) και το πώς αυτές ερμηνεύουν το μέλλον των σχέσεων των δύο χωρών. Ακόμα, δόθηκε έμφαση στα ζητήματα που προκαλούν ρήξη στις σχέσεις των δύο χωρών καθώς και σε αυτά που προωθούν και ενισχύουν τη συνεργασία τους, ενώ έγινε αναφορά στον ρόλο των σημαντικότερων δρώντων στην ευρύτερη περιοχή της ασιατικής ηπείρου, εκτός της Κίνας και των Η.Π.Α. και το πώς αυτοί επηρεάζουν τις στρατηγικές επιλογές των δύο χωρών. Τέλος, έγινε σύντομη αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας στο εσωτερικό της και τα οποία απειλούν να θέσουν τέλος στις ηγεμονικές φιλοδοξίες της χώρας. Ωστόσο, είναι γεγονός ότι, παρά την πληθώρα θεωριών και προβλέψεων, κάθε προσπάθεια ερμηνείας του μέλλοντος των σινο-αμερικανικών σχέσεων είναι παρακινδυνευμένη. Στην άποψη αυτή συνηγορεί και το πλήθος αντιφατικών προβλέψεων και ερμηνειών σχετικά με το μέλλον των σινο-αμερικανικών σχέσεων από έγκριτους και διακεκριμένους διεθνολόγους ανά την υφήλιο (π.χ. J.Mearsheimer, Josef Nye κ.α.). Η οποιαδήποτε πρόβλεψη καθίσταται ακόμα δυσχερέστερη εξαιτίας και των πολιτικών και των πρακτικών των δύο χωρών. Αυτό συμβαίνει διότι Κίνα και Η.Π.Α. υιοθετούν πολιτικές και πρακτικές οι οποίες από την μία πλευρά ενισχύουν την άποψη ότι το μέλλον των σχέσεων τους θα ενταχθεί στο πλαίσιο των θεωριών του φιλελευθερισμού και από την άλλη συνηγορούν υπέρ των θέσεων της ρεαλιστικής θεώρησης των διεθνών σχέσεων. Πράγματι, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι οι εμπορικοί και οικονομικοί δεσμοί των δύο χωρών, η κοινή συμμετοχή τους σε πλήθος διεθνών οργανισμών (ΗΕ και ΣΑ, APEC, ΠΟΕ, ΔΝΤ κ.α.), η θεσμοθέτηση των ετήσιων συνομιλιών στο πλαίσιο του Σινο-Αμερικανικού Στρατηγικού και Οικονομικού Διαλόγου (US-China Strategic and Economic Dialogue) καθώς και το γεγονός ότι βασική επιθυμία των Η.Π.Α. είναι η πλήρης ένταξη της Κίνας στο υπάρχον διεθνές σύστημα μέσω της εντονότερης συμμετοχής της στους διεθνούς οργανισμούς, συνηγορούν υπέρ των επιχειρημάτων της φιλελεύθερης θεώρησης των σινο-αμερικανικών σχέσεων. Αντίθετα, ζητήματα όπως αυτό της Ταϊβάν και πολιτικές όπως αυτές της κατακόρυφης αύξησης των στρατιωτικών δαπανών της Κίνας, της διεκδίκησης χωρικών υδάτων και νήσων στη Νότια Σινική Θάλασσα και στην Ανατολική Θάλασσα της Κίνας καθώς και η πολιτική που εφαρμόζουν τα τελευταία χρόνια οι Η.Π.Α. (pivot to Asia)¹⁴⁴, ενισχύουν την άποψη ότι το μέλλον των σχέσεων των δύο χωρών βρίσκεται πλησιέστερα στις αντιλήψεις της πλειοψηφίας των θεωρητικών του ρεαλισμού. Ένα ακόμα κρίσιμο ερώτημα που σχετίζεται με

¹⁴⁴ Η πολιτική της «Στροφής στην Ασία» προβλέπει τη σύσφιξη των δεσμών με χώρες της Ανατολικής και Νοτιανατολικής Ασίας καθώς και με χώρες του Ειρηνικού Ωκεανού. Παράλληλα, στο πλαίσιο της ίδιας πολιτικής, οι Ηνωμένες Πολιτείες προχώρησαν στην ενίσχυση των αμυντικών δεσμών με αρκετές χώρες της περιφέρειας καθώς και στην αύξηση της αμερικανικής ναυτικής παρουσίας στον Ειρηνικό Ωκεανό.

το μέλλον των σινο-αμερικανικών σχέσεων, είναι τι είδους στρατηγική εξισορρόπησης θα ακολουθήσουν οι άλλες χώρες της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ασίας, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο θα επιδιώξουν να εξισορροπήσουν την κινεζική άνοδο. Θα εξακολουθήσουν να προσπαθούν να εξισορροπήσουν την κινεζική άνοδο με τη βοήθεια της αμερικανικής ισχύος; Θα στηριχτούν περισσότερο στα δικά τους μέσα ή θα συμπλεύσουν με την Κίνα με σκοπό την επιδίωξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους; Από την πλευρά τους οι Ηνωμένες Πολιτείες αναγνωρίζουν ότι η Κίνα επιχειρεί να εξισορροπήσει την αμερικανική ισχύ, αφενός με την οικονομική και στρατιωτική της ενδυνάμωση, αφετέρου με μηχανισμούς ήπιας εξωτερικής εξισορρόπησης που ανιχνεύονται στις πολιτικές της για δημιουργία περιφερειακών εταιρικών σχέσεων και συμφωνιών καθώς και νέων πρωτοβουλιών περιφερειακής ολοκλήρωσης χωρίς τη συμμετοχή των Η.Π.Α. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι κινεζικές πρωτοβουλίες για τον «Νέο Δρόμο του Μεταξιού» και την Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων και Υποδομών αντίστοιχα.

Η απάντηση στο ερώτημα αν η Κίνα θα επιδιώξει την περιφερειακή ηγεμονία ή θα φτάσει σε κάποιου είδους αμοιβαίου καταμερισμού εξουσίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες ή, τέλος, αν θα αποδεχτεί το υπάρχον *status quo*, θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό και την προοπτική των σινο-αμερικανικών σχέσεων. Ωστόσο, στην υιοθέτηση οποιασδήποτε πολιτικής ατζέντας, τόσο η Κίνα όσο και οι Ηνωμένες Πολιτείες, δέχονται εξωγενείς και ενδογενείς πιέσεις που δεν μπορούν να αγνοηθούν κατά την εκτίμηση της προοπτικής των διμερών τους σχέσεων. Όσον αφορά στην Κίνα, ιδιαίτερης σημασίας είναι οι πιέσεις που προέρχονται από το εξωτερικό, τόσο από τις Η.Π.Α. όσο και από τους γείτονες της, λόγω της συνεχούς ενίσχυσης των στρατιωτικών της δυνάμεων. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες στο πλαίσιο της πολιτικής τους, «pivot to Asia», έχουν μεταφέρει μεγάλο μέρος των ναυτικών τους δυνάμεων στην Ανατολική Ασία και τον Ειρηνικό Ωκεανό, ενώ η Ιαπωνία αναθεώρησε το Σύνταγμά της, ώστε να μπορεί να προστρέχει σε βοήθεια όταν κάποιος σύμμαχός της δέχεται επίθεση. Παράλληλα, στο εσωτερικό της χώρας, το ΚΚΚ πρέπει να διατηρήσει μια λεπτή ισορροπία ανάμεσα στις ισχυρές τάσεις του εθνικισμού και της αναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής. Ο εθνικισμός, αν και χρησιμοποιήθηκε από την κινεζική ηγεσία για να αποσπάσει την προσοχή του λαού από τα μείζονα εσωτερικά προβλήματα που τον απασχολούν, αποτελεί μια

ανεξέλεγκτη δύναμη που μπορεί να «δοκιμάσει» τη συνοχή της χώρας και να θέσει σε κίνδυνο ακόμα και τη νομιμοποιητική βάση του ΚΚΚ.¹⁴⁵

Όσον αφορά στις Ηνωμένες Πολιτείες, η ηγεσία τους επιδιώκει να διατηρήσει την επιρροή της χώρας στην ασιατική περιφέρεια εξισορροπώντας παράλληλα τις στρατηγικές κινήσεις της Κίνας. Ωστόσο, θα πρέπει να κατανοήσει και να αποδεχτεί το γεγονός ότι η Κίνα επιζητεί την αναγνώριση και την αναβάθμιση του ρόλου και του κύρους της. Παράλληλα, η πολιτική της «στροφής προς την Ασία» έχει ως αποτέλεσμα η Κίνα να ανησυχεί ακόμα περισσότερο για τις προθέσεις των Η.Π.Α. Η αμερικανική πλευρά θα πρέπει να κατανοήσει επίσης, ότι η εμφάνιση νέων μεγάλων δυνάμεων είναι βέβαιο ότι θα επιφέρει αλλαγές στην παγκόσμια κατανομή ισχύος, ανεξάρτητα από τον τρόπο και την ένταση με την οποία αυτές οι δυνάμεις θα επιλέξουν να εξισορροπήσουν την αμερικανική ισχύ. Ακόμη και αν η Κίνα ή άλλες αναδυόμενες δυνάμεις απέχουν από μια συνειδητή διαδικασία εξισορρόπησης, οι εν γένει ικανότητές τους, το μέγεθος της οικονομίας τους και οι στρατιωτικές τους ικανότητες θα θέσουν αναμφίβολα περιορισμούς στην ελευθερία των Η.Π.Α. για ανάληψη μονομερούς δράσης καθώς και στην ικανότητά τους να επηρεάζουν και να κυριαρχούν στο διεθνές σύστημα.¹⁴⁶

Καθίσταται σαφές λοιπόν ότι είναι πολύ νωρίς για να προβλέψει κανείς, αν οι μελλοντικές εξελίξεις θα είναι πιο κοντά στις θεωρίες του φιλελευθερισμού ή του ρεαλισμού. Άλλωστε το πλαίσιο εντός του οποίου θα εξελιχθούν οι σχέσεις των δύο χωρών δεν θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από τις δικές τους επιλογές αλλά και από αυτές των κρατών της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής και Νοτιανατολικής Ασίας. Αυτό που καθίσταται βέβαιο είναι ότι το μέλλον των σινο-αμερικανικών σχέσεων θα συνεχίσει να βρίσκεται στο επίκεντρο της διεθνούς πολιτικής και των διεθνών σχέσεων για τις επόμενες τουλάχιστον δεκαετίες, χρονικό διάστημα στο οποίο θεωρείται και πιθανό είτε να επιτευχθεί μια διευθέτηση ανάμεσα στις δύο δυνάμεις με ειρηνικά μέσα είτε αυτές να οδηγηθούν σε μία άμεση αντιπαράθεση.

¹⁴⁵ Suisheng Zhao, "Nationalism's Double Edge", *The Wilson Quarterly*, Essays/Autumn 2005.

¹⁴⁶ John Ikenberry, "The Rise of China and the Future of Liberal World Order", *Royal Institute of International Affairs*, London, May 7, 2014.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Mearsheimer John Joseph, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York, WW Norton & Co., 2001.
- [2] Izraelewicz Erik, *Quand la Chine change le monde*, France métropolitaine, Grasset, Février 2005.
- [3] <http://www.worldbank.org/en/country/china> [Accessed 23 July 2016]
- [4] Glosny Michael, "China and the BRICS: A real (but limited) partnership in a unipolar world", *Northeastern Political Science Association*, 2009, https://guaciara.files.wordpress.com/2010/05/glosny_2009.pdf [accessed 24 July 2016].
- [5] http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/24928/thucydides_trap_case_file.html [accessed 25 July 2016]
- [6] Συλλογικό Έργο, *Η Κίνα και οι άλλοι: Οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρώπη και τον Κόσμο*, Αθήνα, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, 2014.
- [7] Posen & Ross, "Competing Visions for U.S. Grand Strategy", *International Security*, Volume 21, No. 3, (Winter 1996-1997).
- [8] Lampton David, "The stealth normalization of U.S.-China relations", *The National Interest*, Issue: Fall 2003, <http://nationalinterest.org/article/the-stealth-normalization-of-us-china-relations-1117> [accessed 26 July 2016].
- [9] Kalb Marvin, "China is not the Soviet Union", *The National Interest*, January 10, 2012, <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2012/01/10/china-is-not-the-soviet-union/> [accessed 27 July 2016].
- [10] <http://www.china.org.cn/english/6706.htm> [Accessed 27 July 2016]
- [11] Gertz Bill, "U.S. to continue sale of defensive arms to Taiwan", *The Washington Times*, April 22, 2004.
- [12] <https://www.theguardian.com/world/2001/apr/11/china.usa> [Accessed 4 August 2016]
- [13] <http://www.cfr.org/russia-and-central-asia/asia-us-military-bases-central-asia/p8440> [accessed 6 August 2016]
- [14] http://www.nytimes.com/cfr/international/slot2_072605.html?_r=0 [accessed 7 August 2016]
- [15] Condoleezza Rice, "Campaign 2000: Promoting the National Interest", *Foreign Affairs*, Volume 79, January/February Issue, 2000.
- [16] Forsythe Michael, "China Protests Sale of U.S. Arms to Taiwan", *The New York Times*, December 17, 2015.
- [17] Yu Wanli, "Breaking the Cycle: Sino-US Relations under George W. Bush Administration", *The National Institute for Defense Studies*, NIDS Joint Research Series No. 3, 2009.
- [18] <http://www.reuters.com/article/us-usa-taiwan-arms-idUSKBN0T2C520151217> [Accessed 11 August 2016]

«Σινο-αμερικανικές σχέσεις: προς έναν ηγεμονικό ανταγωνισμό ή μια ηγεμονική διευθέτηση;»

- [19] Lawrence Susan & MacDonald David, "U.S.-China Relations: Policy Issues", *Congressional Research Service*, August 2, 2012, <http://fpc.state.gov/documents/organization/196934.pdf> [accessed 13 August 2016].
- [20] <http://china.usc.edu/economic-crisis-looming-environmental-threats-and-growing-nuclear-weapons-worries-all-days-work> [Accessed 13 August 2016]
- [21] <http://www.statista.com/statistics/188629/united-states-direct-investments-in-china-since-2000/> [Accessed 13 August 2016]
- [22] <http://www.asiamattersforamerica.org/asean/data/trade/investments> [Accessed 13 August 2016]
- [23] Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2004.
- [24] Mark Manyin, Stephen Daggett, Ben Dolven, Susan Lawrence, Michael Martin, Ronald O'Rourke, Bruce Vaughn, "Pivot to the Pacific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia", *Congressional Research Service*, March 28, 2012, <https://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R42448.pdf> [accessed 16 August 2016].
- [25] Ross Robert, "The Problem with the Pivot: Obama's New Asia Policy Is Unnecessary and Counterproductive", *Foreign Affairs*, Volume 91, No. 6, November/December Issue, 2012.
- [26] McGregor Richard, "Obama-Xi summit presented as a walk in the park", *Financial Times*, June 9, 2013.
- [27] Mullen Rani and Poplin Cody, "The New Great Game: A Battle for Access and Influence in the Indo-Pacific", *Foreign Affairs*, September 29, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 20 August 2016].
- [28] Dearden Lizzie, "China's artificial islands will be 'completed within days' in the disputed South China Sea", *The Independent*, June 16, 2015.
- [29] <https://www.sipri.org/databases/milex> [accessed 23 August 2016].
- [30] http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-12/04/c_133833378.htm [accessed 25 August 2016].
- [31] Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 21ου αιώνα*, Αθήνα, Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ, 2013.
- [32] <https://news.usni.org/2015/05/26/document-chinas-military-strategy> [accessed 26 August 2016]
- [33] Forsythe Michael, "China Plans New Generation of Carriers as Sea Disputes Grow", *Bloomberg*, April 24, 2013, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2013-04-24/china-plans-to-build-new-generation-of-bigger-aircraft-carriers> [accessed 26 August 2016].
- [34] Kyle Mizokami, "The 5 most powerful Air Forces in 2030", *The National Interest*, July 21, 2016, <http://nationalinterest.org/feature/the-5-most-powerful-air-forces-2030-17067> [accessed 26 August 2016].
- [35] Alexander David, "Theft of F-35 design data is helping U.S. adversaries -Pentagon", *Reuters*, June 19, 2013, <http://www.reuters.com/article/us-lockheed-fighter-idUSBRE93O00E20130425> [accessed 27 August 2016].
- [36] Leonard Mark, *Τι σκέφτεται η Κίνα;*, Αθήνα, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, 2008.

- [37] http://www.strategycenter.net/research/pubID.165/pub_detail.asp [accessed 28 August 2016]
- [38] Gady Franz-Stefan, "Will the United States Base 2 Aircraft Carriers in Japan?", *The Diplomat*, November 20, 2015, <http://thediplomat.com/2015/11/will-the-united-states-base-2-aircraft-carriers-in-japan/> [accessed 29 August 2016].
- [39] <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-18305750> [accessed 30 August 2016]
- [40] Klare Michael, "The United States Heads to the South China Sea", *Foreign Affairs*, February 21, 2013, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2013-02-21/united-states-heads-south-china-sea> [accessed 30 August 2016].
- [41] Jinghao Zhou, "American Perspective versus Chinese Expectation on China's Rise", *International Journal of China Studies*, Volume 2, No. 3, December 2011.
- [42] <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html> [accessed 31 August 2016]
- [43] <http://ticdata.treasury.gov/Publish/mfh.txt> [accessed 31 August 2016]
- [44] Zoffer Joshua, "China's Currency Ambitions", *Foreign Affairs*, August 31, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-08-31/chinas-currency-ambitions> [accessed 1 September 2016].
- [45] Αποστόλου Μάκης, "Ψήφος υπέρ Γουάν από το ΔΝΤ", *ΕΘΝΟΣ*, Δεκέμβριος 6, 2015.
- [46] Noyola Rodriguez Ariel, "Καναδάς: ο «δούρειος ίππος» της Κίνας για την ώθηση του Γουάν στη Βόρειο Αμερική", *Voltairenet.org*, Μάιος 15, 2015, <http://www.voltairenet.org/article187606.html> [accessed 1 September 2016].
- [47] Mallaby Sebastian and Wethington Olin, "The Future of the Yuan: China's Struggle to Internationalize Its Currency", *Foreign Affairs*, Volume 91, No. 1, January/February Issue, 2012.
- [48] Brant Philippa, "Why Australia should join the Asian Infrastructure Investment Bank", *The Interpreter*, September 25, 2014, <http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/09/25/Australia-should-join-Asian-Infrastructure-Investment-Bank.aspx?COLLCC=3105014737> [accessed 1 September 2016].
- [49] <http://www.ndb.int/download/Agreement%20on%20the%20New%20Development%20Bank.pdf> [accessed 1 September 2016]
- [50] <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2013/10/215235.htm> [accessed 1 September 2016]
- [51] Kissinger Henry, *On China*, New York, Penguin Press, 2011.
- [52] <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2016/07/259587.htm> [accessed 7 September 2016]
- [53] Curran Enda, "China's Marshall Plan", *Bloomberg*, August 8, 2016, <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-07/china-s-marshall-plan> [accessed 8 September 2016].
- [54] Liu Jennine "China's ISIS Woes" *The Diplomat*, February 26, 2016, <http://thediplomat.com/2016/02/chinas-isis-woes/> [accessed 9 September 2016].
- [55] <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> [accessed 10 September 2016]

«Σινο-αμερικανικές σχέσεις: προς έναν ηγεμονικό ανταγωνισμό ή μια ηγεμονική διευθέτηση;»

[56] The White House- Office of the Press Secretary, "FACT SHEET: U.S.-China Economic Relations", *The White House- Office of the Press Secretary*, September 25, 2015, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/09/25/fact-sheet-us-china-economic-relations> [accessed 12 September 2016].

[57] Hart Melanie, "Assessing American Foreign Policy Toward China", *Center For American Progress*, Tuesday, September 29, 2015,

[58] <https://www.americanprogress.org/issues/security/report/2015/09/29/122283/assessing-american-foreign-policy-toward-china/> [accessed 12 September 2016].

[59] U.S. DEPARTMENT OF STATE, "U.S. Relations With China", *BUREAU OF EAST ASIAN AND PACIFIC AFFAIRS*, January 21, 2015, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/18902.htm?goMobile=0> [accessed 12 September 2016].

[60] Ganan Almond, "China and the Iran Nuclear Deal", *The Diplomat*, March 8, 2016, <http://thediplomat.com/2016/03/china-and-the-iran-nuclear-deal/> [accessed 12 September 2016].

[61] Lander Mark, "Rare Harmony as China and U.S. Commit to Climate Deal", *The New York Times*, September 3, 2016.

[62] Dandan Bao, "World Bank, BRICS bank to strengthen cooperation in infrastructure development", *Xinhua*, September 10, 2016.

[63] <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> [accessed 15 September 2016]

[64] <http://www.gazprom.com/about/production/projects/pipelines/built/ykv/> [accessed 15 September 2016]

[65] Eder Thomas and Huotari Miko, "Moscow's Failed Pivot to China", *Foreign Affairs*, April 17, 2016, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2016-04-17/moscow-s-failed-pivot-china> [accessed 15 September 2016].

[66] Wishnick Elizabeth, "Russia and China Go Sailing", *Foreign Affairs*, May 26, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-05-26/russia-and-china-go-sailing> [accessed 15 September 2016].

[67] Babones Salvatore, "Russia's Eastern Exposure", *Foreign Affairs*, July 5, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2015-07-05/russias-eastern-exposure> [accessed 15 September 2016].

[68] Nye Joseph, "A New Sino-Russian Alliance?", *Project Syndicate*, January 12, 2015, <https://www.project-syndicate.org/commentary/russia-china-alliance-by-joseph-s--nye-2015-01?barrier=true> [accessed 15 September 2016].

[69] Mearsheimer John Joseph, "US, China heading toward face-off", *The Nihon Keizai Shinbun*, March 26, 2015.

[70] Goswami Namrata, "The Logic of Closer US-India Relations" *The Diplomat*, June 14, 2016, <http://thediplomat.com/2016/06/the-logic-of-closer-us-india-relations/> [accessed 17 September 2016].

[71] Kanwal Sibal, "What to Expect from US-India Relations in 2016", *The Diplomat*, February 9, 2016, <http://thediplomat.com/2016/02/what-to-expect-from-us-india-relations-in-2016/> [accessed 18 September 2016].

[72] Fackler Martin and Sanger David, "Japan Announces a Military Shift to Thwart China", *The New York Times*, July 1, 2014.

[73] Hayashi Yuka, "U.S., Japan Train for Island Defense", *The Wall Street Journal*, September 24, 2012.

[74] Aoki Mizuho, "Obama assures Abe on Senkakus", *The Japan Times*, April 24, 2014.

[75] Whyte King Martin, "The True History of China's Disastrous One-Child Policy", *Foreign Affairs*, November 5, 2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-09-29/new-great-game> [accessed 26 September 2016].

[76] Emma Rumney, "China is world's largest investor in renewable energy", *Public Finance International*, March 31, 2016, <http://www.publicfinanceinternational.org/news/2016/03/china-worlds-largest-investor-renewable-energy> [accessed 27 September 2016].

[77] Office of the Press Secretary, "Remarks by the President at the U.S./China Strategic and Economic Dialogue", *The White House*, July 27, 2009, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-uschina-strategic-and-economic-dialogue> [accessed 29 September 2016].

[78] Suisheng Zhao, "Nationalism's Double Edge", *The Wilson Quarterly*, Essays/Autumn 2005.

[79] Ikenberry John, "The Rise of China and the Future of Liberal World Order", *Royal Institute of International Affairs*, London, May 7, 2014.